

TRIBUNA

zgodbe, ki jih piše življenje

Navodila za uporabo

Časopisa ne moremo uporabljati, če ne vemo, kako ga uporabljati. Da bi lahko ta potiskan papir pravilno uporabljali, moramo potemtakem vedeti, kako ga uporabljati – vprašanje, kako časopis uporabljati (brati), pa je vprašanje tehnologije (branja). Ko govorimo o tehnologiji, potemtakem govorimo o načinih, s katerimi uporabljamo stvari. Načini, s katerimi uporabljamo stvari, pa so zapisani v navodilih za uporabo – bodisi v tistih, ki jih prejmemo skupaj z napravami, bodisi v tistih, ki jih prejmemo skupaj s kulturo. Morda se zato branje pa tudi ustvarjanje časopisa zdita znana. Pa vendar nista.

Tribuno lahko uporabljate (berete) na več načinov ali modusov, vsak modus pa vsebino premešča in sestavlja na novo. Na ta način se časopis pomnogoteri – iz enega časopisa v drugega, iz drugega časopisa v tretjega, iz tretjega časopisa v četrtega ...

Uredništvo:

Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Tel: +38614380263 / Faks: +38614380264
El. naslov: urednistvo@tribuna.si
Spletni naslov: www.tribuna.si
Twitter: www.twitter.com/trobilo
FB: www.facebook.com/casopis.tribuna
ISSN: 0041-2724

Članki se v raziskovalne namene beležijo v Korpusu slovenskega jezika.

Člani uredništva:

Robert Bobnič, *neodgovorni urednik*
Jasmina Šepetavc, *Članica*
Nejc Prah, *likovni urednik*
Aljaž Košir – Fejzo, *urednik ilustracije*
Jurij Smrke, *Hišnik*

Programski svet:

Tomaž Gerdina, *dir. Študentske založbe*
Tomaž Zaniuk, *odg. ur. Radia Študent*
Miha Lobnik, *višji svetovalec na ŠOU Lj*
Robert Bobnič, *neodg. urednik tribune*

Črkovna vrsta: Tribunal (avt. Aljaž Vindiš)
Lektura: Anita Jurič
Tisk: Tiskarna Hren, 5000 izvodov

Avtorstvo:

Tribuna izhaja pod licenco Creative Commons, ki nas avtorsko zaščiti, hkrati pa omogoča, da določimo pogoje, pod katerimi dovolimo uporabo naših del. Uporabo del dovoljujemo ob priznanju avtorstva po principu Ime Priimek / Tribuna za nekomercialno rabo in v nespremenjeni obliki. Iz CC licence so izključene črkovna družina Tribunal in gostujoče črkovne vrste.
www.creativecommons.org

Izdajatelj:

ŠOU v Ljubljani
Kersnikova 4, 1000 Ljubljana
Telefon: +38614380200
Faks: +38614380202
Spletni naslov: www.sou-lj.si
Matična številka: 5133734
ID za DDV: SI55049745
TRR: SI56 02010-0018933202

Za izdajatelja:

Rok Sotlar, *direktor*
Ana Pleško, *predsednica*

1

Se orientira po tematiki oziroma problema-tiki, ki jo določeni teksti načenjajo.

1. 1 Biopolitika in življenje

Biopolitika je koncept razumevanja oblasti kot nečesa, kar v svoje središče postavlja upravljanje življenja, discipliniranje teles in reguliranje populacij. O umnosti, ki je na delu pri vladanju, se začne razmišljati na drugačen način, in sicer v okviru racional-nost obstoja, krepljenja in širjenja države, ki v končni fazi zadobi obliko krepljenja, širjenja in varovanja nacionalnih skupnosti. Glavno vprašanje ni več varnost vladarja ter to, kako ga obdržati na oblasti, pač pa varnost in zdravje ljudstva, naroda, rase – življenja.

04 Biopolitični rizom
vzgojil Jurij Smrke
herbarij Prah & Fejzo

14 Biovojne
Robert Bobnič
fotografija Andrej Lamut

06 Zakaj danes Napoleon ne bi niti...
eksplicira Aljaž Jelenko
ilustracija Mark Požlep

12 Bio: -logija, -tehnologija, -politika
Borut Trpin

20 Včasih je kramp samo kramp
Simon Smole
ilustracija Miha Kosmač

1. 2 Vprašanja političnega delovanja in upora

Ko se sprašujemo, kaj je biopolitika, se sočasno sprašujemo neko povsem bistve-no vprašanje – kaj je politika. Ne samo, kaj je politika, marveč tudi, kaj je politi-ka našega časa, kaj je politika v našem času. Če hočemo – zakaj pa ne? – kaj je politika, kaj je upor v času krize; še bolje: kaj bi morala biti politika v času krize? Oblast je polje sil, ki tvorijo razmerja moči in strukturirajo polje, znotraj katerega mo-ramo delovati in lahko delujemo. Subjekt (mi) in njegova (naša) svoboda nikoli ne predhodi temu oblastnemu polju. Ali sploh še lahko utopično mislimo spremembe, ko smo vedno že produkt oblasti?

06 Zakaj danes Napoleon ne bi niti...
eksplicira Aljaž Jelenko
ilustracija Mark Požlep

24 Multikulturalizem, tradicionalne
Sergej Harlamov
ilustracija Matija Medved

04 Biopolitični rizom
vzgojil Jurij Smrke
herbarij Prah & Fejzo

08 Vladljivost krize, kriza vladljivosti
piše Robert Bobnič

1. 3 Telo

Zakaj se je kraljica gledala v ogledalo in vi-dela Sneguljčico (kot ideal)? Zakaj je odsev vedno belopolt, mlad, zdrav, vitek? Ker je rdeča jabolka. Zgodba o tem, kako se bio-politika začne in konča na telesu.

13 Plastičnost golega življenja
plastificira Pia Brezavšček
Ilustracija Zo

23 A ona bo pa sam' solatko al' kaj?
sam solatko bo Zala Razpotnik

09 Vsak ima svojo tančico
Jasmina Šepetavc

2

Se prav tako orientira po tematiki, a posku-ša iz več tekstov skolažirati nove. Odstavke posamičnih besedil, ki so vključeni v ta mo-dus, prepoznamo po tem, da so podčrtani.

2. 1 Vednost

V času, ko polje politike (v gostilniškem pomenu besede) prekriva plast dreka, je postala ultimativna želja vseh izvoljenk možnost izstopa iz te brozge. Zdi se, da se je teren že do te mere prepojil s smrdečo substanco, da namen vladajočih nikakor ni več doseči stanja pred poplavo, ko je po-litika še nekaj veljala, pač pa dokončen od-hod iz barja. Manj političen – boljši politik. Če je politika znotraj tega diskurza aso-ciirana s subjektivnostjo, (suverenim?) svojevoljnim odločanjem, potem na vr-šacu iznad drekaste mlakuže kraljuje luč objektivnosti, v kateri se političarke okopajo in operejo, kolikor pogosto se da: “Kandidate bomo izbirali po stro-kovnih kriterijih, k sodelovanju bomo povabili strokovnjake, naša odločitev ni bila politična, pač pa strokovna ...” Problem, ki bi se ga morali pri tem zave-dati, je, da te zunanje, vzvišene pozicije ni. Da ni spoznanja, ki ne bi temeljilo na ne-pravičnosti, da ni nepolitične vednosti, ki bi razmerjem moči ubežala v slonokošče-ni stolp. Kakšen je torej preplet vednosti in oblasti?

13 Plastičnost golega življenja
plastificira Pia Brezavšček
Ilustracija Zo

06 Zakaj danes Napoleon ne bi niti prišel
do Rusije
eksplicira Aljaž Jelenko
ilustracija Mark Požlep

12 Bio: -logija, -tehnologija, -politika
Borut Trpin

20 Včasih je kramp samo kramp
Simon Smole
ilustracija Miha Kosmač

23 A ona bo pa sam' solatko al' kaj?
sam solatko bo Zala Razpotnik

09 Vsak ima svojo tančico
Jasmina Šepetavc

28 Inkognito
Gregor Inkret

Naroči se na Tribuno

Povej za kaj/kako uporabljaš časopis in povem ti kakšen tip človeka si. Kot klobuk, obleko ali torbo, ko želiš izstopati, ali kot modni pripomoček, zviti pod roko, ko furaš intelektualni look - **Modni/a avanturist/ka**.

Za plakat ali tapeto, izdelovanje papirnatih letal/čolničkov, čečkanje in dopisova-nje med vrsticami člankov- **Kreativni DIY**.

Za lupljenje krompirja, zavijanje steklenic, kot straniščni pripomoček (za prega-njanje dolgega časa med sedenjem in/ali brisanje) – **Pragmatik**.

Vojersko branje/ogledovanje, mentalno ščegetanje, senzualno vzburjenje ob vo-nju/dotiku nove tiskovine – **Intelektualni fetišist**.

Tribuna: multifunkcionalni časopis, zdaj tudi na dom. Naroči se na facebook strani <http://www.facebook.com/casopis.tribuna> ali pošlji naslov na urednistvo@tribuna.si s pripisom naročnina ali klikni **tukaj**; Poštnina je 7 evrov na leto. Do Smrti.

Ustrezno obkljukaj:

Naročam se na Tribuno da ☐

Do smrti da ☐

3

Se orientira po formi branega.

3. 1 Klasične forme:

16 Intervju z Hanno Al-Bayati
sprahuje Sami Al-Daghistani
sliki Suzana Brborović

26 Intervju z Nevenom Kordo
sprahujeta S. Zlobko in N. Majsova
portret Klemen Ilovar

22 Mein Kapital. Das Kampf.
geschrieben von Muanis Sinanović

3. 2 Eksperimentalne forme:

03 Crescendo

29 Novičke
noviči Katja Šircelj

04 Biopolitični rizom
rizomira Jurij Smrke
herbarij Prah & Fejzo

4

Se obrača po angažiranosti bralca, bralke, berila ali queer osebe.

4. 1 Hitro branje
sledí odebeljenim besedam

13 Plastičnost golega življenja
plastificira Pia Brezavšček
Ilustracija Zo

23 A ona bo pa sam' solatko al' kaj?
sam solatko bo Zala Razpotnik

4. 2 Beri dvakrat

beri počasi, pozorno in po potrebi dvakrat

10 Zvok – tekhne – teritorij
deteritorializira Andrej Tomažin
ilustracija Jana Božič

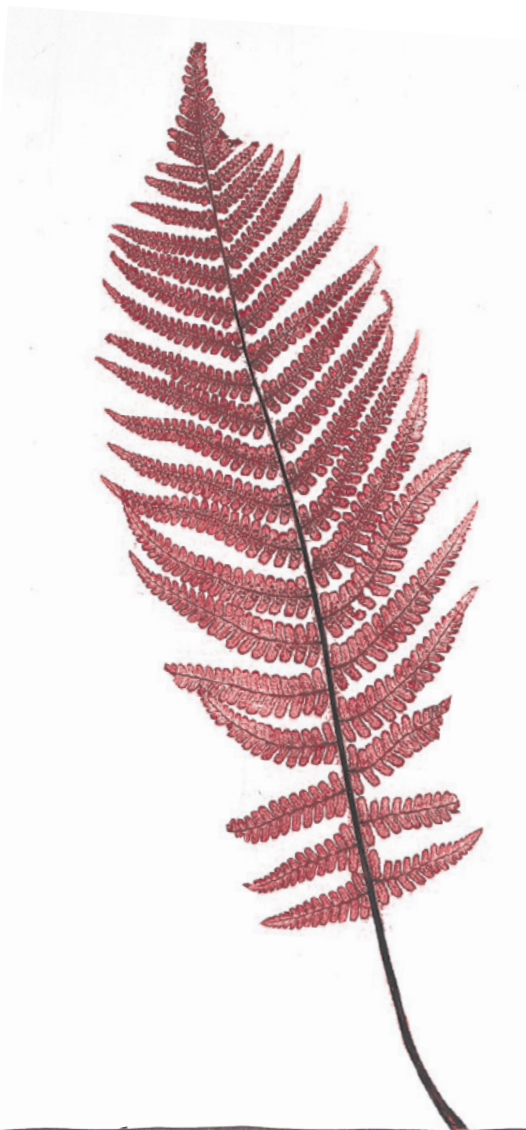
14 Biovojne
izbojeval Robert Bobnič
fotografija Andrej Lamut

Ta dokument je institucija, ki se ukvarja s produkcijo teksta o dogodkih v zvezi z Ministrstvom za kulturo. O tem, kakšno senco bo vrgla smrt Ministrstva za kulturo na kulturo samo, ne bomo špekulirali. Povsem jasno pa je, da vlada, ki obljublja znoj za to, da se bosta cedila med in mleko – kje smo to že slišal: zig zig heil – kulturo razume z neoliberalne strani sveta. Napovedujejo tudi: bo že kakšen festival alternativne kulture manj-- kakor da si je lahko kakšen festival alternativne kulture kaj veliko pomagal z Ministrstvom za kulturo. Alternativna kultura pač ni opera. Obratno, opera ni alternativna kultura. Pravijo pa še: zategnili bomo pas, potrošili bomo le toliko, kolikor bomo proizvedli. Kriza je. Številke so rdeče, kapitala ni. Užalili smo boginjo ekonomije. Že dolgo tega. In kultura ne proizvaja, pač pa le troši, kultura žre. Na drugi strani pa so peli narodu v čast: Kulture ne damo, Patrio damo. V prevodu: Kulture ne damo, domovino damo. Pa vendar so rekli tudi to, da ni naroda brez kulture, še posebej tega slovenskega naroda ne. Narod, ki je svojo tiho vez stoletja tkal ravno prek kulture, medtem ko so se veliki sosedje kurčili z osvajanjem tuje zemlje in risanjem meja. Trubarjev narod, Prešernov narod, Cankarjev narod! Narod, ki se je osvobodil s kulturo in prek kulture, v katero bodo počasi prešli še tisti najbolj nekulturni – punkerji in razni drugi alternativci. Pa ne da še koga preveč briga alternativa. Alternativa – zastarel pojem, smo se oni dan strinjali tisti, ki nismo peli narodu v čast. Tisti, ki pa so peli, peli natanko na okroglega osmega, so rekli tudi, da narod iz krize ne bo izšel brez kulture. Kultura da bo rešila ekonomijo, tako kakor je tisočletje reševala narod. Konec koncev se ob ukinjanju Ministrstva za kulturo soočata dve strani, ki nista enostavno ena za in druga proti, temveč obe kulturo povsem funkcionalizirata. Na eni strani v neoliberalno ekonomijo z neokonservativnim žmohtom, na drugi strani v nacionalno identiteto, prežeto s postanim konservativnim okusom. Najsi bomo še tako za kulturo, ta tudi takrat, ko postane smoter, ostane zgolj instrument. Instrument za enoumje. Enoumje, ki se ne kaže na ravni vsebine, ampak na ravni forme. Na primer tiste forme razpisov, s katerimi se srečuje tudi kultura, ki jo tisti, ki so peli narodu v čast, niso imeli v mislih pa tudi v čislih je nimajo. Enoumje, ki se kaže v tem, da mora vsaka kultura konec koncev postati nacionalna kultura ali pa kultura, ki rešuje krizo in okolje. Enoumje, ki reklamira lažno razliko in lažno pluralnost. Enoumje, ki razlike poudarja samo zato, da bi bile na koncu spravljene ter bi ponovile eno in isto. Vprašanje, ki v enoumju okoli ukinitve ministrstva sploh ni bilo zastavljeno, je potemtakem natanko to: kaj kultura sploh počne? Pa vendar ne bomo rekli, da ima smoter sama zase, da presega in transcendirata vse ostalo. Ne bomo prešli v večvrednost kulturne sfere, v umetnost, ki funkcionira sama zase in igra igro estetske lepe duše, pač pa v umetnost in/ali kulturo, ki svojo igro vzame smrtonosno zares. Ne bomo prešli v kulturo, ki enoti, marveč v kulturo, ki proizvaja razlike. Pa tudi kulturo, ki ne pozna enostavnih delitev na visoko in nizko kulturo. Pesniki so sicer pravilno ugotovili, da je kultura steber naroda, toda to ne pomeni, da mora biti narod steber kulture. Kultura si ga lahko drka na odru, a ne sme si ga drkati zaradi naroda in na narod. Kultura se mora znebiti teže naroda, kakor se mora medij znebiti teže javnega mnenja. Medij, ki mora producirati nove forme sporočanja, medij, ki eksperimentira z mejami diskurza, tako kot ta tekst: institucija, ki se ukvarja s produkcijo teksta o dogodkih v zvezi z Ministrstvom za kulturo. Kultura in/ali umetnost imata namreč zmožnost misliti, zmožnost proizvoditi afekte, zmožnost proizvoditi izkušnje, zmožnost proizvoditi nove načine življenja. Kultura eksperimentira in ne rešuje iz krize. Kultura, ki se ne postavlja v center, ampak na rob. Edino s tega roba pa lahko misli tudi materialne pogoje svoje produkcije. Institucija ministrstva mora biti tista, ki to robnost omogoča. Vse ostalo počne kultura sama. In dokler takšnega ministrstva ne bo, si bomo vsi zategnili pas, da se bo naš želodec postopoma posušil in bo ostalo le še črevo, iz katerega se bo slišala pesem svobodnega slovenskega naroda.

Biopolitični rizom

Rizomira Jurij Smrke

Herbarij Prah & Fejzo

Foucault: Rojstvo politike življenja

Biopolitika je široko polje konceptov, ki jih je pred slabimi 40 leti redefiniral ali na novo postavil Paul-Michel Foucault, da bi naslovil spreminjajoče se oblastne mehanizme, ki so ob vzniku neoliberalizma postajali še posebej očitni. Nanaša se na razumevanje oblasti kot nečesa, kar v svoje središče postavlja upravljanje življenja, discipliniranje teles in reguliranje populacij. Da bi kar najbolj učinkovito zajeli polje, ki ga definira biopolitika, in prelome, ki jih vzpostavlja, naracijo točkujemo.

Biopolitična »narava« oblasti pomeni postopen prelom s suvereno oblastjo

Foucaultova osnovna podmena je bila, da je bila osnovna preokupacija vladavine v času absolutizma zagotavljanje suverenosti vladarja in reprodukcija te suverenosti – torej obdržati vladarja na prestolu. Legitimaciji tega je služila črka zakona, ki je bila v končni fazi utemeljena v določenih transcendentnih načelih (božjih ali »naravnih«). Ob prelomu moderne pa se je pojavila vrsta teoretikov, ki so takšno dojetje temeljito premestili in ume-tnost vladanja osamosvojili od problemov suverenosti in njenega legitimiranja.

O umnosti, ki je na delu pri vladanju, začnejo razmišljati na drugačen način, in sicer v okviru racionalnosti obstoja, krepljenja in širjenja države, ki v končni fazi zadobi obliko krepljenja, širjenja in varovanja nacionalnih skupnosti. Glavno vprašanje torej ni več varnost vladarja in države, pač pa varnost in zdravje ljudstva, naroda, rase – življenja.

Oblast zadobi produktivne dimenzije

Foucault razumevanje oblasti, ki se ukvarja z zakonom in prepovedjo, označi za ozkogle-
dno in grobo: »Če bi bila oblast zgolj represivna, če ne bi nikoli počela ničesar drugega razen tega, da reče ne, mar zares mislite, da bi jo tedaj sploh kdo ubogal? Razlog, da se oblast tako dobro drži, da je sprejeta, je preprosto dejstvo, da ne pritiska na nas samo kot sila, ki pravi ne, temveč da preči telesa, proizvaja stvari, da vzbuja ugodje, izoblikuje vednost, proizvaja diskurz.«

Če je suverena oblast predvsem oblast represije in odvzemanja, je biooblast tista, ki ima močno produktivno dimenzijo. Če je suverena oblast kaznovala, javno sekala glave in mučila prestopnike v imenu nje same, poskuša biooblast namesto izničenja doseči izboljšanje in približanje normi v imenu ljudstva ali življenja samega.

Vladanje postane stvar tehnike, tehnologije. Vprašanja, ki se zastavijo, so: Kako obvladati prostor, populacijo, distribucijo in cirkulacijo dobrin? Kako pospeševati rast in produkcijo, kako čim bolj krepiti moč države? Kako reformirati kaznjence? Kako zdraviti mentalno in fizično deformirane? Kako izobraziti ljudstvo? Kako preprečevati bolezni?

Splošno polje tovrstnega upravljanja Foucault poimenuje *gouvernementalité* (gouvernement – oblast; *mentalité* – mentaliteta = mentaliteta oblasti) oz. vladnost/vladljivost, katerega temeljna značilnost je, da proizvaja heterogene norme. Govorimo lahko o nekakšni podreditvi suverene države tehnikam upravljanja.

V polju vednosti vzniknejo tehnologije, ki se lotevajo učinkovitega upravljanja popu-

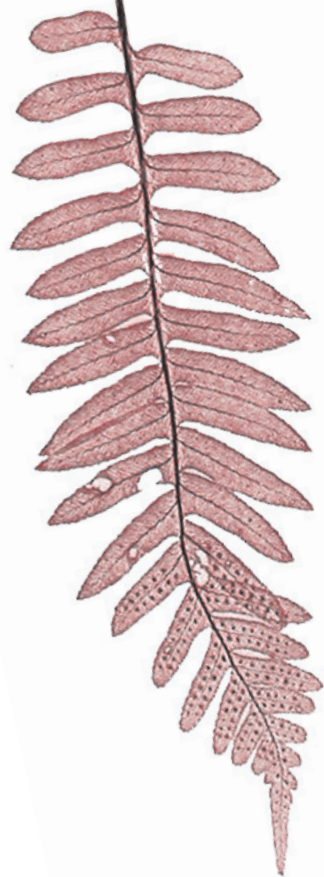
lacij in teles. Vzniknejo statistika, moderna medicina, demografija, psihiatrija, penologija, kriminologija, urbanizem, administracija, birokracija, policija, ki postanejo sidrišča znanj, po katerih upravljamo družbo. Skupaj z njimi dobimo posebne kraje, ki fizično zaznamujejo prehod v družbo discipline. Bolnišnice, šole, zapori, tovarne, družine – življenje postane popotovanje skozi te z lastnimi pravili zaznamovane kraje, znotraj katerih so telesa »koncentrirana, distribuirana v prostoru, urejena v času, da bi tvorila produktivno silo, katere efekt bi bil večji kot vsota njenih komponent«.

Zdi se, da vladanje ni več stvar moči, pač pa stvar strokovnosti in demokratičnega (?) procesa oblikovanja znanj v igri z »objektivnimi« kriteriji. To je danes še kako očitno. Kajpak je veliko manj očitno, da je ravno strokovnjaštvo specifičen način družbene organizacije moči in da je vednost mehanizem, prek katerega ga gradimo. Čeprav je vladovanje bolj pluralno kot ukaz suverena, je njegova mnogoterost »omejena zgolj na privilegiran krog, njeno odprtost pa nedvomno omejujejo učinki oblasti in lastništva«.

Upor je oblasti notranji

Takšna koncepcija se nam morebiti zdi zelo blizu in mislimo si: »Oblast dandanes deluje bolj prefinjeno. Ni več eksplicitno nasilna, pač pa nam opere možgane, dopusti, da skupaj produciramo vednost in jo ponotranjimo kot notranje načelo delovanja. Namesto da bi nas kdorkoli silil živeti zdravo, to počnemo sami, namesto da bi nas kdo silil, da izgledamo normalno, sami hodimo v fitnes in na plastične operacije.«

Gilles Deleuze

konca, nikoli se je ne znebimo ali je zares zapustimo. Če je v disciplinarnih družbah obstajala tako instanca, ki je izdajala ukaze, kot tudi instanca, ki jih je prejemale, posameznik, individuum, pride v družbi nadzora do vzpostavitve anonimnega sistema. Ta sistem ima različne predele, v katere je mogoče vstopiti s pomočjo gesel, sistema samega pa, vsaj videti je tako, ni mogoče zapustiti, saj ga tako rekoč nosimo s seboj. Določene pregrade so v družbi nadzora sicer vzpostavljene, a jih nadzoruje osrednji računalnik, ki ves čas beleži mesto elementa znotraj sistema. Ta element ni več in-dividuum, posameznik kot nedeljiva enota, temveč postaja dividualen, deljiv na manjše enote (različne družbene vloge, razne identitete), je vselej pomnogoterjen in kot tak tudi učinkoviteje nadzorovan. Če je torej v disciplinarnih družbah podpis napoteval na individuum in če je bila metafora za to družbo krt, če so osnovne funkcije družbe potekale prek ukazov, pa na drugi strani družbe nadzora ne delujejo več s pomočjo podpisa ali številke, pač pa s pomočjo gesla, šifre, passworda.«

Dej mi svojo cifro in povem ti, kje si

Dober primer tehnologije družbe nadzora je mobilni telefon. Mobilna naprava, ki nas osvobodi prostora, na katerega je bila pred tem vezana, postane stroj, prek katerega smo lahko opazovani in slišani v veliko širšem časovno-prostorskem obsegu.

Še boljši primer je prehod iz tovarna v korporacijo. Od prostorov, v katere si zaprt, do prostorov, ki so zaprti vate. Korporacija je duh, ki deluje prek izzivov in tekmovalnosti.

Še boljši primer nadzora je dolžništvo. Človek ni več človek, ki je zapiran, pač pa človek, ki je zadolžen.

Družba discipline > Družba nadzora, telefon > mobilni telefon, tovarna > korporacija, šola > vseživljenjsko učenje, motorji > računalniki, zapor > zapestnice za sledenje, podpis > password

Izsek iz Pripomb h konceptu biopolitike (Peter Klepec): »Deleuze sam ne uporablja konceptov biopolitike in biooblasti, vseeno pa je ponudil, kot Foucaultov kritik in prijatelj, svojo »prijateljsko pomoč« v svojem kratkem tekstu »Pripis k družbam nadzora«, kjer je skušal s konceptom družbe nadzora tematizirati prehod: »Če je namreč za disciplinarno družbo značilno to, da so njene institucije prostorsko omejene, tako ali drugače arhitektonsko prepoznavljive in zamejljive, če v disciplinarni družbi nenehno začnemo iz nič, pa v družbi nadzora ni jasnih meja, v njej v nekem pomenu nikoli ne pridemo do

Giorgio Agamben

Giorgio, politični filozof, področje pojmovanja biopolitike nadgradi predvsem s tremi uvidi: Homo sacer, cona/stanje izjeme in tretji uvid, o katerem bomo prav tako med vrsticami kaj zapisali.

Tako kot Foucault se je tudi Agamben navezal na starogrško ločevanje med zoe (golim življenjem) in bios (političnim življenjem). Toda medtem ko Foucault trdi, da je v času modernosti prišlo do preloma, ki je postavil človekovo golo življenje (zoe) v center političnega, Agamben pravi, da se je dejansko zgodilo nekaj drugega. Zanj ni dveh modelov oblasti, temveč en sam – biopolitika, saj je golo življenje vselej že bilo hrbtna stran suverenosti. Kar se je zgodilo s prehodom v modernost, je zgolj to, da je oblast razkrila centralnost življenja v njenem delovanju, skrivno vez med oblastjo in golim življenjem.

Suverenost (oz. zakon) je torej vselej imela moč in funkcijo, da določi, kaj je to golo življenje (zoe) in kaj je politično (bios), kateri posamezniki so državljani (politična bitja) in kateri so le telesa. Državljeni so torej tisti, ki niso zgolj telesa. Telesa so tiste izjeme, ki nimajo politične dimenzije – in le v relaciji do njih lahko vidimo, kaj politična dimenzija sploh je, le v relaciji do tistih »zunaj« zakona lahko vidimo, kaj zakon dejansko prinaša. Prinaša to, da so politični subjekti tisti, katerih golo življenje je vključeno v politično. Upravljanje tistih, katerih golo življenje je izključeno iz politike, pa se dogaja ravno prek izključitve (kot v primeru koncentracijskih taborišč).

Dodati je treba še to, da za Agambena stanje izključitve ni nekaj, kar sledi, ko vsa pravila odmaknemo, pač pa je to moment vzpostavitve pravil. Šele prek izključitve vzpostavimo svet pravil. Stanje izjeme je konstitutivno za suverenost in zakon. Golo življenje je konstitutivno za suverenost in zakon. Morda lahko to pojasni nadvse neumno zvaneč in debilno

To do neke mere drži, ne sme pa nas zanesti v naiven sklep, da se lahko tega pranja otresemo in nekje onkraj produciramo, recimo temu, neoblasnto vednost. Take osvoboditve ni. »Resnica ni tisto, kar naj bi nas osvobodilo, pač pa je v tej optiki sama zvezana z oblastjo.« »in vsak upor / preraste v revolucijo / revolucija / prinaša novo oblast« Nove vednosti bodo prinesle zgolj bolj učinkovito upravljanje z družbo znotraj utilitarističnega horizonta največje dobro največjemu številu (sonarodnjakov). Kar ni nujno slabo.

»Foucault torej odločno nastopa proti levičarski doksi, izpodbija njeno osrednjo dogmo, oblast kot represijo, oblast v funkciji suverena, kralja, vladajočega razreda, zakona, države. Ali torej Foucault rehabilitira oblast kot nekaj dobrega in produktivnega? Odgovor je seveda odločen ne.«

Upor in oblast sta razpršena

»Težava z vsem marksizmom je za Foucaulta v tem, da privzema okvir, ki totalizira družbo na podlagi enega samega centralnega antagonizma med delom in kapitalom in ki to osrednje protislovje postavi v bazo, v razmerju do katere so ostali oblastni mehanizmi nadstavba. V kapitalizmu ne gre več za eno samo dramo, temveč za množstvo socialnih dram.«

Sam želi oblast in upor razumeti znotraj t. i. mikrofizike, heterogenega delovanja sil v družbeno-političnem polju. Ker je oblast zvezana z vednostjo in ker so nosilci vednosti vsi (subjekti), ki proizvajajo takšen ali drugačen diskurz, takšno ali drugačno izražanje, se pri-

mat oblasti potrjuje (ali pač ne) vedno znova, na raznih nivojih, v partikularnih spopadih z nasprotujočimi si silnicami. »Mikrofizika terja mikropolitiko, vselej konkretno angažiranje v posameznih konfliktih, množico konkretnih bojev namesto enega velikega in pripoznanje, da se je mogoče proti oblasti boriti vselej le od znotraj.« Mikropolitika potemtakem napeljuje na neposredne boje, ki ne iščejo glavnega, pač pa neposrednega sovražnika. Kljub nasprotjem je vprašanje med marksizmom in tu opisanim umevanjem oblasti široko področje, ki je lahko v času globalnih gibanj še kako plodovito.

»Če naj vzpostavimo učinkovito strategijo zoper oblastne mehanizme, ki nas zadevajo povsod in z vseh koncev, potem je prvi korak prav v tem, da te mehanizme ugledamo v njihovem dejanskem delovanju in da ne nasedamo tisti optiki, ki nam kot njihovo skrivnost in temeljno opredelitev ponuja kralja, suverenost, zakon in represijo.«

Prehod ni rez

To, da naj bi se delovanje oblasti s prehodom v moderno dobo in kapitalizem spremenilo, ne pomeni, da je s suverenostjo konec. Različne oblike delovanja oblasti vztrajajo vzporedno.

Policija je v času monarhije zaobsegala današnja ministrstva za šolstvo, delo, socialno skrbstvo, ekonomske odnose, okolje, prostor, promet, regionalno samoupravo ... Ukvarjala se je s pospeševanjem, krepljenjem, vzpodbujanjem, odpravljanjem preprek rasti, medtem ko je tradicionalna kraljevska oblast še naprej upravljala z vojsko, davki in

sodstvom, katerih naloga je bila represija in jemanje. Danes je ljudstvo postalo suveren. Mu bomo odrezali glavo?

Biopolitika: Onkraj dobrega in zlega?

Ko Foucault poskuša načrtati nov horizont – znotraj katerega – in nove načine – na katere – po bledenju suverenosti začne delovati oblast, vzpostavi svojevrstno kritiko. In ko pravimo kri-tiko, verjetno nemalokoga prime, da bi zavzel takšno ali drugačno transcendentarno pozicijo, s katere bi lahko na druge kri-čal, češ da stvari počnejo na-pak, bil kritičen do oblasti ipd. ... Problem pri tem je, da biopolitika ne ponuja pozicije, ki bi upornika naredila čistejšega od zatiralca, saj sta del istega kontinuuma – oblasti. Ponuja »zgolj« razumevanje mehanizmov in možnost izumljanja kritike od znotraj.

So šole slabe, ker nas indoktrinirajo? Je medicina slaba, ker nas uči, kako živeti zdravo? – To sta napačni vprašanji. Z naraščanjem naše vednosti narašča zmožnost deterministične razlage vseh pojavov in vsak napredek v blagostanju je plačan z večjo in bolj pretanjeno implementacijo oblasti. Iz tega izpeljano vprašanje zastavitve boja je eno najzanimivejših.

Življenje pred biopolitiko ni enako življenju po biopolitiki

V Zgodovini seksualnosti Foucault zapiše: »Človek je tisočletja ostal to, kar je bil za Aristotela: živa žival, ki je poleg tega sposobna političnega obstoja; moderni človek je žival v politiki, katere življenje živega bitja se postavlja pod vprašaj.«

Hardt in Negri

Hardtu in Negriju lahko pripišemo predvsem operacionalizacijo – mišljenje biopolitike v akciji. Ravno zato so njuni teksti dobro izhodišče za mišljenje upora, bojev in osvoboditve.

Na mesto, kjer so nekdanje kraljevale suverene nacionalne države, postavita Imperij – novo globalno oblast, mrežno oblast, ki zahteva obsežno sodelovanje dominantnih nacionalnih držav, velikih korporacij, nadnacionalnih ekonomskih in političnih institucij, različnih NGO, medijskih konglomeratov in drugih vrst oblasti. Te kljub navidezni razpršenosti delujejo dovolj usklajeno, da vzdržujejo globalni red. Nasproti Imperiju postavita multitudo, heterogeno množstvo, ki predstavlja tako subjekt, ki se Imperiju upira, kot subjekt, ki Imperij izgrajuje. Velja tudi obratno: Imperialni red ni omejen na vladanje nad subjekti, pač pa jih tudi generira, izkorišča in hkrati proizvaja. S te perspektive je za mišljenje upora ključno, da nimamo več opraviti z eno oblastjo, osrediščeno v kralju ali državi, pač pa z mrežo, ki se ji je treba temu primerno – mrežno – upirati.

Skladno s Foucaultovim razumevanjem igre oblast-vednost-subjekt Negri in Hardt revolucionarnega boja ne razumeta kot poskus izstopa na neko transcendentno pozicijo, ki naj bi prinesla emancipacijo, pač pa je cilj trenj ohranjanje transformativnosti subjektov in vednosti.

»Tukaj je bistvena terminološka razlika med emancipacijo in osvobajanjem: medtem ko si emancipacija prizadeva za svobodo identitete, svobodo, da si to, kar si v resnici, osvobajanje stremi k svobodi samoodločbe in samotransformacije, k svobodi, da določiš, kaj lahko postaneš. Politika, fiksirana na identiteto, zaustavi produkcijo subjektivitete; nasprotno osvobajanje zahteva spoprijetje s produkcijo subjektivitete in prevzem nadzora nad njo, tako da zagotavlja njeno napredovanje.«

Slovarček polžek

Rizom (fr. le rhizome) je kot pojem v filozofijo (fr. la philosophie) iz botanike prenesel Gilles Deleuze. Pomeni splet, ki mu ne moremo določiti središčne točke. Podobno kot pri rizomu v naravi ne moremo razločiti ne točke začetka ne točke konca rastline (fr. la plante). Vsaka točka je možen začetek ali konec.

Dodatno čtivo

Hardt, Negri

Skupno
2010

Deleuze, Gilles

Postscript on the societies of control
1992

Agamben, Giorgio

Homo sacer
1995

Dolar, Mladen

Kralju odsekati glavo
2010

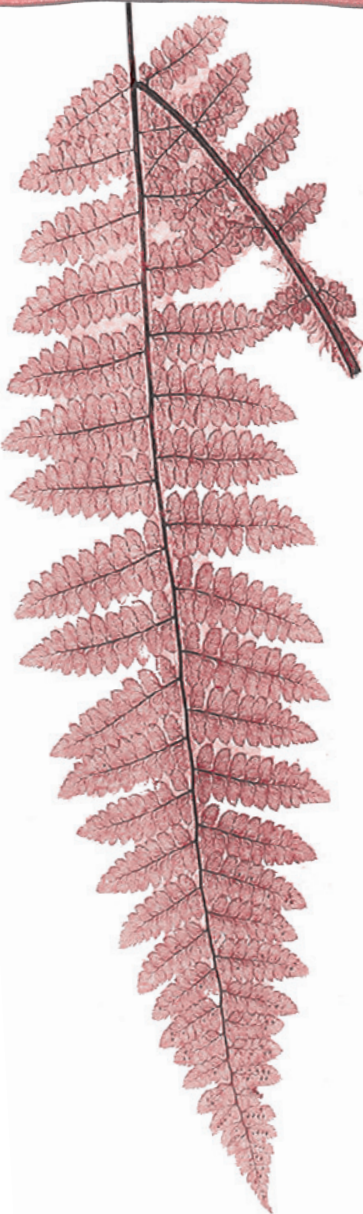
uporabljan pregovor »izjema potrjuje pravilo«. In prav gotovo lahko pojasni, zakaj je za Agambena nacizem kronski primer te konstelacije – na eni strani skrajno negovano in gojeno golo življenje arijske rase, na drugi pa izključena gola telesa skoncentriranih taboriščnic, pripravljena za uničenje.

Izjema je za Agambena torej eden centralnih pojmov in ravno zato je tako aktualen. Stanja in kraji izjeme prežemajo svetovne igre moči. Vidimo jih: od sans-papiers do izvozno predelovalnih con, Guantanamo, raznih antiterorističnih zakonov ter gospodarske krize. To so kraji, časi in ljudje, ki so v zakon vključeni prek izključitve, kraji, časi in ljudje suspenza, za katere običajni zakoni ne veljajo, kraji, časi in ljudje, katerih golo življenje trpi za dobrobit suverena, ki je ljudstvo.

Koncentracija slumov

Če bodo slumi vztrajali v svoji rasti in množenju, znajo kaj kmalu prevzeti laskavi naziv "resnične biopolitične paradigme moderne", ki ga je Agamben podelil taboriščem. Ta "skladišča presežnega človeštva", mesta koncentracije življenj onkraj zakona so norma globalnih vele mest. So čistine, katerih prebivalci so osvobojeni zaščite in pravic, so Homo sacri, katerih telesa so izpostavljena uničenju.

Toda to ne pomeni, da takšne ali drugačne institucije v te cone suspenza ne posegajo – ukrepi rangirajo od čiščenja slumov do obsežnih policijskih akcij in razvojnih programov. Ravno slednji so trend, ki v soočanju s "problematiko revnih naselij" prevladujejo ter v dobi Združenih narodov in biopolitike postajajo globalni. Spremljajo jih resničnostni diskurzi, ki locirajo in definirajo slume, ki govorijo o življenjske pogojih, ki mislijo iniciative za njihovo izboljšanje. Ti procesi, katerih glavni nosilci so razne NVO, so nekaj izrazito novega in izrazito zanimivega.

Zakaj danes Napoleon ne bi niti prišel do Rusije

piše Aljaž Jelenko

ilustracija Mark Požlep

Živimo v družbi vladavine znanosti, kjer se skuša izključiti sleherno partikularnost, sleherno posamičnost in deviacijo. Eno izmed glavnih orožij takšnega pristopa je statistika – skupaj s srednjimi vrednostmi in odkloni/deviacijami glede na populacijo – pojem, ki tudi v pravu dobiva svoje biopolitične razsežnosti. Temu sledi odsotnost demokratičnega duha. Demokracija kot beseda zato danes ne pomeni družega kot demokracijo velesil.

Če ste kdaj dobili v roke svoj krvni laboratorijski izvid, veste, da imate poleg svoje vrednosti še referenčno vrednost, kar pa je preprosto zgolj izgovor za družbeno normirano prisotnost levkocitov (4.00–10.00 10 na 9/L), eritrocitov itd. v krvi. Referent tako niste vi – referent je veliki Drugi. Odsotnost kakršnekoli teorije, popolna birokracija tovrstnih poskusov se izkristalizira šele kasneje, na univerzitetni ravni, ko samooklicani psihologi in sociologi spoznajo pojem korelacij. Slednji pomeni, da se lahko nek akademik popolnoma resno odloči, da bo raziskoval povezave med stopnjo religioznosti, dolžino noge in stopnjo testosterona. Še več – pomeni, da gre za neko temeljno epistemološko pozabo, za zanikanje zgodovine znanosti in nekega Huma, ki je jasno povedal, da iz dejstva, da A-ju sledi B, ne moremo izpeljati, da med njima obstaja vzročna povezava.

Posameznika se s tem zopet skuša obravnavati na mehanicističen način: bistvo nekega simptoma (širše razsežnosti, kakor »stanje organizma« ali »osebnostna struktura« se označi za ostanke vitalizma) je treba odkriti v navezavi na družbeno normo, saj gre pri vseh fizioloških in psiholoških variablah za produkte vrste. To se lahko v trenutku izkaže za napačno. Odkrili so, denimo, da imajo posamezniki v Kongu permanentno hipoglikemijo (prenizko vrednost sladkorja v krvi), pri čemer pa pri njih ni videti običajnih znakov, zaradi katerih mi slednje razglasimo za bolezen, konvulzij ali kome. Posamezniki so se preprosto prilagodili na kronično podhranjenost, vsestranski prebavni parazitizem in malarijo. Na drugi strani način življenja (riž, čaj, čar sprehajanja) Kitajcem omogoča, da imajo povprečno izločanje urina v velikosti 0,5 kubičnih centimetrov na minuto, medtem ko jih imamo Evropejci lahko tudi do 1,5. Prav tako indijski jogiji s svojim obvladovanjem sfinktrov anusa in sečnega mehurja pokažejo, da je fiziologija (in nevrologija pa medicina sploh) kot veda predvsem zahodni izum: pojmi, kakor so avtonomno živčevje ali distinkcija med gladkimi in progastimi mišicami (pri čemer bi naj prve ne bile pod nadzorom zavesti) preprosto ne zdržijo, saj lahko meditatorji nadzorujejo tudi gladke mišice. Skratka, pri ocenjevanju posameznih parametrov fiziologije moramo biti vselej pozorni na posameznikov svet, na njegovo kulturo, geografijo, način življenja. Ne gre zgolj za to, da se ljudstva med sabo razlikujejo: pomislimo samo na izjemnega posameznika, Miguela Induraina, kolesarja, ki bi ga lahko že odpisali, če ne bi vedeli, da njegova kri prenese po telesu 7 litrov kisika na minuto (»normalno« je 3–4 litre) – imel je povečano pljučno kapaciteto in tudi srce – saj je, tako kot tudi Napoleon, osvajal svet s povprečnim srčnim utripom 30 udarcev na minuto.

Totalitarnost biopolitike

Biopolitika in postavljanje posameznikov pod en in edini skupni imenovalc, normalno konstanto sta tudi danes ključni problem pri definiranju polja nevrologije in psihiatrije. Dogaja se namreč, da se skuša vse mentalne težave zvesti na nevrološko osnovo in vse podrediti polju živčevja. Za primer lahko vzamemo recentno obravnavo fenomena apotemnofilije, pri kateri si posamezniki na vsak način želijo odrezati enega ali več udov, saj trdijo, da se bodo kasneje počutili srečnejše, bolj polne, cele – paradoksalno se bodo počutili polne ravno z določenim mankom, zarezo. Najprominentnejša avtoriteta nevrologije danes, Ramachandran, ugotavlja, da se posamezniki po operativnem posegu vseeno počutijo srečnejše – to trdijo sami in to ugotavljajo kasnejše ankete. A v svojem preglednem članku znan nevrolog to dejstvo, navkljub temu da ga omeni, enostavno zanemari in apotemnofilijo še naprej vidi kot motnjo. S tem preprosto postavi na stran dejstvo, da je pri psihotikih delirij velikokrat

težnja k ozdravitvi. Posamezniki, ki nimajo posebej razvitih meja med jazom in drugim, ki neprestano čutijo neko nevarno, ogrožajočo instanco v njih samih, lahko zgolj na ta način dobijo občutek dostojanstva, ki sledi iz občutja lastne avtonomije in nadzora nad odločitvami. Še huje, velikokrat lahko zgolj na ta način rešijo svojo eksistenco pred propadom. S tem se sploh postavi pod vprašaj kakršnokoli pojmovanje instinktivnosti. Yohan Trichet denimo daje primer Cirila, posameznika, čigar glavna fantazma pri masturbaciji je bila kastriran spolni ud – posameznik je dobesedno ejakuliral med lastnim obrezovanjem, v svoji aktivnosti je zanikal sleherno reproduktivno plat užitka. Od tod nismo daleč do Goulda in njegove teze o nesmiselnosti popolne funkcionalne umestitve posameznikovih organov, denimo ženskega klitorisa ali moških bradavic. Še nadalje obstaja določen sindrom, imenovan Cotardov, pri katerem psihotiki občutijo, da njihovi notranji organi, udje, lasje, glava in navsezadnje oni sami pravzaprav ne obstajajo. Občutijo lasten neobstoj, zaradi česar so lahko velikokrat povsem pasivni, lenobni, nefunkcionalni. A to v nekem smislu ni bolezen, je zopet poskus ozdravitve: posamezniki namreč občutijo, da se bo to stanje nadaljevalo v neskončnost, da so na nek način nesmrtni – kar pa je neke vrste samoobramba. Ravno to, kar subjekt rešuje, pa psihiatri skušajo zvesti na motnjo: tako Ramachandran prostodušno zagovarja, da se apotemnofilijo in Cotardov sindrom vključi med motnje v zaznavanju telesa, kar bo ena izmed novih kategorij v psihiatričnem priročniku DSM-V. Slednji je zapisan po povsem biopolitični maniri: obstajajo univerzalni simptomi in ne partikularna stanja organizma. O teh simptomih se odloča na parlamentaren način prek »tiranije večine«: komisija »strokovnjakov« z dvigovanjem rok glasuje, kar pomeni, da se ob zagovoru ateoretičnosti lahko zanesejo zgolj na socialne norme, na populacijo. Pri tem gre za velikansko ignoranco tudi do dejanske empirije, iz česar je razvidno, da je znanost veliko bolj indoktrinirana, kakor bi to sama želela: navkljub temu da je denimo sama nevrologija pokazala, da pri halucinacijah delujejo predvsem jezikovni centri in sploh ne avditivni, da klinika kaže, da lahko halucinirajo tudi gluhonemi posamezniki, še vselej obstaja poimenovanje simptoma kot »avditornih halucinacij«, pri čemer se zaradi tega poimenovanja celotno produkcijo delirijev, ki je pri psihotikih lahko produktivna, razglasi za neumnost, saj naj bi vendar nekdo slišal nekaj, kar sploh ne obstaja, čeprav s tem fenomen halucinacij zgolj diskreditirajo in ga ne razložijo.

Kar meni subjekt, kar občuti posameznik, tako nima nikakršne vrednosti. Naredimo velik preskok, ki spada v isti konsenz – na tej podlagi tudi Gregor Virant z veseljem

Modus operandi delovanja biopolitike je namreč totalitarnost, nenehno krizno stanje, kjer so univerzalne človekove pravice le zahodnjaški izgovor za to, da lahko po eni strani država legitimno odloča o življenju in smrti posameznika, kolikor se pač potrudi, da slednje vpiše v svoj kodeks, po drugi strani pa zakrivajo dejstvo, da moramo geslu »socializem za bogate, kapitalizem za revne« dodati še »demokracija za velesile, birokracija in biopolitika za posameznike«.

v eni izmed osrednjih informativnih oddaj zatrdi, da bomo varčevalne ukrepe pričeli z *nebolečimi* posegi: zmanjševanje števila delovnih mest. Od kdaj je odpuščanje neboleče? Od tedaj, ko o ljudeh govorimo na ravni populacije: pri tem Stalin ni zgolj Gregor Golobič, temveč vsi, saj je odpuščanje milijonov zgolj statistika. Pri tem ne omenjam totalitarnih sistemov zgolj po naključju. *Modus operandi* delovanja biopolitike je namreč totalitarnost, nenehno krizno stanje, kjer so univerzalne človekove pravice le zahodnjaški izgovor za to, da lahko po eni strani država legitimno odloča o življenju in smrti posameznika, kolikor se pač potrudi, da slednje vpiše v svoj kodeks, po drugi strani pa zakrivajo dejstvo, da moramo geslu »socializem za bogate, kapitalizem za revne« dodati še »demokracija za velesile, birokracija in biopolitika za posameznike«. Pri tem se nam po dokazu za slednje ni treba ozirati daleč. Naš evropski ustavni pravnik, specialist za področje človekovih pravic, strasbourgovec prof. dr. Boštjan M. Zupančič je leta 2006 na konferenci v Ankari predstavil svoje stališče glede univerzalnosti človekovih pravic.

Glavne poante so bile sledeče. Že vse od Justinijana temelj pravic ni v substantivni kodifikaciji, temveč v proceduralni naravi odločanja glede tega, kaj je legalno in kaj ne. Odločanje pravnikov ne temelji na »logiki moči«, temveč na »moči logike«, na razsvetljskem idealu logične nujnosti, ki ne pozna kontradikcij, dvoumnosti ali simulakrov. Gre za raven, ki ji dr. Zupančič pravi filozofska. Tej pa priključi še drugo raven, in sicer sociološko, po kateri k moči logike prispeva prav potreba po miru in stabilnosti v družbenih odnosih. Pri tem daje primer *Magne charte libertatum*, ki je bila rezultat utilitarnosti in racionalizma, po katerih bi vojna med baroni in kraljem vodila zgolj do vsesplošnega prelivanja krvi na državni ravni. Pravice tako zanj niso univerzalne (slednje označi za »ideološki postulat«), kar je univerzalno, je potreba, ki jo ima vsaka država: po socialni in politični stabilnosti. Slednje, nadaljuje, je značilno in drži tako za Kitajsko kot za Kubo, nenazadnje pa tudi za Turčijo. Njegova argumentacija je sumljiva že sama po sebi, prav tako kot je sumljivo dejstvo, da jo predstavlja v državi, za katero si Evropa na vse kriplje prizadeva, da bi postala njena ekonomska partnerica – pri tem pa je zmožna pogoltniti marsikaj, tudi neskladnost

Drugače rečeno: dejansko je demokracija tisti »ideološki postulat«, ki v biopolitiki pomeni, da ima vsaka velesila pravico do tega, da se odloči, ali bo totalitarna ali ne. Demokracija pomeni, da se odločimo, ali bomo demokratični ali ne – in ne izpodbija nujno totalitarnosti.

nekaterih temeljnih etičnih in socialnih pogledov. Sum je pravzaprav upravičen, saj ustavni sodnik izkoriščanje delovne sile na Kitajskem in odsotnost socialne države utemeljuje z mirom in stabilnostjo tamkajšnje družbe – s tem pa je kot pravnik neposredno v službi kapitala, saj je *outsourcing* eno izmed najpomembnejših gonil današnjega sistema. Slednje nam pove, da je samo pravo v službi izvršne in zakonodajne veje oblasti, predvsem pa svetovnih elit in velesil – po njegovi konceptiji namreč demokracija, ki jo je Claude Lefort definiral kot odsotnost totalitarizma, skratka kot sistem, v katerem ima vsakdo »pravico do pravice« in kjer je temelj pravic prav v njihovem izjavljanju, deluje zgolj na ravni večjih tvorb, kot so Amerika, Kuba, Kitajska, Evropa – vsaka velesila ima na demokratičen način pravico do svojega reda, do svoje stabilnosti in zato lahko na makiavelističen način upraviči tudi poseg v posameznikovo integriteto. Drugače rečeno: dejansko je demokracija tisti »ideološki postulat«, ki v biopolitiki pomeni, da ima vsaka velesila pravico do tega, da se odloči, ali bo totalitarna ali ne. Demokracija pomeni, da se odločimo, ali bomo demokratični ali ne – in ne izpodbija nujno totalitarnosti. Njen namen je še vselej povsem utilitaristične narave, kar pa je v neposredni zvezi s samim zanikanjem subjektivnosti – dejansko demokratična družba po Lefortu namreč ni nikakršen raj za stabilnost in red, temveč je družba nenehnih konfliktov, nenehnih pogajanj, pri čemer imajo besedo tudi manjšine, čeprav se z neupoštevanjem njihovih glasov na ravni »prelivanja krvi« ne bi zgodilo prav nič.

Napoleonova ohromljenost

Za nemožnost sodobnega Napoleona, ki bi se metaforično odločil za napad na Rusijo, tako obstajata dva razloga. Oba izhajata iz biopolitičnih vzrokov, ki so sistemsko vezani na pojav globaliziranega kapitalizma in okcidentalizacije sveta. Prvič, posameznik ne obstaja, obstaja zgolj vrsta, populacija, ki jo je treba kontrolirati, trenirati in pripraviti do čim večje predvidljivosti v svetu metuljevih učinkov. To implicira, da obstajajo zgolj referenčne vrednosti, zato bi bil Napoleonov srčni utrip prepoznan za šibkost majhnega, nerazvitega dečka, ki ga je treba do konca življenja držati na observaciji v inkubatorju. In drugič, demokracija je zgolj farsa, saj je sistem presežne vrednosti zaradi potrebe po nenehni ekspanziji in nujnosti izkoriščanja delovne sile (pa četudi pod nivojem temeljnega človekovega dostojanstva, kar se dogaja na Kitajskem) nezmožen postaviti embargo med dvema velesilama, kakor je lahko storil Napoleon z Britanijo (spomnimo se Sarkozyjeve izjave, da bi bilo ponižujoče, če bi Peking bojkotiral z neudeležbo na olimpijskih igrah leta 2008) in kar je bil posredni razlog za vojno z Rusijo. Kar mu preostane, je demokratsko zanikanje demokracije. Vse metafore o pluralizaciji in razvijanju k idealom razsvetljenstva bi tako lahko povzeli z geslom nezmožnosti resnične revolucije, ki bi zagotovila svobodo, bratstvo in enakost: *plus ça change – plus ça reste.* ☹

Vladljivost krize

Kriza vladljivosti

piše Robert Bobnič

fotografija Andrej Lamut

Svetu vlada izredno stanje. Svetu še kar vlada kriza. Še upori se vrstijo v imenu krize: nočemo več plačevati vaše krize. Še upori ponujajo svojo vrsto krize, svojo vrsto izrednega stanja in naposled svojo vrsto rešitve. Kaj pa se zgodi, ko in če finančno in ekonomsko krizo ne gledamo le skozi realnost (politične) ekonomije, ampak skozi realnost biopolitike? Zgodi se natanko to, da izredno stanje postane prevladujoč modus delovanja oblasti, sama kriza pa nov način tistega, kar na podlagi Foucaultovih zgodovinskih analiz številni politični analitiki imenujejo vladljivost.

Koncept vladljivosti, ki ga sicer vpelje sam Foucault, v 90. letih pa ga s knjigo Foucault effect aktivirajo Graham Burchell, Colin Gordon in Peter Miller, čemur sledi prava poplava vladljivostnih študij, nam pravi, da oblasti ne smemo razumeti preveč površno: oblast ni skoncentrirana samo v državnih aparatih, pa tudi ne samo v finančnih institucijah (borza, banka, mednarodni denarni sklad, svetovna banka), temveč je posebno razmerje med ljudmi, ki prav tako določa, kako razumemo sami sebe in kako uporabljamo samega sebe. Zelo koncentrirano lahko rečemo, da vladljivost pomeni delovanje na delovanje, pomeni oblast, ki vzpodbuja in vzpostavlja naše delovanje, ne pa oblast, ki bi naše delovanje prepovedovala. V uvodu knjige Governmentality, Current Issues and Future Challenges, ki skuša na novo pozicionirati ta, za naš čas izrazito pomemben, koncept, Bröckling, Krasmann in Lemke zapišejo, da vladati »pomeni ustvarjati linije moči, ki določene forme obnašanja naredijo za bolj možne od drugih«. S tem ko vladljivost vzpodbuja natanko to in takšno delovanje, pa izključi možnosti drugih in drugačnih delovanj.

Foucaultu vladljivost predstavlja specifično formo oblasti, ki se razvija v nasprotju s politično oblastjo, izhajajo iz grške polis in kasneje pretopljeno v rimsko republiko in srednjeveško državo. Poreklo vladljivosti namreč lahko iščemo v krščanski pastoralni oblasti, ki ne temelji na zakonu, temveč na povsem individualni vezi med pastorem in verniki – na pastorejvem upravljanju s populacijo vernikov, ki mora biti zveličana. Vladljivost z vso močjo vznikne v 16. stoletju, ko vprašanja, ki jih pokriva pastorat, privzamejo številne sekularne oblike, hkrati pa tudi postanejo primaren politični problem. Nič čudnega, če hoče Foucault pokazati, kako je moderna država samo ena

izmed praks vladljivosti in ne enoten aparat, ki razvija proizvodne sile in reproducira proizvodne odnose. »Živimo v dobi vladnosti, takšne, ki so jo odkrili v 18. stoletju. Povladnenje države je posebej izmaličen pojav, kajti, če so problemi vladnosti in tehnike vladanje zares postali edini politični predmet in edini resnični prostor političnih spopadov in sporov, je to povladnenje vendarle bilo tisto, kar je državi omogočilo preživetje.« Vladljivost se v veliki meri izrazi skozi nastanek policije, ki v tistih časih ni bil kakšen represiven aparat ali organ, ampak skup praks, katere namen je bil skrbeti za dobrobit populacije – dobrobit tako izhaja iz krščanskega zveličanja. Svoj pravi izraz in pomen pa vladljivost zadobi v liberalizmu, ki na ta način ni razumljen kot doktrina ali ideologija, ampak praksa vladanja, ki temelji na družbi in njenem zapletenem razmerju z vlado, katere oblastni posegi se morajo vseskozi postavljati pod vprašaj. Nasploh anal-

ize kažejo na tri velike momente vladljivosti: liberalizem 19. stoletja, socialna država in neoliberalizem, ki ne temelji več zgolj na problemu posega v družbo, temveč na konstrukciji podjetnih posameznikov, ki prehajajo v družbeno vez. Neoliberalizem tako ni le kakšna velika ekonomska teorija ali ideologija, ampak na primer način, na katerega smo interpelirani v zaposljivost, ki je v popolni meri prenesena na posameznika samega in ne na strukturni problem. Bistven primer neoliberalne prakse se tako pokaže v tečajih za pisanje CV-ja, ki govorijo natanko to, da si je posameznik sam kriv za lastno nezaposljivost. Na ta način nam vladljivost odpre povsem drugo perspektivo razumevanja oblasti, perspektivo, ki je danes zelo pomembna, pa tudi vse premalo upoštevana. Naposled se tudi brezposelnost ne pokaže kot anomalija, temveč le kot specifičen način vladljivosti, kateremu ustrezajo povsem specifične prakse upravl-

janja z življenji posameznikov in populacije. Da je vladljivost še kako pomembna, kažejo tudi nedavni upori, ki sami zase pravijo, da so upori proti finančnemu kapitalizmu, ki pa ga ne smemo razumeti le kot način delovanja finančnih transakcij, marveč tudi in predvsem kot način upravljanja z življenji, ki, če to hočemo ali ne, so vpeta v delovanje procesov finančnega kapitala. Borzne številke ima svojo strukturo, a ne takšno, kakršno je v Aronofskovem filmu Pi iskal shizofreni matematik Max, temveč takšno, ki strukturira prav poseben način upravljanja z življenjem posameznika in populacije. Prav zato lahko finančni kapitalizem razumemo natanko kot specifično obliko vladljivosti. In to obliko vladljivosti, ki temelji na dolgu. Kakor to zelo strjeno pove Deleuze: »Zavzetje trga se vzpostavi s kontrolo in ne več z disciplinarno urjenostjo, bolj s fiksiranjem menjalnih tečajev, kakor pa z nižanjem stroškov, bolj s transformacijo

Vsak ima svojo tančico

Tri zgodbe o ujetosti in odporu

piše Jasmina Šepetavc

Po projekciji filma *bOGI-NJE (gODDESSES, 2011)* se plesalka in koreografinja Mamela Nyamza, ki s svojimi performansi v filmu vleče niti med preteklostjo in sedanjostjo južnoafriških žensk v boju za lastno svobodo, zazre v občinstvo in postavi vprašanje: *»Kaj storite, ko vidite nasilje?«* Po nelagodni tišini v dvorani je dodala: *»Ali ste sploh soočeni z nasiljem?«*

Prva zgodba v filmu spada v čas kolonizacije in govori o Saartjie Baartman, poznani tudi kot hotentotski Veneri. Saartjie je bila sužnja, ki so jo na začetku 19. stoletja pripeljali v London in na javnih predstavah razkazovali kot nekakšno divjo žival v kletki, v kateri so jo vsakokrat pripeljali na oder. Fascinacija z njenim telesom je bila povezana z fizičnimi značilnostmi Saartjie, steatopigijo (povečano zadnjico, pogosto značilnostjo hotentotske fizionomije) in povečanimi sramnimi ustnicami, ki so bile, čeprav simbol lepote med Hotentoti, v Londonu in Parizu utelešenje fantazij o drugačnosti, vir ambivalence gnusa in fascinacije, s katerimi je bila označena Saartjie. Njena slava pa ni segala samo do navadnih voajerskih množic, ki so hodile v ta človeški cirkus potrjevati Resnico o »divjakih« širnih kolonij, temveč tudi med znanstvenike, katerih skrbna popisovanja, meritve, beleženja in izdelovanja voščenih odlitkov njene anatomske drugačnosti so pripomogla k potrjevanju rasističnih diskurzov o koloniziranih. Njena smrt je pomenila zadnje in dobesedno uresničenje fetišistične razdrobljenosti in fiksacije na dele telesa, ko so njeno okostje, možgani in genitalije dobili poslednje počivališče v pariškem *Musée de l'Homme*.

Telo Saartjie Baartman je del širše izmenjave med oblastnimi razmerji kolonializma in diskurzivno konstruiranimi »resnicami« o koloniziranih. Njeno telo je v tem pomenu globoko v polju političnega, je utelešenje razlike med »civiliziranimi« imperialisti in koloniziranimi »divjaki«. Binarne opozicije med družbo in naravo jo postavljajo v primež slednje, njena telesna »patologija« je konstruirana v odnosu do druge konstrukcije, norme evropskega telesa, in nato postavljena pred občinstvo kot preddiskurzivni dokaz njenega primitivizma, poudarjene seksualnosti, potrebe po »kultiviranju« tistih, ki so v primežu »narave«, *The white man's burden*. Anatomopolitika se v tem primeru dogaja v izmenjavi, telo, konstruirano kot patološko, je reprezentacija vseh projekcij, želja, investicij in potlačitev zavovalcev, je potrditev evropocentrične norme in opravičilo regulatorne hierarhije, ki se izvaja v kolonialnem imperiju.

Fetišistična skopofilija vzeti druge ljudi (bolje redukcije, dele njihovih teles) kot objekte, jih podrediti pogledu, ki nadzoruje in preiskuje, ponuja vez z dvema

tezama. Prva ima opraviti z skopofilistično objektivizacijo, ki jo je na ravni anatomopolitike mogoče povezati s tem, kar je Achille Mbembe imenoval nekropolitika v koloniziranih »mrtvih svetovih«, kjer suverena oblast izvaja nekromoč, bodisi v pomenu dobesednega ubijanja bodisi prek »dobronamernega civiliziranja« in uničenja kulture. Fetišistično uživanje objekta s pogledom je nekakšna seksualna nekrofilija, človeškost »eksotičnega objekta« je, podobno kot pri Mbembovem sužnju, razdrobljena, kolonizirani objekt/suženj (ki je zgolj orodje) nikoli zares ne doseže subjektivizacije, njegovo življenje je stvar, nad katero ima nadzor gospodar. Fetišističnemu opazovanju eksotičnega objekta in nekropolitiki je tako skupen modus gledanja – tako kot s pogledom podredimo razdrobljeni objekt fetišističnega pužitja, ljudje, ki tečejo po ulicah sodobnega Bagdada, z distance vojnega letala izgledajo kot pika, igra na računalniškem zaslonu, ki jo v skoraj otroški sadistični vnemi uničimo, ker jih zares, v njihovi celovitosti in od blizu, nikoli nismo videli. Karikatura hotentotske Venere iz 19. stoletja, na kateri jo starejši gospod vztrajno gleda skozi teleskop, vidi pa le njeno zadnjico, ponazarja ravno to nekrofilijo v vizualnem pužitju objekta ali, kot zapiše pesnica palestinskega rodu Suheir Hammad: *»don't seduce yourself with my otherness / my hair was't put on top of my head to entice you into some mysterious black voodoo/ the beat of my lashes against each other ain't some dark desert beat/ it's just a blink/ get over it/ don't wanna be your exotic/ your lovin of my beauty ain't more than funky fornication/ plain pink perversion/ in fact nasty necrophilia/ couse my beauty is dead to you/ i am dead to you /.../ don't wanna be/ your exotic/ not your erotic.«*

Definicija, kdo in kaj si (redukcija na eksotičen objekt ali sužnja), je vrsta simbolnega nasilja, ki ti vzame glas in možnost delovanja, in je povezana z drugim vidikom nekropolitike, »dobrohotno civilizacijo«. Ta deluje po principu uničenja kulture koloniziranih, da bi jih »rešila pred samimi seboj«, povezuje pa se z drugo zgodbo v filmu. Stare Xhosa ženske, ki so preživele apartheid in nasilno uničenje svoje kulture, se vračajo na teritorije, iz katerih so bile izgnane (apartheid ima v svoji prostorski segregaciji veliko opraviti z (ne)vidnostjo rasno zaznamovanega telesa), in ohranjajo svoj jezik kot način odpora proti simbolni smrti. Brez svojega jezika in kulture bi ostale brez referenčnega okvira subjektivizacije, njihovo mesto bi ostalo na meji med smrtjo (redukcijskimi definicijami kolonizatorjev) ter življenjem, brez svojega jezika se ne bi mogle izogniti dominaciji, ki jo nigerijska pisateljica Chimamanda Adichie imenuje *nevarnost ene zgodbe*.

Zadnji del filma govori o sodobnih Južnoafričankah, borkah proti hierarhijam spola, seksualnosti, rase in razreda, ter ima spet opraviti s preiskovalnim pogledom. Foucault v *Discipliniranju in kaznovanju* koncept moči-vednosti poveže z vidnostjo, ki je zadnja zanka naše ujetosti in ki nadzoru na široko odpira vrata na vedno bolj individualizirani ravni. Če v tretjem delu filma vidimo zgodbe lezbijk v JAR, žrtev strukturnega nasilja, posilstev in umorov, jih ne moremo misliti brez premišljevanja o vidnosti/zakrivanju telesa/identitete, ki se izrisuje na tem telesu, in brez dominacije nad telesom oziroma discipliniranja in ukalupljenja le-tega po

normaliziranih parametrih. Odpor subjekta tako lahko pride natanko od tam, kjer je moč podreditve koncentrirana, telesa samega, ki se upira, izziva s svojim nekonvencionalnim videzom, neukrotljivo stjo gibanja v plesu (ki je po Mbembeju zapuščina suženjskega upora drugače krotkega sužnjevega telesa).

Pa prestavimo perspektivo, da se izognemo temu, kar bi lahko kaj kmalu postalo zahodnjaško zgražanje nad nasiljem nekje drugje: Fatema Mernissi, maroška feministka, piše o nekem dogodku, ko je v New Yorku odšla v veliko veleblagovnico z namenom, da si kupi krilo. Ko jo je prodajalka premerila z očmi, ji je resno rekla: *»Številka 6 (36/38) je norma. Odklonske številke najdete v specializiranih trgovinah.«* Discipliniranje ženskega telesa na Zahodu prek norme – ki jo je, kot prodajalka razloži Fatemi Mernissi, mogoče videti povsod, pa je večino časa niti ne preizprašujemo – lahko vidimo bolj jasno šele skozi oči Maročanke, ki niti sama niti njena šivilja ne vesta njene konfekcijske številke. Infantilno žensko telo, oropano vsakršne maščobe, je tisto, ki je že v času hotentotske Venere postavljeno kot ideal (od tod fascinacija z obilno zadnjico Saartjie), ženska izstradanost pa simbolizira ravno tisto pasivnost in nemoč, ki pritiče šibkejšemu spolu. Fatema Mernissi razreši enigma harema: za razliko od muslimanskih moških, ki vzpostavljajo svojo dominacijo z izključitvijo žensk iz javnega prostora, so orodje moških na Zahodu čas in svetloba, vidnost in podoba, ki jo je treba vzdrževati. Na letalu v Casablanca tako še samo olajšano zavzdihne: *»Hvala, Alah, da si me rešil tiranije konfekcijske številke 6.«* Vsakdo ima svojo tančico.

Za zaključek naj si sposodimo začetno vprašanje: Ali se odzoveš, ko vidiš nasilje? Ko se telo zvija v krčih bolečine ukrotitve, ko se na njem izrisujejo silovita podjarmljenja, ko je ujeta v dihotomije, ki jih ne zmore izbrati ... Ali sploh vidiš? ♡

Infantilno žensko telo, oropano vsakršne maščobe, je tisto, ki je že v času hotentotske Venere postavljeno kot ideal (od tod fascinacija z obilno zadnjico Saartjie), ženska izstradanost pa simbolizira ravno tisto pasivnost in nemoč, ki pritiče »šibkejšemu« spolu.

produkta kakor s specializacijo proizvodnje. Oglaševanje je postalo središče 'duše' korporacije. Učijo nas, da imajo korporacije dušo, kar je najbolj grozljiva vest na svetu. [...]. Operacija trgov so zdaj orodje družbene kontrole in ustvarjajo nesramen pasmo naših gospodarjev. Človek ni več zaprti človek, pač pa človek v dolgu«. Dolg in zadolževanje sta načina vladanja, ki imata tako na državnem kakor na posameznikovem nivoju, podobno kakor zavarovalništvo, svojo zgodovino, vendar ravno s krizo postajata dominantna vladljivost zahodnih družb. Tu pa lahko perspektivo obrnemo na glavo: vprašanje ni več kdaj in za koliko so bonitetne agencije – sicer odličen primer vladljivostnih tehnik in institucij – znižale ocene, niti za to, kako na takšen in drugačen način reševati krizo, marveč kako povzročiti krizo te vladljivosti same. Vladljivost krize namreč ne pomeni avtomatsko tudi že krize vladljivosti. ♡

* Tekst ni lektoriran.

Zvok – tehne – teritorij

Zadnji del

Andrej Tomažin

riše Jana Božič

Nič ni bilo, ni in ne bo zunaj sveta (tega) uma, ampak je bilo vedno navzoče kot virtualno ali aktualno ali virtualno vstopajoče v aktualno ali aktualno izstopajoče v virtualno znotraj njega. (Samuel Beckett – Murphy)

Groove je pravzaprav teritorij. Ta stavek smo si zamislili kot prvi stavek že tretjega dela razpredanja o zvoku, ki se včasih (vedno bolj) in počasi (vedno hitreje) suče tudi v druge smeri in vpisuje v svoja nedrja tudi drugačne vektorje – drugačne linije bega. V tokratnem sestavku bomo poskusili zgoraj zapisani stavek razkrinkati v njegovi naivnosti ali, na drugi strani, preroški natančnosti.

Groove v strokovnih muzičnih krogih predstavlja večdimenzionalno glasbeno napravo, ki v splošnem služi kot temelj za glavno melodijo, lahko pa se pojavlja tudi sam. Groove vsebuje ponavljajoči se ritem in harmonične vzorce, kot so denimo udarci bobnov, akordi in melodični fragmenti. Sami vidimo groove drugače. Je deleuzovsko bojišče, nad katerim kot megla lebdi bitka, aktualizirana zgolj v telesih soldatov – plesalcev, a nikjer povsem prezentna, razen kot razgrinjajoč »problem« taiste bitke.

Kaj je aktualno in kaj virtualno? Za Deleuza aktualno predstavlja zdravorazumski svet diskretnih oblik, newtonovskega prostora in kronološkega časa, virtualno pa je dimenzija samorazlikujočih razlik, ki je realna, ne da bi bila aktualna, immanentno vsebovana v aktualnem, ne da bi jo bilo moč zreducirati nanj. Je prostor individuirajočih metamorfoznih procesov, dezorientirajočega prostora in lebdečega časa simultanege prej – potem. Virtualno vstopa v aktualno, postaja aktualizirano, vendar se nikoli ne izčrpa ali izbriše, saj nadaljuje svoj obstoj znotraj aktualnega. Ali z besedami Beckettovega Murphyja: »Nič ni bilo, ni in ne bo zunaj sveta (tega) uma, ampak je bilo vedno navzoče kot virtualno ali aktualno ali virtualno vstopajoče v aktualno ali aktualno izstopajoče v virtualno znotraj njega.« Prejšnjikrat smo zapisali besede DJ Squeeza, ki trdi, da je groove nekaj, kar se pojavlja na tržnici, na cesti in da je nekaj, česar ne razumemo popolnoma, vemo pa, da obstaja. Dogodek bitke ali v našem primeru groova je – v svoji virtualnosti – neskončen (= bojevati se/gruvati), anonimen, izmuzljiv, nahaja se zunaj konvencionalnega časa in je lebdeča imanenca, ki vodi proces aktualizacije, le da postaja vidna/viden zgolj kot sekundarna emanacija skozi telesa (vojakov ali plesočih), ki jo/ga aktualizirajo.

Pojavnost groova se poleg svoje podobnosti z bitko na margini virtualnega in aktualnega navezuje tudi – pa ne zgolj prek glasbenih asociacij – na pojem refrena, o katerem Deleuze in Guattari razpravljata v poglavju O refrenu v knjigi Tisoč platojev. Refren v najširšem pomenu besede predstavlja ritmično regularnost, ki prinaša v polje kaosa red. Tako bi ga lahko imenovali tudi ritmični red, ritmična zakonitost. Kaosa namreč ne gre jemati kot odsotnost reda, temveč kot polnost, čezmernost, ki je – glede na neenako hitrost, silo in intenzivnost – predpogoj za kakršnekoli modele razbijanja ali transformacije. Otrok si z mrmranjem znane melodije ustvari točko reda, notranjost, dom ali varnost, kjer so sile kaosa začasno zaustavljene; mačka z označevanjem važnih objektov na robu svojega prostora (refren ni zgolj sonoričen, daleč od tega) ustvarja krog nadzora, prostor, ki ne zajema zgolj varne notranjosti, temveč tudi obvladljivo zunanje. Kot tretji aspekt refrena se pojavlja linija bega proti zunanosti, gibanje migracij, transformacij in deformacij, kot so denimo dolgi pohodi jastogov po oceanskem dnu, pot ptic selivk itn. Zapolnjevanje prostora, notranjega in zunanjega, ustvarjanje teritorija pa se ustvarja postopoma.

Vse živali nastanjujejo miljeje, le redke pa okupirajo teritorij. Ritem je miljejev odgovor na kaos, z njim se mu skuša zoperstaviti, ga ohraniti v primežu ponavljanja in cikličnosti. Letni časi, sejalne sezone, reproduktivni cikli, ure itn. predstavljajo dejstvo, da milje v bistvu obstaja na temelju periodičnega ponavljanja, čigar edini efekt pa je ustvarjanje razlike, s pomočjo katere milje preide v nek drug milje. Teritorij nastane, ko milje ni več samo funkcionalen, temveč postane ekspresiven. Mnogo ptic je teritorialnih in ptičje petje je velikokrat prepoznano kot teritorialna funkcija. Ornitologi razlikujejo med klici, to so komunikacijski signali bližajoče se nevarnosti, bližine hrane, oddaljenosti ptic, sovražnih in tistih iz iste vrste, in pesmimi, ki se od vrste do vrste razlikujejo po dolžini in kompleksnosti od dvosekundnih ponavljajočih se motivov do razširjenih, večseksijskih, improviziranih predstav. Ptičji klici – v maniri prej obravnavanega – so povečini komponente miljeja, določene s specifičnimi funkcijami, medtem ko so ptičje pesmi (ptičje petje)

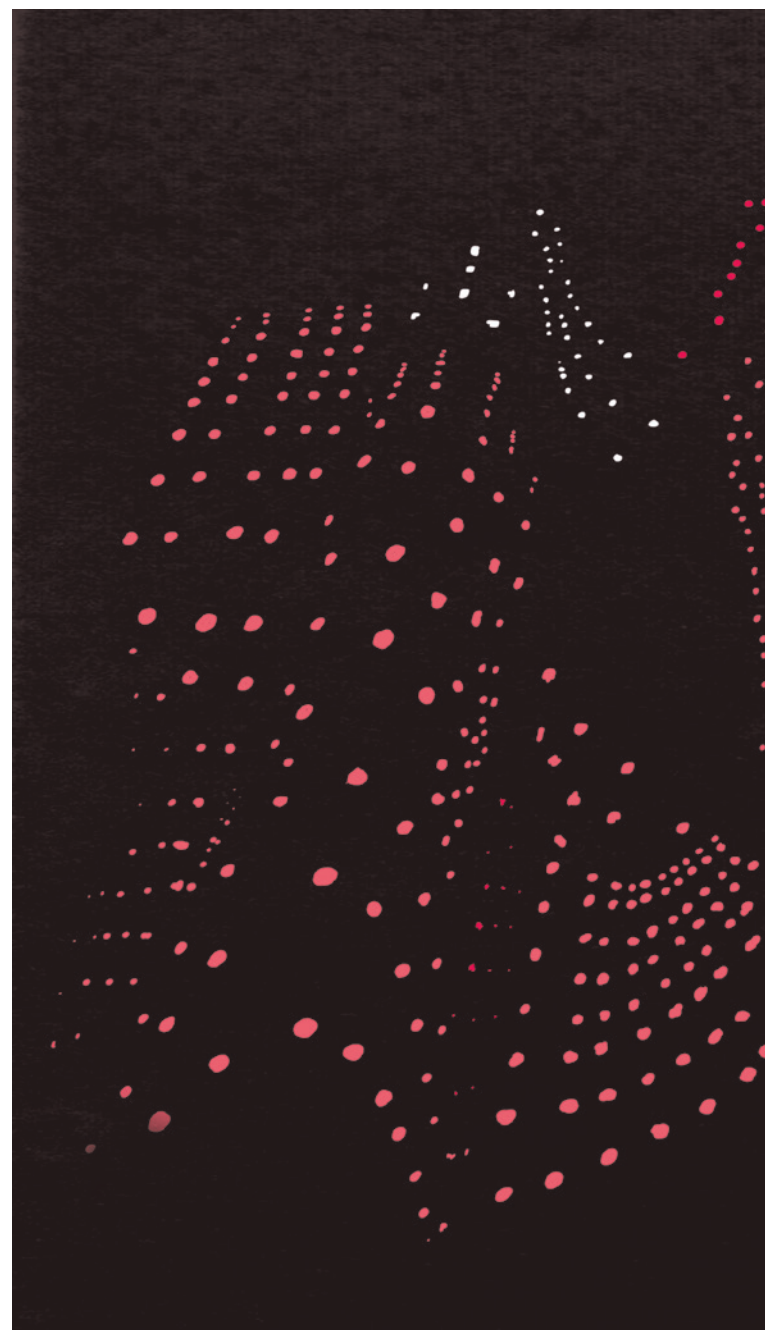
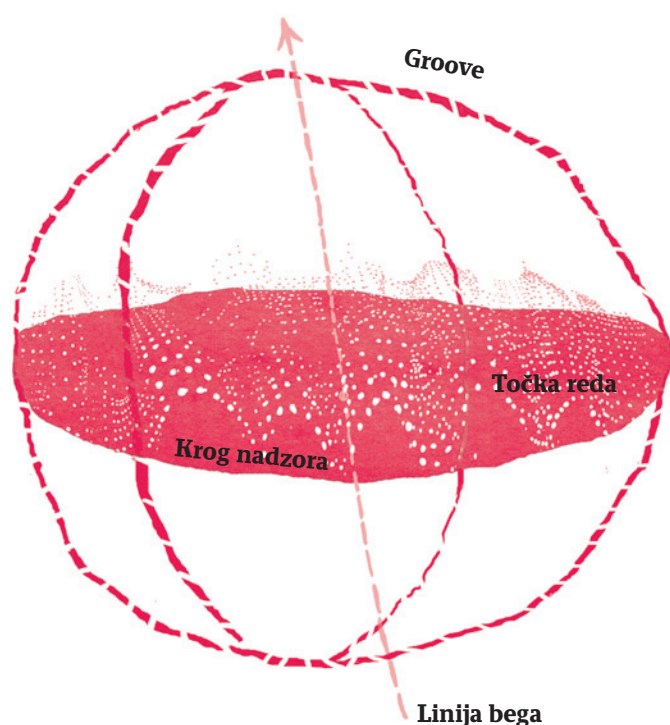
teritorialni elementi, sonične komponente miljeja, ki so izgubile svoje (trdno zastavljene) določitve in so bile s tem preoblikovane v bolj svobodni maniri.

Ekskurz

Nekateri etologi trdijo, da je ptičje petje samo odziv na hormonsko stimulacijo, drugi pa, da imajo ptice čut za estetiko, pravzaprav uživajo v petju kot petju samem in v redkih primerih celo ustvarjajo originalne zvočne kompozicije. Deleuze in Guattari se strinjata, da so ptice artistično nastrojene, čeravno si vprašanj o instinktih in svobodnem petju ne zastavljata. Umetnost ima svoje zametke v vzniku kvalitet kot izrazu teritorija. Obarvanje zetov (rib družine Gasterosteidae) in razpored listja na tleh pri mačjih pticah (Scenopoeetes dentiostrois) so tako umetniška dela, pa čeprav so ustvarjena po ukazu instinkta ali lastnem hotenju.

Mnogo opic – z nalogo stražarjev – izpostavlja svoje živobarvne seksualne organe; njihov penis postane ritmičen in izrazen (ekspresiven) prenašalec barve (kot kvali-

Nekateri etologi trdijo, da je ptičje petje samo odziv na hormonsko stimulacijo, drugi pa, da imajo ptice čut za estetiko, pravzaprav uživajo v petju kot petju samem in v redkih primerih celo ustvarjajo originalne zvočne kompozicije. Deleuze in Guattari se strinjata, da so ptice artistično nastrojene, čeravno si vprašanj o instinktih in svobodnem petju ne zastavljata.

Groove se v angleškem slovarju razkriva v dveh razlagah, zanimivih za naše raziskovanje. Če je na eni strani ustaljena rutina, je po drugi razlagi čutom ugoden ritem. Oba pomena se nanašata na strokovno utemeljevanje termina, sploh zadnji, prvega pa bi lahko povezali z ritmičnimi vzorci v ekosistemu, kjer frazem »be in the groove« pomeni ustaljeno rutino, ki človeka dolgočasi.

tete), ki označuje zunanjo mejo teritorija (opic). Obravnavanje gibanj *arte povera* in *art brut* kot patoloških in primitivnih umetnosti se zdi elitistično, saj ravno te izražajo osvobajanje iz miljeja, izraz v premiku teritorialnosti. Ali rečeno na kratko: *Vzemi katerokoli stvar in jo naredi za stvar ekspresije*. Teritorializacija je dejanje ritma, posledica ritma, ki je postal ekspresiven. Lahko pa je tudi posledica dejstva, da postanejo komponente miljeja kvalitativne (prehod iz funkcionalnega v kvalitativno; ptičji kriki, ki ne oznanjajo več le nevarnosti, temveč postanejo orožje, s katerim določen ptič z določenega območja spodi nekega drugega, *slabše* pojočega). Ritem sam teritorializira ali, konkretnije rečeno, teritoriji so nastajajoči odrazi regularnih vzorcev kompleksnega ekosistema, najsi bodo to ciklični krogi reprodukcije ali ponavljajoči se vzorci živalskega obnašanja. Teritorij je dejanje, ki prizadeva miljeje in teritorializira ritme, obenem pa ritmi, ki so v miljeju fiksirani in funkcionalno vpisani v sistem, sprejmejo nove vloge kot izrazne kvalitete.

Če se strinjamo s stavkom enega izmed razlagalcev Deleuza, da so *teles* *afektivni ritmi* (torej lahko vplivajo ali nekaj drugega vpliva nanje), je njihova prisotnost na bojišču *groova* jasna. A še preden se zapletemo v te analogije, je treba v vzpostavljeni rizomatični algoritem (rizolgoritem?) vpeljati še pojem glasbe, tj. – po besedah dvojca *D & G* – kreativne in aktivne operacije, ki deteritorializira refren. Glasba, katere vibracijska sila je najbrž najbolj neposredna izmed vseh umetnosti, deteritorializira glas, zvok in poskuša oba uskladiti z vibriranjem drugačnih *frekvenc*, kot so tiste (sile kaosa), ki jih želi refren odvrniti in zgraditi na robu lastnega prostora. Pod refren spadajo ritmični in melodični vzorci, majhni monotoni uroki in uspavanke, reki; oblikujejo harmonije teritorija, organizacijo zadnje bojne linije. Glasba, po drugi strani, pa je temu gibanju nasprotna, je osvoboditev harmoničnih in ritmičnih struktur njihove prvotne lokacije. Postavi jih – glasbeno – onkraj majhnosti refrena in naprej, v pesem, v duet, v simfonijo, v miks, v ostale vrste glasbe, žanre itn. in – prostorsko-ča-

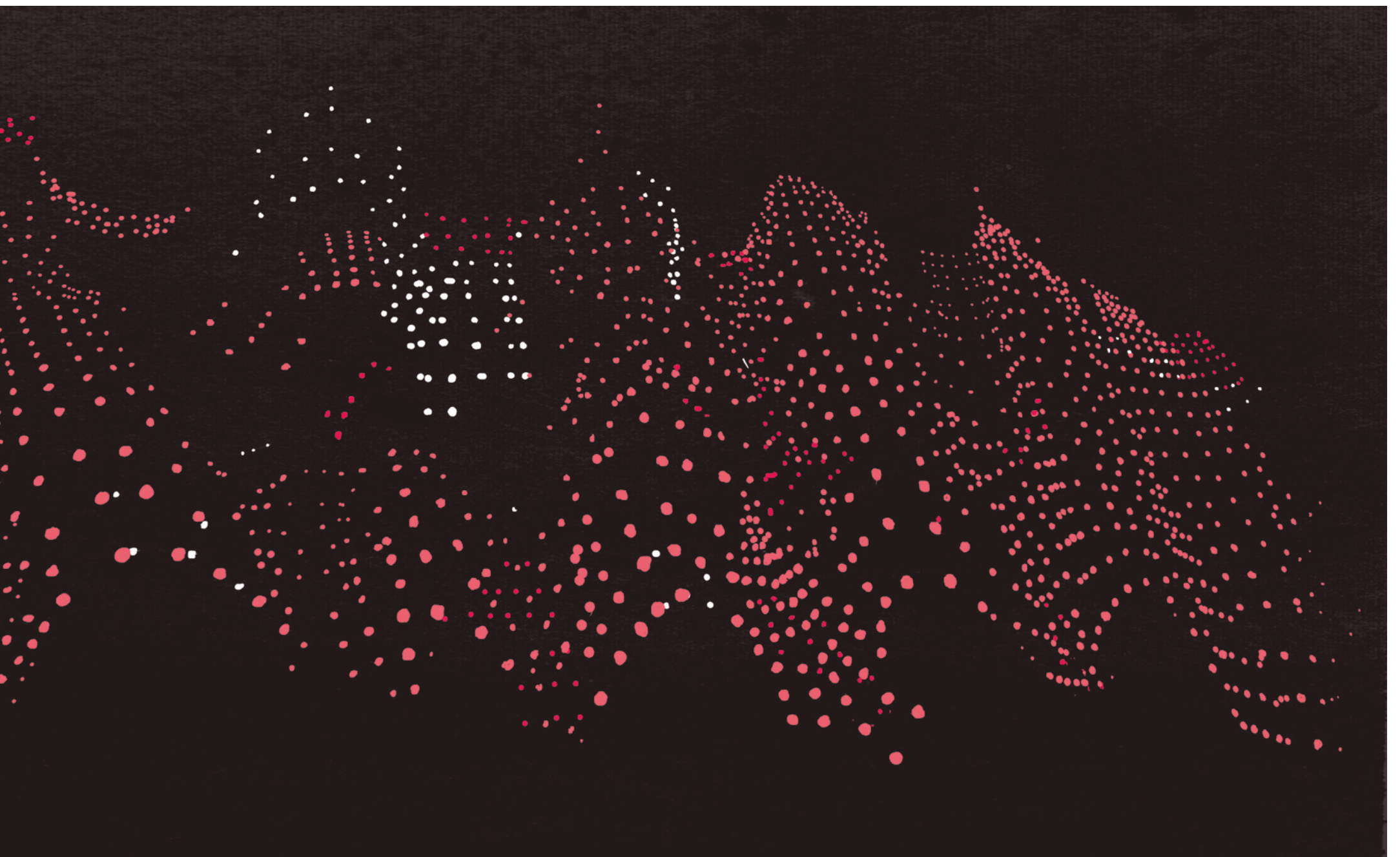
sovno – onkraj teritorija, v individuum, ljudi, rase in telesne gibe. Omenjena sila deteritorializacije, ki jo posreduje glasba, lahko v širšem pojasni kolektivno fascinacijo nad glasbo samo; privablja (bobni, trobente) ljudi in vojske v tekmo, ki se lahko konča v smrti. Spomnimo se zopet na Wagnerjevo *Ježo Valkir* v *Apokalipsi zdaj*.

Groove se v angleškem slovarju razkriva v dveh razlagah, zanimivih za naše raziskovanje. Če je na eni strani ustaljena rutina, je po drugi razlagi čutom ugoden ritem. Oba pomena se nanašata na strokovno utemeljevanje termina, sploh zadnji, prvega pa bi lahko povezali z ritmičnimi vzorci v ekosistemu, kjer frazem »be in the groove« pomeni ustaljeno rutino, ki človeka dolgočasi. Ben UFO, eden izmed ustanoviteljev založbe Hessle Audio, je lanskega julija pri založbi Rinse izdal mikstejp z zaporedno številko 16. Povlečeni vokali, raztegnjeni čez polovico igralnega časa miksa, so v razmerju z ritmično strukturo višji elementi strukture, nekaj podobnega *glasbi*, kot jo opredeljujeta *D & G*. Glasba predstavlja *linijo bega*, linijo upora, s pomočjo katere je refrenska shematičnost konvencionalnega *beata* odpeljana drugam. *Glasba je namreč pobeg od refrena, čeprav ta refren vztrajno vleče s seboj*. Je osvobajanje zvočnih gibanj in brezzvočne ritmične sile izpod nadoblasti zvoka, vokala, vibracij, resonance izpod oblasti kodiranja, ki ga ni več moč razpoznati. Glasba tako obenem razbija in odmi-ka; razbije refren in ga odmakne daleč stran od njegovega doma in varnostnega območja okrog. *Točka reda* in *krog nadzora* sta ponavljajoči se sestavini predhodnih in naslednjih komadov (če se zopet vrnemo na miks Bena UFO-ja), najsi je to subbasovska linija spodnjega frekvenčnega področja ali osnovni beat z variacijami. Ne ravno te variacije, temveč ne več funkcionalni deli miksa, tisti, ki postanejo ekspresivni, tisti, ki začnejo izstopati, tako kot več minut – in čez več različnih komadov – kotaleči se ženski vokal, ki so predirajoči in ki v ritmično gotovost zaverovani *kick drum* razpusti osnovne tenzije, so variacije, s katerimi je vzpostavljena *linija bega*, odmik od jasnega in naskakujočega na afektivni ritem plesalčevega telesa.

Groove ni teritorij; to je jasno in prvi stavek, porojen iz intuitivne potrebe, je potreben večjih pomenskih in lepotnih korekcij. Elektronska – z globokimi in nizkimi frekvencami podložena – glasba s svojo regularnostjo razbitja 4/4 ritma še vseeno predstavlja teritorij, ki ga seka zanj značilna ekspresivnost. Z dodatnimi odvodi, razbitjem regularnosti pa prihaja do linij bega, ki glasbeni miks pretvarjajo v glasbeni dogodek – ne več zgolj podajanje že izgotovljene glasbe – v *groove*, v katerega vstopajo telesa plesalcev na plesišču. Vstopajo – kot ravnina prereže prostor – v ponavljanje reza in zvoka, v katerega nato skozi vsako *točko reda* znotraj *kroga nadzora* vstopajo elementi *glasbe*. Groove tako kot megla potuje prek plesišča in preznojenih teles, obenem pa se razpenja med *točko reda* in *linijo bega*. In *groove* ni aktualiziran le z glasbo, temveč tudi s svetlobo, temperaturo, drogami in ostalimi telesi. In je, če še enkrat ponovimo besede DJ Squeeza, nekaj, kar se pojavlja na tržnici – med vzkliki branjev in toplim vonjem smrdeče reke – na cesti – repetitivni šum avtomobilskih motorjev in nesreče, hupanje in prometni znaki – in drugje.

Groove tako ni teritorij, temveč postane prostor med njim in zunanjim; je sfera. Groove se obnavlja in ponavlja z vsako novo *linijo bega*, ki preseka *krog nadzora*, vsakršna nova *linija bega* pa ustvarja novo sferičnost *groova*, ga potrjuje in še enkrat več povezuje z obema pojmom, pojmom redundance (refrena) in pobega (glasbe). ∞

Glasba predstavlja linijo bega, linijo upora, s pomočjo katere je refrenska shematičnost konvencionalnega beata odpeljana drugam. Glasba je namreč pobeg od refrena, čeprav ta refren vztrajno vleče s seboj.

piše Borut Trpin

Biotehnologija, ki bo kot tehnologija po novem priključena gospodarstvu in s tem razvezana od znanosti, že od svojega vzpona v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja vzbuja strah in trepet. Kaktus s človeškimi lasmi in miš s človeškim ušesom sta le dve izmed grozo vzbujajočih bitij, ki sta nastali na podlagi transgenetike. Čeprav je zgroženost odveč, je zanimivo vprašanje, kdaj je prišlo do obrata od biologije k biotehnologiji in kako se s tem spopa da biopolitika. Kaj sploh je biologija? Biologija etimološko izhaja iz dveh grških pojmov, bios in logos, pri čemer prvi pomeni življenje, drugi pa (zelo poenostavljeno) vedo. Bio-logija tako izvirno pomeni vedo o življenju, pojem pa se je prvič pojavil neodvisno pri nekaterih piscih na prelomu iz 18. v 19. stoletje. Kljub temu je imelo biološko raziskovanje že pred poimenovanjem discipline pestro predzgodovino.

(Ne)znanstveno raziskovanje življenja se je pri človeku v okviru zdravljenja pojavilo že v paleolitiku in neolitiku. V predpismenem obdobju se je tako razvila obširna taksonomija živali in rastlin. Prvi večji prelom v poznavanju življenja se je zgodil v neolitiku, ko se pojavita poljedelstvo in kasneje živinoreja. Kljub velikemu preboju znanja v okviru prvih civilizacij se je biološko raziskovanje *per se* vse do Aristotela razvijalo predvsem v povezavi z magijo in religijo ter predvsem za potrebe medicine (pri tem velja izpostaviti indijsko ajurvedo).Do pravega biološkega raziskovanja tako pride šele z Aristotelom, ki je empirično raziskoval vedenje in lastnosti živih bitij. V skladu s svojim filozofskim teleološkim naukom je skušal pokazati, da se živa bitja lahko razvrsti v linijo popolnosti od rastlin do človeka, ki predstavlja najvišjo popolnost med živimi bitji.

V srednjem veku velja na poti razvoja biologije omeniti predvsem muslimansko tradicijo, ki je ohranila Aristotelova dela in močno razvila tako medicino (npr. Avicenna, ki je bil do 17. stoletja kanoniziran tudi v evropski medicini) kot druga biološka področja (npr. botaniko in farmakologijo). Razen redkih posameznikov (npr. Albert Veliki, Hildegarda iz Bingna) bistvenega razvoja v biologiji v srednjeveški Evropi do renesanse ni bilo. Renesansa in zgodnji novi vek sta v Evropo prinesla val empirizma, ki je pomenil plodno obdobje tudi za razvoj biologije. Omenimo npr. očeta taksonomije Karla Linnéja (korespondenco je vzdrževal tudi s takratnim idrijskim rudarskim zdravnikom in taksonomistom Scopolijem).

Ključnega pomena za moderno biologijo je mikroskopija, ki je doživela razmah v 18. stoletju. Šele prek nje je lahko nastala celična teorija (celice so osnovne enote življenja) v 19. stoletju, kar je en izmed temeljev moderne biologije. Celična teorija, embriologija (študija zarodkov) in paleontologija se nato v drugi polovici 19. stoletja pojavijo kot del Darwinove teorije evolucije prek naravne selekcije (drugi temelj moderne biologije). Zgodnje dvajseto stoletje prinese ponovno odkritje Georga Mendla, očeta genetike, in hiter razvoj le-te (tretji temelj moderne biologije). Ključen korak v genetiki je prinesla struktura DNK, kot sta jo predstavila Nobelova nagrajenca Watson in Crick.

Biologija je tako začela rasti v dve smeri – biologijo organizmov in celično ter molekularno biologijo, ki se ukvarja z življenjskimi procesi na ravni celic in molekul. Trend se je proti koncu dvajsetega stoletja obrnil s pojavom genomike in proteomike, pri katerih biologi organizmov uporabljajo molekularne tehnike, molekularni biologi pa preučujejo odnose med geni in okoljem.

Oris biotehnologije

Biotehnologija, *per definitionem*, je vsaka tehnologija, ki manipulira z biološkimi sistemi. Čeprav je za javnost aktualna šele zadnjih štirideset let (od 70. let prejšnjega stoletja), so jo ljudje uporabljali, že preden so usvojili njeno biološko osnovo, in sicer najprej za pripravo vina in kruha. V obeh primerih gre za manipuliranje z začetnimi lastnostmi mikroorganizmov, rastlin in živali za proizvodnjo dobrin. Z razvojem moderne biologije se je definicija biotehnologije razširila in tako vključila tudi rekombiniranje DNK in kulturo tkiv (vzgajanje tkiv in celic ločeno od organizmov).

Biotehnologija deluje na molekularnem nivoju in prav to je njena največja moč, saj na tem nivoju mnoge biološke omejitve (zaradi različnosti vrst) odpadejo. Vse žive celice namreč vsebujejo DNK, osnovno življenjsko molekulo, ki nosi genske informacije z enostavno, a univerzalno gensko kodo. Gensko spremenjen organizem, poleg kloniranja najbolj znan rezultat moderne biotehnologije, sicer nastane tako, da v organizmov genom dodamo (ali odstranimo) določen gen. Prvi tovrsten uspešen poskus so izvedli leta 1973, ko je skupina ameriških znanstvenikov ustvarila bakterijo E. coli, ki je izkazovala gen salmonele. Herbert Boyer, en izmed strokovnjakov, ki so sodelovali pri tem poskusu, je nato ustanovil prvo podjetje, ki se je posluževalo rekombinantne DNK-tehnologije, Genentech, in leta 1978 naznanil, da so ustvarili bakterijo E. coli, ki proizvaja človeški inzulin. Inzulin še danes večinoma pridobivamo s pomočjo rekombinirane DNK. S tem je Boyer odprl vrata komercializaciji biotehnologije, politika pa si je morala zopet pridobiti vpliv nad življenjem.

Biopolitika in biotehnologija

Politika se z življenji ukvarja že dolgo. Če vzamemo za primerjavo biopolitiko 18. in 19. stoletja, je njena prevladujoča značilnost zanimanje za javno zdravje, torej število rojstev in smrti, bolezni in epidemij itd. V prvi polovici 20. stoletja skrbi za javno zdravje doda še (ne) razumevanje dedovanja zaželenih lastnosti, zaradi česar so politiki v mnogih državah skušali nasilno dvigniti kvaliteto življenja v imenu rase ali naroda. Kako biopolitika poteka danes? Zanima se za naraščajočo zmožnost upravljanja in preoblikovanja življenja ljudi kot živih bitij. Lahko bi rekli, da gre za politiko življenja kot takega. N. Rose, avtor istoimenske knjige, navede pet strategij tovrstne sodobne biopolitike:

Gensko spremenjen organizem, poleg kloniranja najbolj znan rezultat moderne biotehnologije, sicer nastane tako, da v organizmov genom dodamo (ali odstranimo) določen gen. Prvi tovrsten uspešen poskus so izvedli leta 1973, ko je skupina ameriških znanstvenikov ustvarila bakterijo E. coli, ki je izkazovala gen salmonele.

1. Molekularizacija: Sodobno razumevanje življenja, ki se odvija na ravni molekul, s katerimi lahko manipuliramo in jih rekombiniramo, saj niso podrejene naravnemu življenjskemu redu.
2. Optimizacija: Ne gre več za bližanje k zdravju. Ta skrb še vedno ostaja, vendar pa je spremenjena v to, kaj naj bi bilo optimalno stanje za posameznikovo ali kolektivno življenje.

3. Subjektifikacija: Subjekt je določen s svojim telesom, gre za somatični individuum.
4. Somatska ekspertiza: Medtem ko se znanstveniki življenja (genetiki, raziskovalci izvornih celic itd.) ukvarjajo z ozkim področjem raziskovanja, se pojavljajo skupine, ki so pristojne za »somatske ekspertize«, npr. genetični svetovalci, ki svetujejo posameznikom in družinam pri medicinskih in etičnih dilemah, doživetih med zdravljenjem. Najbolj značilni so sicer bioetiki, ki naj bi s svojo ekspertizo prek države dovoljevali oz. prepovedovali določene biomedicinske postopke in dovolili prenos nekaterih iz klinike na tržišče.
5. Ekonomija vitalnosti: Priča smo nastajanju biovrednosti, bioekonomije in biokapitala. Farmacevtske korporacije so tako v dvojnem odnosu, na eni strani z znanostjo, na drugi z delniškimi trgi. Tudi samo življenje je podvrženo tem procesom, saj se ga lahko dojema kot predmet z diskretno vrednostjo, ki se ga trguje skozi čas, prostor, vrste, kontekste in podjetja.

Biologija, ki se je začela v okviru magije za namene zdravljenja, je skozi svoj razvoj prišla do ravni celic in molekul, kjer se odvija bistvo življenja (DNK). Prav ta vpogled je omogočil izjemen preboj v biotehnološkem manipuliranju življenja.

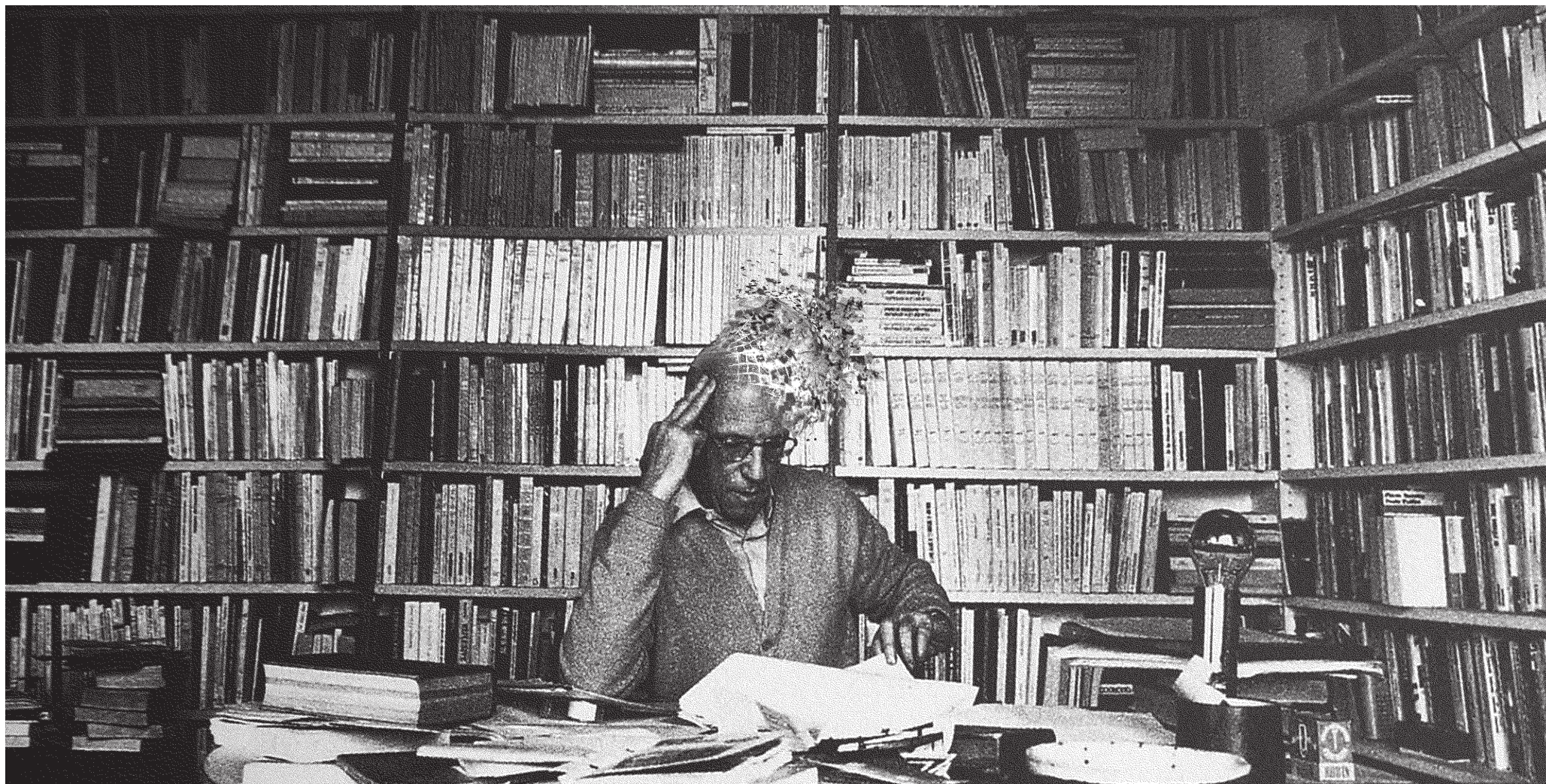
Biologija, ki se je začela v okviru magije za namene zdravljenja, je skozi svoj razvoj prišla do ravni celic in molekul, kjer se odvija bistvo življenja (DNK). Prav ta vpogled je omogočil izjemen preboj v biotehnološkem manipuliranju življenja. S tem pa se ni spremenila samo znanost oz. tehnologija, ampak se je bistveno spremenila tudi strategija sodobne biopolitike. Prek bioloških raziskav bistva življenja in oro-(ž/d)-ja biotehnologije je njen fokus postalo upravljanje z življenjem kot takim. Če je Francis Bacon torej trdil, da *scientia est potentia*, mu sodobna biopolitika prikimava in dodaja: *Et tu, technologia*. ♡

Dodatno branje

Politics of Life Itself
Nikolas Rose
Princeton University Press,
2007

Plastičnost golega življenja pri Catherine Malabou ali kako filozofiramo s kiparskim dletom piše Pia Brezavšček ilustracija Zo

Ko v Wikipedio vtipkamo **pojem plastičnost**, nam iskalnik izpiše zgolj pomene pod kategorijama *znanost* ter *umetnost in zabava*, nikjer pa ni razdelka filozofija, kot da ne bi šlo za filozofski pojem oziroma metodo, zlahka primerljivo z dialektiko ali dekonstrukcijo. Slednja pojma svoj zapis, in to celo zelo obsežen, seveda imata. Res je, da gre pri plastičnosti za najnovejšega izmed vseh naštetih konceptov, a tudi ta je **star** že dobrih **petnajst let**, torej več kakor Wikipedia sama. Zato imamo na sumu, da je **razlog za molk Wikipedie** in še koga iskati drugje – **avtor plastičnosti** je namreč **»ženska filozof«**: Catherine Malabou. Kakor pravi sama, je besedna zveza **»ženska filozof«** svojevrsten **oksimoron**, saj obstaja **simbolno nasilje** arogance **filozofije**, ki ji neprestano **spodkopava mesto**. Ne razumite nas narobe, ne gre samo za Wikipedio, gre za **širši simptom**, ki **filozof-injo**, če že sama ni na strani molka, **utiša** z molčanjem o njej.

Plastičnost je sicer z dialektiko in dekonstrukcijo skorajda usodno spletena. **Malabou** je namreč **doktorirala** iz **Hegla** (!) pri **Derridaju** (!) – in tako veliko **dolguje dekonstrukciji**, ki ji je metodično pomagala poiskati robni temeljni kamen, **ekscentrični center dialektike**, *Plastizität*, **plastičnost**. Povezanost Malabou z Derridajem pa ne pomeni nekakšnega nepotističnega filozofskega nasledstva, ampak plastično operacijo na Derridaju in Heglu samem, ki **njuno misel temeljno preoblikuje**. V imenu regeneracije in ustvarjanja lastnih konceptov se Malabou ne boji obema »konceptualnima personama« za hrbtom napraviti konceptualnega otroka, kakor bi rekel Deleuze – če je ta metafora, ko gre za žensko avtorico, sploh še primerna. Kakšen je torej ta **himeričen potomec matere zaplojevalke** in **dveh očetov**, ki sta ga/jo posthumno donosila? **Plastičnost** je ravno dojenček, ki **predstavlja pozitiviteto zaradi presežne možnosti njegovih udejanjenj**, četudi (vse) ne bodo nikoli uresničene. Je genotipska plastična možnost, ki se nadalje fenotipsko oblikuje, gre za **potencialnost življenja samega**, možnost **dajanja** in **sprejemanja oblik**, *»umeščena (je) med mehkostjo, med sposobnostjo privzetja katerekoli oblike in med pretirano togostjo«*. Za Hegla predstavlja ravno tisti **člen**, ki **dialektiko šele omogoča**, je njen temeljni kamen, **hkrati** že **subjekt** in **substancia**, prigodno in bistveno. A skozi takšno plastično branje se dialektika pravzaprav odpravlja oziroma vsaj temeljno preoblikuje. **Plastičnost** je hkrati plastičen eksploziv, popolna **metamorfoza**, **sprememba oblike brez povratka** in pa statična umetniška plastika, skulptura, ki se ne more več povrniti v prvoten blok marmorja. Heglov ptič Feniks, ki se v večni *Aufhebung*

dviguje iz lastnega pepela in mora tudi večno umirati, da bi preživel, neprestano je primoran zastavljati lastno telo, da bi se nazadnje dvignil do absolutnega duha. Nasprotno pa ima plastičnost kvaliteto močeradovega repa, ki poškodovan odpade, na njegovem mestu pa zraste nov, ki s prvim nima več ničesar skupnega. To je **čista potencialnost matičnih celic**, ki na živem telesu proizvajajo nove organe. Plastičnost je **regeneracija**, je zdravilo – tako bolnega Hegla kot bolehnega Derridaja. **Heglu vrača telo**, **Derridajevi dekonstrukciji** pa **dodaja »odrešilnik«** moment. Zdaj ne gre več za **golo drsenje razlike** v njenem večnem premeščanju in razlikovanju, ampak se **plastičnost slédi pisave upira**. **Pisava** je s konstantnostjo svoje sledi še vse **preveč nespremenljiva**, četudi jo nenehno briše za seboj. **Plastičnost** pa omogoča **totalno metamorfozo**, spremembo sledi, staranje, gubanje pa tudi **popolno pozabo**, izbris, ki prekinja s kontinuiteto preteklosti. Plastičnost je **samotransformacija**.

Poleg pravkar opisane filozofske poti do svojega ključnega pojma pa Malabou ubere še eno, ki se s prvo prekrži s povsem nasprotne strani. To je **»kraljevska pot«** **do plastičnosti**, ki poteka **prek nevroznanosti**. V zadnjih petdesetih letih so strokovnjaki na tem področju prišli do presenetljivih ugotovitev. **Možgani**, pa ne le človeški, namreč **delujejo na način nevroplastičnosti** – skozi **celotno življenje se glede na naše dejavnosti specifično oblikujejo, ustvarjajo se specifične povezave**, ki se s prenehanjem kakšne dejavnosti prekinajo, prav tako pa se lahko tvorijo čisto nove. **Naša življenja so pravzaprav plastična v svoji možnosti**, čemur se strokovno reče **epigenetika**, gre ravno za **plastičnost »mimo, nad ali poleg«** (torej »epi«) **nespremenljivega genskega zapisa**. **Biologija** torej **ne pomeni determinizma**, ampak je **v zmoglosti golega življenja tudi že prostor svobode**, blok možnosti za oblikovanje in dolbenje, za kar smo odgovorni sami. **Plastičnost možganov** je z isto linijo **povezana tako z našim empiričnim delovanjem kot tudi psihičnim življenjem**, ki prav tako oblikuje možganske povezave. Ni več nobenega znotraj in zunaj. Obstaja popolna in temeljna **zveznost med telesom-biologijo in umom-filozofijo**. **Filozofija** zgublja svojo privilegirano področje, **naravoslovje in humanistika** se nahajata na isti in edini ravni imanence.

Nič novega, do česar ne bi prišla že dolga vrsta kritikov metafizike, na čelu s Foucaultom, boste morda rekli. **Malabou** pa **detektira ostanke nemogućnosti pozitivnega mišljenja golega biološkega življenja** tudi in posebej še **pri Foucaultovi razdelavi biopolitike**, pa tudi pri **Agambenu** ter **Derridaju**, ki ju tu puščamo v oklepaju. **Ti avtorji** po Malabou, za razliko od kakšnega Deleuza, še **ne odgovarjajo v**

dovolj radikalni meri na Spinozev klic iz Etike: »[D]oslej še nihče ni določil, kaj zmore telo samo od sebe.« Po **Foucaultu** namreč **»nič v človeku – niti njegovo telo – ni dovolj stalno, da bi razumel druge ljudi in se v njih prepoznal.«** Golo življenje, **telo je zgolj »površina za vpisovanje dogodkov«**, vedno že **potiskano** z neko simbolno zgodovinsko strukturo, z **nekim diskurzom**, ki ga preči in ki ga pripravlja do besede ali molka, s **simbolnim, biologiji zunanjim**, »kulturnim« dopolnilom, **brez česar pravzaprav ni nič**. **Biopolitika** je ravno takšna **sila**, ki si **podreja biologijo** samo, da je ta misljiva zgolj še prek simbolnih sil, ki jo obvladujejo, in **ne dopušča več nobene odpornosti, lastne biologiji**. **Koncept biopolitike**, čeprav misli biologijo in politiko skupaj, vseeno misli hkrati tudi temeljen prepad med njima in še naprej po filozofsko **fetišizira simbolno**. **Biologija** s tem konceptom še ni postala filozofska kategorija, **možna je zgolj skozi svojo politično artikulacijo**, kot površina, skozi katero moč šele spregovori. Tu še vedno vztraja neko temeljno podvajanje, simbolizacija.

Epigenetični obrat oziroma filozofsko-nevrološka misel **plastičnosti** Catherine Malabou pa **locira simbolizacijo v biologiji sami**. **Izkušnja** v empiričnem svetu in **prestrukturiranje nevronske povezave** tvorita enotno linijo, en in isti vzel, zgodita se hkrati, sta **eno** in **isto**. Nobene **zunanjosti** ni več, obstaja odpornost, pozitivna plastičnost naših teles, ki ji suveren nič več ne more. Naše **telo** samo po sebi zmore zares veliko – **ni le preoblikovano**, ampak tudi preoblikuje, in kar je morda najbolj pomembno, **zmožno** je **samotransformacij**. **Foucaultova pozna misel** zato dosti bolj **korespondira s plastičnostjo**. Kaj so namreč **tehnologije** **sebstva** drugega kakor **samotransformacije**? In če želimo rešiti tudi še zgodnejšega Foucaulta, ki misli **diskurze** in **dispozitive** kot **principe dominacij teles**, lahko v njegov zagovor povemo, da jih **raziskuje genealoško**, bere jih **kot simptome**, kot vsakokratne posebne, **ne pa absolutne resnice**. **Modernost** tu nastopa kot tista diskurzivna formacija, ki **golo življenje podreja simbolnemu nasilju**. To je točno **isto nasilje**, od katerega **trpi »ženska filozof«**, če je kot **ženska na strani biologije**, na strani **teles** in če **filozofija vlada na strani simbolnega**. Dokler bo filozofija to simbolno aroganco, privilegirano domeno duha, ohranjala, bo realno nasilje preprečevalo zveznost biologije in filozofije. Za tako filozofijo, ki pa jo ravno **misel plastičnosti telesa**, možnosti ženske pušča za seboj, nam zato zares ni treba žalovati. Odpira se namreč plastično **polje** popolnoma **novih, telesu imanentnih možnosti** – plastičnost **nove (epi)filozofije**. ☺

Bio-vojne

Kako se bje vojna v imenu življenja?

piše Robert Bobnič

fotografija Andrej Lamut

Zgodba je pravzaprav znana pa tudi docela paradigmatska. Steva Kurtza, ameriškega umetnika, ustanovitelja kolektiva *Critical Art Ensemble*, so leta 2004 priprli in obsodili bioterorizma. Priprli so ga, ko so policisti v njegovem stanovanju – tam so bili zavoljo nenaadne smrti Kurtzeve žene, ki je, mimogrede, umrla povsem naravne smrti – našli številne petrijevke bakterij, ki jih je gojil zavoljo svojega umetniškega udejstvovanja. Kurtza so kmalu obiskali ljudje, izučeni v boju proti bioterorizmu in oblečeni v bele obleke in čelade. Ti prav posebni ljudje pa v njegovem stanovanju niso naleteli le na bakterije in improviziran laboratorij, temveč tudi na papir, potiskan z arabskimi črkami. Sicer je šlo zgolj za vstopnico za predstavo, ampak ko gre za bakterije in arabske zadeve, ni več heca. Kurtza so, potem ko se je pokazalo, da vendarle ni bioterorist, skušali na vsak način obsoditi, celotna zgodba pa se je vlekla kar nekaj let.

Na tem mestu ni pomembno, kako se je končala, pač pa le to, da pomeni eno izmed epizod vojne proti terorizmu in/ali terorju, ki odpira vprašanje o načinu, s katerim se bje vojna v dobi biopolitike, kakor je stopila v 21. stoletje.

I.

»Svet je ponovno v vojni, vendar so stvari tokrat drugačne.« Michael Hardt in Antonio Negri, ki takole začeta *Multitudo*, imata popolnoma prav. Pa ne da bi na svetu kdajkoli vladal kakšen blažen mir, kakršnega so si še lahko zamišljali hipiji, ne da svet ne bi bil že vseskozi v vojni in nasilju, temveč na pragu 21. stoletja v vojno prihaja in z njo postaja na drug in drugačen način. O tem, na kako drugačen, nam priča paradigma vojne 21. stoletja, vojna proti terorizmu/terorju, formalno iniciirana leta 2001, ki ni več vojna proti suvereni politični entiteti, nacionalni državi, temveč vojna proti abstraktnim pojavom in konceptom, ki ogrožajo življenje samo. V nekem smislu tovrstno paradigmo v celoti kaže že vojna proti drogam, ki jo na začetku sedemdesetih napove Nixon, čeprav se skozi legalni in zdravstveni dispoziv genealoško vleče čez celotno 20. stoletje, v osemdesetih pa potem preide tudi v povsem vojaške intervencije. In če še vedno mislimo – v to nas prepričujejo številne kritike te pogubne morije – da imamo v primeru Afganistana in Iraka opraviti s klasično imperialno vojno, temu vendarle ni tako. Opraviti imamo namreč z nečim, kar to klasično paradigmo vojne bistveno presega in pogloblja.

Ne gre le za to, da ZDA in ostale velesile na strateško pomembnih delih sveta uveljavljajo svoje geopolitične interese, niti enostavno za to, da narava kapitalistične proizvodnje sili v konstrukcijo novih tržišč in črpanje bazena poceni delovne sile, ali celo za to, da bi bile to vojne proti Iraku in proti Afganistanu, marveč za to, da so vojne proti Iraku in Afganistanu vseskozi vojne proti nečemu drugemu, nečemu večjemu, a tudi manjšemu – bolje, manj vidnemu – hkrati. Ne bodimo naivni: vojna ni preprost izraz ali manifestacija nasilja in moči, ampak vselej deluje v skladu z določeno regularnostjo ali poenostavljeno »zakonom«, ki jo omogoča na ta ali ta način in ki omogoča uveljavljanje posamičnih geopolitičnih interesov in konec koncev reproducira globalni kapitalistični proizvodni način. Koncept, ki omogoča misliti takšno formulacijo, lahko

imenujemo in ga moramo imenovati dispoziv, ki pomeni neke vrste aparat ali stroj, proizvajajoč načine, na katere lahko delujemo in moramo delovati. Vendarle vojna ni nič drugega kakor dispoziv, ki ni samo tisto, kar vojno legitimira (ideologija), temveč skup diskurzivnih (pravnih, zdravstvenih, medijskih) in nediskurzivnih praks (tehnologije vojskovanja in upravljanja), ki omogočajo neko konkretno in specifično vojno. Vprašanje pa je, o kakšnem dispozitivu govorimo, ko govorimo o paradigmi vojne v začetku 21. stoletja – o kakšnem dispozitivu govorimo, znotraj katerega lahko ZDA in ostale velesile uveljavljajo svoje geopolitične interese in znotraj katerega se reproducira kapitalistična mašina? O biopolitičnem, seveda.

II.

Imperializem 19. stoletja, imperializem po drugi svetovni vojni in imperializem na začetku 21. stoletja namreč ni en in isti imperializem, prav tako kakor ni ena in ista vojna. Julian Reid, avtorica knjige *The biopolitics of the War on Terror*, v enem izmed svojih člankov povsem jasno poka-

že, kako vojna proti terorju, konkretno vojna v Iraku, ki z vso močjo vrne suvereno pravico voditi vojno, temelji na biopolitični osnovi, ki se je skozi številne liberalne, humanitarne in mednarodno-pravne dispozitive vzpostavila v preteklih dveh desetletjih. Tako lahko ameriški napad na Irak razumemo v kontinuiteti z humanitarno intervencijo, ki je tam posegala že dolgo, pa ne samo tako, da so se ZDA same nanašale na že vzpostavljen humanitarni diskurz, temveč so v napadu prevzele tudi logistično podporo številnih biopolitičnih – po večini humanitarnih – teles in agencij, ki tako ali tako v čedalje večji meri spremljajo krvave vojne posege in merjenje suverenovega kurca. Hardt in Negri pa še pravita: »Staromodna vojna proti nacionalni državi je bila prostorsko jasno določena, četudi se je občasno razširila na druge države. Konec take vojne je ponavadi označevala predaja, zmaga ali premirje med sprtimi državami. V nasprotju s tem pa vojna proti konceptu ali nizu praks, nekaj takega kot verska vojna, nima določenih prostorskih ali časovnih zamejitev. Takšne vojne se lahko potencialno razširjajo kamorkoli in niso časovno omejene.« Prav zares,

bistvo vojne na začetku 21. stoletja, ki svoj izraz najde v vojni proti terorizmu pa tudi še vedno v vojni proti drogarn, je natanko v tem, da nima ne konca ne kraja. Os zla ni daljica, nima začetne in končne točke, marveč premica, ki teče v neskončnost. Točka zraven točke, ena, dve, tri, štiri ... Afganistan, Irak, Somalija, Iran ...

Vojne se ne bijejo več v imenu vladarja, kakor se je to godilo v srednjem veku, ko so vojaki umirali za boga in kralja in zaradi njiju, za kralja-boga in zaradi njega, niti zgolj v imenu preživetja ene ali več populacij, temveč se bijejo v imenu preživetja populacije nasploh – vojne se bijejo v imenu življenja samega. Vidimo, kako dispozitiv sodobne in postmoderne, v določenem smislu pa že celotne moderne, vojne tako ni več stari dispozitiv suverenosti, pač pa biopolitični dispozitiv. To niso več vojne proti zunanjemu, marveč proti notranjemu sovražniku, ki pa ne more biti nikoli zares prepoznan. Ves terorizem kot paradigmatski primer vojne proti abstraktnemu in nedefiniranemu sovražniku najde svojo podobo v bio-vojni proti parazitom in virusom, ki nimajo dejanske lokacije in izvora, zato so, kakor se pra-

vi, virtualni in imanentni. Natanko zato, ker virus, proti kateremu se bijejo postmoderne vojne, nima svojega mesta, se lahko potencialno pripne na vsakega posameznika ali skupino – na vsako mesto in vsako lokacijo. Če karikiramo: Al Kaida ni izvor in mesto nekega specifičnega terorizma, temveč zgolj njegova trenutna lokacija. Drugače: če in ko uničimo Al Kaido, še ne uničimo terorizma samega.

Kakor na odličnem spletnem *open acces* časopisu *culturemachine.net* povzema Eugene Thacker: »V tem smislu ni ves terorizem bioterizem, ampak smo priča novi definiciji »življenja samega«, v katerem nasilje v razmerju do življenja obstoji virtualno.« Ne smemo se zmotiti in misliti, da ima virus, ki in kakor ga omenjamo, (le) biološke razsežnosti, ampak (predvsem) socialno in politično razsežnost, obstaja namreč kot tisto, kar ogrozi sicer zdravo ali normalno družbeno vez, zdrav ali normalni družbeni red. Vojna, ki se bije v imenu življenja in človeštva, natanko zato pa lahko tega človeka in to življenje naposled tudi uniči. Vendar pa biopolitiko, ki vse bolj in bolj postaja naša usoda, nasploh merimo s formulo *ohraniti pri življenju ali pognati v*

smrt, ki se razlikuje od stare suverenosti, merjene s formulo *povzročiti smrt ali pustiti živeti*, kar pomeni, da biopolitika ni stara suverenova pravica odločati o tem, ali bomo neko telo, ki krši zakon, usmrtili ali pustili živeti, pač pa sklop oblastnih posegov, ki za predmet vzamejo ohranitev in upravljanje z življenjem, s tem da ga nenehno valorizirajo in normalizirajo. Kako lahko potemtakem govorimo o biopolitičnem dispozitivu vojne, če biopolitika življenje ohranja, vojna pa, kakor vemo, življenje uničuje?

Kako če ne tako, da dispozitiv vojne ni niti hrbtna stran biopolitičnega dispozitiva niti ne nastopa tam in takrat, ko se biopolitična regulacija življenja konča in se znova dvigne suverenova moč ubiti, temveč da sam biopolitični dispozitiv vojne ni enostavno stroj, ki življenje uničuje, temveč stroj, ki ga tudi proizvaja. Še enkrat z besedami Hardta in Negrija (zakaj pa ne?): »*Ta vojna prinaša smrt, vendar mora, paradoksalno, tudi proizvajati življenje. To ne pomeni, da je vojna postala udomačena ali da je njeno nasilje oslabiljeno, temveč da je vsakdanje življenje in normalno delovanje oblasti postalo prežeto z grožnjo in nasiljem vojskovanja.*« V tem biopolitičnem smislu vojna postaja konstituirajoča in proizvajajoča, postaja način regulacije našega življenja in način ohranjanja družbenega reda. Na drug način: tako kot ni ločnice med politiko in življenjem, tudi ni ločnice med politiko in vojno.

III.

Če smo rekli, da sovražnik nikoli ni zares prepoznan, pa to ne pomeni, da je sovražnikov manj. Nasprotno, čedalje več jih je, konec koncev in na koncu vsi – če malce pretiravamo, a ne preveč – postanemo potencialni sovražniki. Tako kot je to postal Steve Kurtz. Ali tako kot v očeh nadzorne kamere postanemo mi vsi. Reči moramo potemtakem še, da vojna proti pojavom, ki nimajo svojega izvirnega mesta, nikoli ni zgolj »tam«, marveč vselej tudi »tu«. To, da se krvava vojna bije v specifičnih delih sveta, ne sme preveč zavesti. Bijе se tudi tu, in sicer s specifičnimi izrednimi ukrepi in oblastnimi prijemi, ki so vzpostavljeni v imenu varnosti. Vojna proti terorizmu, pa tudi vojna proti drogarn, se vseskozi izvaja globalno – točneje, teži k temu, da se izvaja globalno. Eni ukrepi se izvajajo tu, drugi ukrepi se izvajajo tam. Medtem ko letala s sodobno vojaško tehnologijo pobijajo tam, kontrolni mehanizmi šikindirajo in zapirajo tu. Nikakor ne trdimo, da gre za eno in isto stvar, ampak gre za to, da med enim in drugim teče vez. Da ne okolišimo: pravimo, da sta tako prvi kakor drugi izredni ukrep vzpostavljena znotraj enega in istega biopolitičnega vojnega dispozitiva. Dispozitiva, ki se kaže kot dispozitiv varnosti.

Varnost pa ni drugega kakor način upravljanja z življenjem, ki temelji na predvidljivosti in preventivi. Ne čudimo se, da se o varnosti začne govoriti takrat, ko nastane statistika, ki na ravni matematike operira s predvidljivostjo in naključnostjo. Kakorkoli, v političnem smislu varnost pomeni skup preventivnih ukrepov, ki hočejo operirati s temi naključnimi dogodki. V ta namen se seveda aktivira številne ukrepe, ki kar veliko časa, vse tja do 19. stoletja, nosijo oznako policije, med katero sodijo tudi javna morala, javna higiena in javno zdravstvo. Danes pa se v ta namen aktivira vojno samo, ki v paradigmi vojne proti terorju ali vojne proti drogarn ali vojne proti epidemijam postaja preventivna vojna. Tako se tudi briše meja med policijo, ki upravlja notranje zadeve, in vojsko, ki v času izrednega stanja upravlja zunanje zadeve. Konec koncev gre natanko za to. Izredno stanje, ki v pravnem smislu pomeni nastop vojne – pravilneje: vznik vojne pomeni nastop izrednega stanja, ki suspendira pravni red – postaja permanentno. Zdi se, kakor da temu ne more biti drugače, če pa so sami sovražniki postali povsem nepredvidljivi in kontingentni. Pri terorizmu nikoli ne vemo za njegov kje in kdaj. Kakor nikoli ne vemo, za kje in kdaj množičnega pokola, kakršnega poznamo od Columbina 1999 dalje. Ali za kje in kdaj epidemičnega izbruha.

Pa vendar temu ni tako. Biopolitični dispozitiv vojne ni odziv na vznik tega novega naključja, ampak izraz oblasti, ki sama postaja logika izrednega stanja. Oblast ni več tista, ki upravlja s kontingentnim in naključnim, pač pa sama postaja kontingentna in naključna. Morda bo čas, da taki postanemo tudi mi. In potem bo morda čas, pravi Reid, »*da pride misel nekega drugega humanizma, ki ne išče varnosti skozi identiteto, skozi razvitje svetovne družbe, katere varnost je negovana z ukinitvijo vseh vrednot, razen varnosti same. Možnost življenja onstran identitete, varnosti in zakona.*« Možnost življenja onstran vojne? Kakorkoli, gotovo je le to, da v času, ko se vojne bijejo v imenu življenja, ko mir ne pomeni le nadaljevanje vojne z drugimi sredstvi, ampak oblika vojne same, stari pacifizem pač ne zadostuje več. ♡

»Bagdad ostaja najnevarnejše mesto na svetu.«

Intervju s Hano Al Bayaty

sprašuje Sami Al-Daghistani, Kairo

sliki Suzana Brborović

Hana Al Bayaty je Iračanka, rojena v Franciji, politična aktivistka in novinarka egiptovskega časnika *Al Ahram weekly*. Prihaja iz ugledne vojaške iraške družine. Je soustanoviteljica in članica odbora bruselskega Tribunala, mednarodne platforme, ustanovljene leta 2003, za obsodbo invazije na Irak. Skupaj z iraškim publicistom in političnim aktivistom Abdulom Al Bayatiyem in profesorjem Ianom Douglasom je sodno preganjala J. W. Busha mlajšega ter izdala ključni tekst o dokumentiranju genocida nad iraškim prebivalstvom.

Sami: Si soustanoviteljica in članica izvršnega zbora bruseljskega Tribunala, ki je organiziral nešteto predavanj in svetovnih konferenc na temo vojne v Iraku ter dokumentiral grozodejstva nad iraškim prebivalstvom. Kako bi opisala svoj prispevek v Tribunalu in kaj je primarni cilj tega programa? Bi lahko trdila, da je bil Tribunal uspešen v akademsko-pravni »borbi« proti vojni v Iraku?

Hana: Ideja je prišla od belgijskega filozofa Lievena De Cautera, ki je sklical in organiziral vso zadevo pred invazijo. 500 intelektualcev široko po svetu je podpisalo pristopno izjavo in obsodilo invazijo na Irak. T. i. Ljudski tribunal se bori proti teoriji upravičevanja napada na Irak, poznani kot »novo ameriško stoletje«, (The New American century). Tribunal je potekal v duhu Rusellskega tribunala (Russel's tribunal), organiziran tudi s strani J. P. Sartra, ki se je v imenu ljudske legitimacije formuliranja mnenja proti vladi in strukturi moči zavzemal za konec vojne v Vietnamu.

Kar se tiče bruseljskega Tribunala, sem bila privilegirana tudi zaradi družinskega ozadja – moja družina je bila vojaško aktivna, socialno razprostrta v Iraku in v diaspori, ki se je borila proti okupaciji. Intelektualci Tribunala so zelo artikulirano nasprotovali vojni. Na začetku sem koordinirala praktično dogajanje t. i. »Javnega ljudskega tribunala« (Popular people's tribunal) – sodelovala sem s pričami iz Iraka in v diaspori, ki so pričale

Sodni pregon je bil način obrambe oboroženega upora v Iraku, da bi zaščitili narod. Zavedali smo se, da Bush ali Blair verjetno ne bosta obsojena, temveč smo hoteli razkriti dvojne standarde pravnega sistem, kajti (iraški) narod nima nikakršne civilne »zaščite« za lastno obrambo.

proti politiki novega ameriškega stoletja in invaziji. Potem je moja vloga postala bolj intelektualna. Kot hčerka diaspore sem skušala doseči stopnjo solidarnosti z žrtvami, ne da bi drugi trpeli. Imela sem dostop do informacij in nisem bila povezana z nobeno politično stranko, temveč sem kot hčerka neodvisnega političnega aktivista sodelovala z različnimi ljudmi, kar je omogočilo neideološko delovanje znotraj Ljudskega tribunala.

Kasneje so mi nekateri očitali političnost. V Tribunalu smo napisali jasen tekst, ki je omejil našo vlogo od dneva invazije do danes, medtem ko so nekatere sile znotraj Ljudskega tribunala poskušale v dogajanje vplesti predinvazijsko situacijo (političen in etničen spor med Iračani), kar pa ni bilo del našega mandata, in v kolikor bi bilo, zagotovo ne bi sodelovala. Zato sem postala militantna v smislu obsodb političnih in etničnih vmešavanj in struj znotraj naših pogajanj. Cilji, ki smo jih vzpostavili, so zelo jasni in veljajo za referenco Ljudskega tribunala.

Sami: Tribunal je torej želel obsoditi tudi politiko novega ameriškega stoletja. **Hana**: Tribunal je bil ustanovljen samo zaradi napada na Irak, in sicer da bi se preučilo vlogo neokonservativnega »think tanka« in njegove teoretske legitimacije nelegalne vojne. Kar so ZDA napravile, je intelektualni kriminal. Po ustanovitvi Tribunala smo se pridružili »Svetovnemu tribunalu« (The world tribunal in Iraq), ki je sklical 22 specializiranih sestankov, v katerih je naslovil teme intelektualnega kriminalnega dejanja, uporabo prepovedanih orožji, ubijanja civilistov itd. V Rimu smo naslovili problem medijev in učinek pristranskega poročanja. Mediji so vojno v Iraku prevrednotili in jo želeli znormalizirati, v ospredje so postavili »napačne zgodbe«, ki so jo legitimirale.

Nato sem postala članica »Porote vesti« (Jury of Conscious), ki je leta 2005 v

Istanbulu zbrala izvlečke vseh 22 sestankov kot dokaze proti vojni v Iraku. 43 prič iz Iraka je na skrivaj prišlo v Turčijo, ta dogodek pa je bil sklican po Faluji in Al Anfalu – po največjih masakrih v Iraku. Zaključek Tribunala zaobjema in preučuje vsa kriminalna dejanje vojne – ekonomsko, ekološko, vojaško plat ... Tribunal je bil namreč ustanovljen nemudoma po invaziji, junija 2003, prvi sestanek smo sklicali aprila 2004.

Sami: Deveto leto mineva od začetka invazije in zdi se, da je Irak zdrsnil v kaos. Različni viri poročajo o milijonih iraških žrtev, povečanju prenosljivih bolezni in smrtonosnem učinku osiromašenega urana, ki je bil dobesedno raztresen po Iraku. Zdi se, da politična enotnost ne obstaja, poleg tega so vlogo v razdelitvi Iraka odigrale sektaške milice, ki so se infiltrirale v iraške oborožene sile. Obstaja kakšen instrument, s katerim bi lahko zapopadli in razložili iraški kaos in koliko so zanj odgovorni Iračani sami?

Hana: Genocid pomeni namerno ubijanje populacije in preprečevanje preživetja določeni skupini ljudi. Sama ne le da obsojam genocid, temveč sem ga tudi preučevala. Mislim, da obstaja zelo nehuman in diabolichen načrt za destrukcijo iraške populacije, da ne obstane kot družba in da se na silo vzame njihove naravne vire. Milice same po sebi nimajo kapacitete, da se infiltrirajo v policijske in vladne enote. Za to je obstajala načrtna politika demontiranja nacionalne suverenosti Iraka, vojnih enot, naroda in države, da bi se izvedla sistematična kampanja umorov učenjakov, znanstvenikov, profesije, ki bi bili zmožni ubraniti varnost državljanov in integriteto države. Ta plast družbene in državne strukture je bila nasilno zamenjana z milicami s severa Iraka, ki so bile vse do vojne pod nadzorom ZN. CIA je v Iraku od leta 1992 do invazije trenirala več sektaških milic. Dokument, imenovan Osvoboditveni akt Iraka (Iraq liberation act), poroča, da je bilo 98 milijonov dolarjev namenjenih samo za vojskovanje teh milic. Potem so tu še druge milice brez politične agende, usposobljene v vzhodni Evropi (na Madžarska, Češkem), poleg tega obstajajo tudi šiitski islamisti iz Irana. Vsi so se priključili ZDA pri invaziji leta 2003 in novi iraški vojski. Te sile, ki naj bi branile iraški narod in državni interes, temeljijo na etničnih in sektaških kvotah. To je bilo stipulirano v imenu začasne administracije Paula Bremerja. Te milice imajo specifične politične in sektaške agende, ki ne korespondirajo z nobeno idejo enotnega Iraka. Kontekst, da naj bi skupaj zgradili in ponovno vzpostavili red v Iraku, je v bistvu sestavljen iz različnih sil, ki imajo konfrontirajoče poglede in se ne borijo le med seboj, temveč celo proti samemu ljudstvu. To je bil recept za kaos, to ni iluzija, temveč doделan načrt za državljansko vojno. Irak nima nikakršnega orožja, s katerim bi se lahko ubranil kot država, temveč se mu dostavlja lahko orožje, s katerim so možni napadi na lokalno prebivalstvo in medsebojno ubijanje.

S: Kakšna je bila resnična vloga Paula Bremerja in CPA (op.a.: Coalition Provision Authority je bila ustanovljena kot tranzicijska vlada, ki se je samo-klicno imenovala kot pravni, zakonodajni in izvršilni organ ter avtorite-ta Iraka od aprila 2003 do junija 2004. V tem obdobju je CPA odstanila vse plasti prejšnjega režima, vključno z republikansko gardo, iraško vojsko, policijo, in vse člane basističnega režima. Dogajali so se skrivnostni umori znanstvenikov, profesorjev, učenjakov izobaženega srednjega razreda Iraka)?

Hana: Vloga je bila ukiniti Irak kot državo, njegove institucije, državljanstvo. Danes Iračani ne obstajajo več, temveč se jih deli na sunite in šiite, kot da Turkomani, iraški kristjani, sekta Yazidi in ogromno drugih komponent ne obstaja. Zgodila se je nasilna »doktrina šoka« liberalizacije ekonomije, kjer resursov se ne more zaščiti od barbarskega kapitalizma; poteka dezintegracija socialne institucije v osamele skupnosti, katerim je bila lažno obljubljena zaščita pred okupacijo, kar pa ni možno, kajti sama okupacija financira milice in zavaja javnost. Nasilje v Iraku je bilo do leta 2006 tako močno, da so mnogi

Iračani in Iračanke res verjeli, da ne morejo preživeti brez zaščite okupatorjev, medtem pa je sama okupacija organizirala in izvajala »organizirani kaos«. Sami ta fenomen imenujejo »ustvarjeni kaos« (created chaos).

Sami: Kaj je bil potemtakem glavni cilj okupacije Iraka – odstranitev Sadama Huseina, odprtje iraške ekonomije ...?

Hana: Razlogov za invazijo je več in niti eden nima nič opraviti s Sadamom Huseinom. Nič. Žal je bil to dobro izkoriščen pretekst. Da, bili so razlogi za odstranitev režima, a to je naloga Iračanov. Invazija je ustvarila predvsem dezintegracijo Iraka, nezmožno samonadzora. En razlog so tudi iraški izredno bogati naravni viri – vodni viri, nafta pa tudi izredno dobro izobražen srednji razred. Zaradi teh treh faktorjev bi Irak lahko postal demokratičen v širšem pomenu besede, kajti zdi se, da arabskim narodom ni dovoljeno biti demokratični, saj bi to pomenilo grožnjo Izraelu, zato je bilo treba razdrobiti družbo na majhne enklave, jo uničiti vojaško, ekonomsko, infrastrukturno... Izrael je percipiran kot kolonialna sila, ki kontrolira resurse arabskega sveta. Biti Jud ali ne zame ne igra nikakršne vloge. Ta načrt je bil elaboriran leta 1982 z namenom razdeliti arabske države – začenši z Irakom na tri enkalve, Sirijo na dve, Egipt in Sudan prav tako na dve, tako namreč ne bi bilo možno izzvati umetno ustvarjeno državo, imenovano Izrael. Načrt je bil implementiran, a je le delno uspel. Gledano geopolitično, Irak je transparenten – vedno je predstavljal središče poti iz Azije prek Bližnjega vzhoda do Mediterana. Okupacija Iraka pomeni nadzor Afrike, Kitajske, ekonomske poti. Irak je okupiran že od večnosti, to ni nekaj novega, vedno je bil na razpotju poti, le ime okupatorja se je skozi čas spreminjalo.

Sami: Dokumentirano je, da so bili iraški uporniki najbolj sofisticirana in najhitreje organizirana oborožena skupina upornikov v zgodovini, ki se je spopadla z vojsko ZDA. Kaj natanko predstavljajo iraški uporniki, ki so vzniknili na prvi dan okupacije, in v kakšnem smislu so legitimno orodje proti okupatorjem? **Hana**: Ker se ne strinjam z »evropsko teorijo« upora, zavračam deljenje upora. Zame je

Ni prihodnosti Iraka brez konca okupacije. Nato mora biti implementirana mednarodna garancija, da Irak ne zapade v simultano okupacijo s strani sosedov (Turčija, Iran), kar pomeni, da mora biti iraška suverenost zaščitena s strani ZN v pravnem pomenu besede. Če bi razmišljali pragmatično, bi vsak lahko imel nekaj od Iraka – cene nafte se dvigajo in tako bo ostalo, vkolikor iraška nafta ponovno ne steče na trg.

upor vseobsegajoč, celosten; lahko je socialen, oborožen, intelektualen ali v obliki socialnega gibanja. Iraški narod kot celota predstavlja upor. Del uporablja oborožen boj, ki se nikdar ni končal in poteka že deveto leto. Iraška vojska je bila v vojni, odkar pomnim. Bila je sofisticirana, imela je razvit kader inženirjev, znanstvenikov. Zelo pomembno je opomniti, da iraška vojska nikdar ni podpisala sporazuma, niti ni kapitulirala kot npr. Japonska ali Nemčija v drugi svetovni vojni. »Osvobitev Iraka« se v Iraku ni zgodila, temveč je okupator zasedel in ukinil državo, kar je bil eden izmed ukazov CPA. Del iraške vojske je dezintegriral v javni odpor in legalno še danes predstavljajo Irak, ustanovljen leta 1923, kot neodvisno suvereno državo. CPA ni imela

nikakršne legalne in pravne podstati za ukinitev Iraka kot države in njegovih aparatov.

Če pa govorimo o obliki oboroženega boja, so Iračani izkoristili kapacitete, ki so jim bile na voljo. Če me vprašaš, kakšne so njihove politične ideje, to točko diskurza zavrnem, kajti prvo je tu Irak kot suverena država, kot politični upor ... V oboroženem odporu so pri-sotni basisiti, nasristi, levičarji, islamisti, vsi. Največji del upora predstavlja iraška vojska v gverilski preobleki. In kot tujka (francoska državljanka) ne bom sugerirala, kakšen Irak bodo zgradili, navkljub dejstvu, da se borim za pravico ljudstva in za obsodbo genocida.

Sami: Kako si se sama spoprijela s politično in pravno stranjo humanitarne pomoči iraške vojne? Kakšen je bil tu tvoj prispevek in kaj se je zgodilo z iraškimi begunci med vojno? **Hana**: Sama nisem imela stika z direktno pomočjo, temveč s humanitarno in pravno situacijo pribežnikov. ZN poročajo, da je 4,7 milijonov Iračanov beguncev. Polovica jih je znotraj Iraka, druga polovica zunaj. Pod mednarodnim pravom so zaščiteni. V kolikor imajo tak status, bi morali biti zavarovani s strani ZN, toda Sirija in Jordanija, kjer je največ iraških beguncev, nista podpisali konvencije o beguncih.

Sami: Torej pravna zaščita obstaja le teoretično? **Hana**: Morala bi obstajati ... Instrument obstaja, dejansko stanje pa je odvisno od posameznih držav. Poleg tega imajo Iračani kolektivno travmo glede palestinskega vprašanja, da če dobijo status begunca, izgubijo možnost povratka v domovino, zato zavračajo normalizacijo razmer in sami sebe imenujejo »razseljenik« (displaced). Tudi zato so pogosto izven okvirja zakonodaje beguncev. Večinoma pomoči prejmejo prek donacij in humanitarne pomoči od svetovnih ekonomij. Tako nimajo zagotovljene nobene prihodnosti. Tudi Iračani znotraj države prosijo za pomoč, saj je stopnja iraške krize enormna, vendar se o tem ne poroča. ZN poročajo, da je bilo v petih letih preseljenih približno 5 milijonov Iračank in Iračanov, največ v zgodovini. In to je bilo uti-šano, saj se želi iraško invazijo predstaviti kot uspešno zgodbo. A ta uspeh se kaže v 5 milijonih razseljenih in milijonu mrtvih. Sama sem predlagala, da bi se iraško vprašanje postavilo pod 7. člen, pod vodstvo ZN, ki deluje kot sistem za nadzor celotnega budgeta države, da bi vodil administracijo. ZN so odgovorni za iraški budget, a so to odgovornost predali »osvoboditeljem«, kakor jih imenujejo, kar je samo po sebi kriminalno dejanje. Kot začetno administrativno telo iraških virov sem ZN prosila, da bi obdavčili del budgeta, proporci-alno glede na razseljeno populacijo, saj imajo iraški begunci iste pravice kot državljani. To bi potekalo na nesektaški bazi, saj so vsi žrtve okupacije, tako bi potekala pravična redistribucija iraških resursov.

Sami: Kaj so ZN odgovorili?

Hana: Rekli so, da je to najboljša ideja, kar so jih kdajkoli slišali, ker bi s tem lahko pritislili na mednarodno skupnost in tako lahko prišli na sled resničnemu vzroku razselitve. Kajti če je vlada odgovorna za to, mora plačati. Odgovorili so, seveda, da so v izredno težkem položaju, saj je polovica populacije razseljena znotraj države. Če bi hoteli stopiti v stik z njimi, bi morali sodelovati z iraško vlado.

Sami: Če vzamemo predpostavko, da je okupacija Iraka glede na mednarodno pravo očitno pravnomočno dejanje, kaj je bil potemtakem pravni razlog za obsodbo invazije in kateri so pravni fundamenti za dokaz genocida nad iraškim ljudstvom?

Hana: Agresija ni kriminalno dejanje. Ampak ZDA in Irak sta člana ZN in ZDA so napadle drugega člana ZN brez odobritve Varnostnega sveta ZN, zato je znotraj sistema ZN invazija nelegalna. Glede na Haaško konvencijo je katerokoli dejanje, povezano z nelegalno invazijo, prav tako nelegalno, zato se kriminalno dejanje (invazija) ne more legalizirati.

V času vojne obstajajo zakoni vojne (laws of war). Konvencija je tu zelo jasna – ko se okupacije prične, začnejo veljati ne de jure, temveč de facto koncepti. Resolucija ZN je

ena stvar, realnost pa druga – skoraj 260.000 tujih sil je bilo prisotnih na iraškem teritoriju – to je de facto okupacija. Torej pod pogoji in zakoni vojne ima okupacijska sila pravice in dolžnosti. Prepovedano je npr. spreminjati legalni sistem, demografsko sestavo države, uporabo virov za druge namene kot za dobrobit naroda itd. Američani kot okupatorji niso le kršili konvencije ZN, temveč sleherni aspekt vojnega zakonika!

Kar se tiče teksta in predvsem študija o genocidu, ki smo ga naredili, zajema razdobje 19 let Iraka – prvo zalivsko vojno (1991), obdobje sankcij (embargo 1991–2003) in drugo zalivsko vojno (2003–). Vse te vojne predstavljajo različne metode razdrobitve iraške populacije in ukinitve države. Če bi bile sankcije učinkovite – v smislu participiranja Iraka – potem neposredna okupacija ne bi bila potrebna. A ker niso bile uspešne – navkljub dejstvu, da so ohromile iraško ljudstvo in terjale milijon iraških življenj – je bila po tej logiki invazija leta 2003 nujna. Načrt za uničenje naroda ni bil rojen leta 2003, temveč verjetno v 1950-ih, medtem ko je bil implementiran od leta 1990 dalje.

Konvencija o genocidu pravi, da težava tiči v dokazovanju namembnosti dejanja genocida. Ni vprašanje števil, disproporcionalne uporabe sile, kajti to je vojno kriminalno dejanje (war crime), temveč je pomemben namen, kajti genocid je intelektualno kriminalno dejanje. V naši študiji skušamo dokazati, da obstaja namen uničiti iraški narod kot tak.

Sami: Vaša študija govori o štirih elementih genocida, ki si ju skupaj z Abdallahom Al Bayatiyem in Ianom Douglasom skušala dokazati. kateri so ti elementi in kaj dokazujejo?

Hana: Genocid je intencionalno kriminalno dejanje. Obstajajo štirje elementi, ki pomagajo stipulirati in dokazati znake namernosti genocida – kot intence povzročiti permanentno škodo določeni skupini ljudi. (1.) Neposredno ubijanje – to je v primeru Iraka lahko dokazati, saj je v devetih letih od začetka vojne umrlo milijon Iračank in Iračanov. (2.) Ustvarjanje razmerij, ki onemogočajo preživetje skupine, izčrpavanje, izkoriščanje in uničevanje (depletion) infrastrukture, vodovoda, namerno preprečevanje prejemanja pomoči, zdravil, kar ustvari epidemije. (3.) Ustvarjanje fizičnih in mentalnih poškodb – v Iraku poteka masoven sistem reedukacije, ki se dogaja v imenu priporov, mučenj in aretacij; 10 % celotne populacije je bilo aretiranih! Komandir oboroženih enot 134. vodja centrov za aretacijo pod okupacijo je v intervjuju izjavil, da pripor pomeni t. i. »program za ponovno edukacijo«. To mi zveni izredno fašistično. Celo mediji ga imenujejo mass detention. Da bi se nekdo izognil aretaciji, mora biti poslan v »center za reedukacijo«, kjer te »seznanijo« s postopki in idejami nove vlade, s katero se seveda moraš strinjati. (4.) Preprečevanje reprodukcije skupine. Tu nastopi osiromašen uran (depleted uranium). Posledica so deformirani otroci s trojnim rakom, hudimi deformacijami glave, srca, pljuč itd.

Sami: Navkljub dejstvu, da izgleda zelo enostavno te štiri točke dokazati, je projekt in sodni pregon J. W. Busha nekako spodletel. Zakaj?

Hana: Že, a to je bil del načrta. Četudi imamo moč nasloviti to temo in sodno preganjanje predsednika ZDA, smo se v zadnjih osmih mesecih oddaljili od pregona, kajti bili smo povsem izčrpani. Preveč točk je bilo treba nasloviti in jih uskladiti z državnim sistemom, kjer smo izvedli sodni pregon ... A nikdar nismo bili naivni – nikdar nismo res mislili, da bomo tem izredno vplivnim ljudem dokazali genocid, temveč smo čakali, da bomo zavrnjeni in da bi od tam nadaljevali. Dokazi sistematičnega kriminalnega dejanja so tu, a narod nima pravne možnosti, da bi izvedel obtožbo. Sodni pregon je bil način obrambe oboroženega upora v Iraku, da bi zaščitili narod. Zavedali smo se, da Bush ali Blair verjetno ne bosta obsojena, temveč smo hoteli razkriti dvojne standarde pravnega sistema, kajti (iraški) narod nima nikakršne civilne »zaščite« za lastno obrambo.

Čudili smo se, kako je lahko sodnik zavrnil našo pritožbo, ko pa se je soočal z nespodbitnimi dokazi genocida. Izjave, kot je »Tega

ni v naši jurisdikciji.«, so bile uporabljene kot izgovori. Srčno upam, da bo sodnik doživel nočne more do konca svojega življenja. Šla sem čez 900 dokumentov gradiva in sodnik je zavrnil vse. Razumem kompromise, ki jih moramo kot ljudje sprejeti, a kot specialist vrhovnega sodišča bi lahko pomagal lobirati kateremukoli sodišču na svetu. V pravnem sistemu – in on to ve bolje kot jaz – niso samo države obvezane – v imenu pravne dolžnosti – da preprečijo genocid, temveč tudi posamezniki ... Genocid ni le državna zadeva. Če ne preprečiš izvajajočega se genocida, potem si popoln kolaborator genocidnega procesa. Izredno pomembno je, da noben zakon ni suspendiran. Ne mislim fetišizirati zakonov, a če ukinemo zakon, potem nimamo možnosti obsoditi dejanja.

Sami: Če se na kratko dotakneva revolucionarnih vrenj v Iraku. V letu 2011 so tam protesti potekali neprestano, mediji pa jih nikakor niso pokrili. Kaj se skriva v ozadju protestov in medijskega poročanja?

Hana: V letu 2011 so nastali v Iraku majhni »Tahrirji« – v Sulejmaniji, Mosulu, Basri, Nasriji ... Upori so potekali na neselektaški bazi, kot socialna gibanja, ki želijo doseči zahteve, ustrezajoče vsem. Irak je bil brutalno okupiran in ljudje so še v juniju 2011 brez strahu vsak petek protestirali.

O tem se ne poroča v medijih, temveč le na Facebooku. Zaradi masovnih protestov je bil iraški premier Al Maliki prisiljen zaprositi za 120-dnevni vladni načrt. Minister ZDA za obrambo Robert Gates je izjavil, da bodo zaprosili iraški režim za podaljšanje mandata vojske v Iraku, kot da so res primorani vprašati iraško vlado. To je shizofrena izjava. ZDA si ne morejo dovoliti zapustiti Iraka. Oziroma njihov interes je, da ga zapustijo, a glede na vso vpletenost v njem bi odhod pomenil samomor.

Sami: Ali jim ni navsezadnje uspelo implementirati vsega, kar je vlada ZDA želela? Finančne pogodbe za nafto s 40-letno licenco,

izgradnja največje ameriške ambasade na svetu, diplomatsko in ekonomsko »prevrednotenje« Iraka?

Hana: Ne, se ne strinjam. Ne morejo izkoriščati in skomercializirati naravnih virov Iraka. Stopnja iraških virov je pod nivojem, kakor je bila v času sankcij! Devet let po okupaciji je stopnja črpanja nafte nižja kakor v ekonomsko najtežjem obdobju iraške zgodovine – v času embarga. 2,3 milijarde proti 2,1 milijarde. Kar pomeni, da ne morejo doseči stopnje črpanja iz časa Sadama Huseina. To je škandal! Iračani uvažajo nafto iz Irana in drugih držav, to pa pomeni višjo ceno le-te na tržišču, kjer jo primanjkuje. S tem profitira naftna industrija, kar se nafta prodaja v dolarjih, medtem ko ameriška ekonomija zaradi pretiranega tiskanja dolarjev izgublja sredstva, saj dolar devalvira.

Kar se tiče politične propagande, so prav tako izgubili. Pred invazijo na Irak si v evropskih kavarnah nihče ni resno upal kritizirati Izraela. Danes se pogosteje sprašujemo v javnosti, kakšna je agenda Zahoda via Izrael.

Sami: Kako potem implementirati spremembe v Iraku, če ne obstaja niti legalen zakon o nafti?

Hana: Naftne združbe bodo morale nekoč prekiniti sodelovanje z Irakom, ker niso legalne. Vlada danes nadzira Zeleno cono, Bagdad in nekaj naftnih okrožij. Američani nadzirajo zračni prostor Iraka. Če se ZDA umaknejo, bo vlada pod velikim pritiskom in celo pod smrtno obsodbo. In točno to se dogaja danes. Iraška vlada v bistvu prosi ZDA, da ostanejo, ker je brez njihove pomoči obsojena na propad. Vladne sile Iraka so najbolj nelegalne sile v imenu okupacije oz. njihova največja legitimnost je zaščita okupacije.

Ustvarili so situacijo »antirazvoja« – to je genocid v samem bistvu! Ekonomija je povezana z varnostjo, kar pomeni tudi ubijanje civilistov. Ekonomija poteka pretežno prek milic in edina možnost za delo v Iraku je danes oborožen boj proti sodržavljanom. Irak je bil v času 2004–2009 četrta najbolj skorumpirana

Iraška vlada v bistvu prosi ZDA, da ostanejo, ker je brez njihove pomoči obsojena na propad. Vladne sile Iraka so najbolj nelegalne sile v imenu okupacije oz. njihova največja legitimnost je zaščita okupacije.

država na svetu. Prva je Somalija, druga je Afganistan, medtem ko Bagdad ostaja najbolj nevarno mesto na svetu ...

Ni prihodnosti Iraka brez konca okupacije. Nato mora biti implementirana mednarodna garancija, da Irak ne zapade v simultano okupacijo s strani sosedov (Turčija, Iran), kar pomeni, da mora biti iraška suverenost zaščitena s strani ZN v pravnem pomenu besede. Če bi razmišljali pragmatično, bi imel lahko vsak nekaj od Iraka – cene nafte se dvigajo in tako bo ostalo, če iraška nafta ponovno ne steče na trg. En izmed aspektov genocida je tudi ekologija – Irak nima več pitne vode, Tigris in Evfrat sta zaradi jecev v Turčiji presahnili, osiromašen uran je preplaval državo, zrak in zemljo, Irak je bil največji izvoznik dateljnov na svetu, danes skorajda palm ni več ...

Sami: Arabske države si delijo skupen jezik in religijo, do neke mere tudi kulturno zgodovino. Po drugi strani je njihova politična aktivnost zelo različna, prav tako kot geostrateška pomembnost in ekonomija. Kaj imajo Tunizija, Libija, Jemen in Egipt skozi prizmo upora, ki se je zgodil, skupnega?

Hana: Zgodovinsko in civilizacijsko si seveda delijo kulturno bogastvo, jezik idr. V smislu upora si delijo sodobno izkušnjo avtoritarnih režimov. Revolucijo v Egiptu sem podpirala od samega začetka; se angažirala, pisala članke,

prenašala informacije, skvotala, a sama nisem bila na Tahrirju, kajti to je boj egiptovskega ljudstva. Arabski svet trenutno živi v času konca modela globalizacije, ki bazira na vladavini manjšine in ki arabskim masam preprečuje politično udejstvovanje. To ne pomeni, da je ves narod antikapitalističen, temveč da kot državljani želijo aktivno participacijo.

Kar smo videli v arabskem svetu, je močan znak panarabske solidarnosti, zato je težko zanikati, da populacija ne razume geopolitičnega interesa in svobode gibanj. Vsak upor predstavlja transnacionalno gibanje. Upori se ne dogajajo v imenu arabskega nacionalizma, ampak glede na specifičnost posameznih držav in njihovih realnosti.

Sami: Kako pomemben je bil v očeh Egipčanov upor proti režimu? Če je dogajanje v Egiptu pomenilo revolucijo, potem se mora zgoditi tudi neke vrste ekonomska sprememba strukture (problem delavcev, Mubarakov kapitalizem, mednarodne pogodbe z Izraelom itd.). Po drugi strani pa je to bila ena »najmirnejših revolucij v zgodovini« ...

Hana: Kapitalizem je razlog za mojo globoko jezo v življenju, vseeno pa se mi zdi, da obstajajo ljudje, ki nikdar niso dosegli revolucije, ljudje, ki imajo knjigo, kjer lahko preverijo, ali egiptovska revolucija ustreza tem standardom ali ne, in če ne ustreza, potem je ne morejo imenovati revolucija. Populacija se je dvignila brez avantgardnih ideologij, potrebe po voditelju ali celo dogmatičnemu sistemu, ki bi lahko izpodbila 30-letni režim, drugi v vrsti po količini denarne pomoči, prejete na letni osnovi od ZDA. To je zame karakteristika revolucije. Za levičarje to ni bila revolucija, ker ni nazvala revolucionarnega vodstva. A ljudje so revoltirali, zahtevali konec korupcije, socialno pravičnost, ne konec kapitalizma v svetovnem smislu. Seveda je to lahko kritično za »dogmatične marksiste«, kar se mi zdi nesmiselno, saj mislim, da je ta upor prinesel novo obliko humanosti, zaupanja v ljudstvo, v boj, in če je tako, potem lahko mirne vesti

obsodimo tiste levičarje, ki upora v Egiptu ne vidijo kot priložnost za prevrednotenje strukture in celo žalujejo za Sovjetsko zvezo, ta pa nikdar ni bila socialistični sistem, ter ki v svojih državah zavračajo partije iz povsem pragmatičnih razlogov. Ti ljudje se imenujejo »komunisti« oz. »socialisti« znotraj kapitalističnega sistema, kjer plačujejo davke in državam v razvoju dostavljajo »predavanja«, ali imajo kapaciteto biti revolucionarne ali ne, medtem ko so sami v svojem sistemu opustili koncept socializma. Imajo res pravico predavati o tem, ali je to »prava« ali »neprava« revolucija? Celotno ljudstvo se je dvignilo in vzelo stvar v svoje roke – to je revolucionarno.

Sprejeti moramo angažma naroda, ki se razlikuje od zahodnih intelektualcev, mislečih, da bodo s svojimi pamfleti in prispevki dosegli uspeh. Ti ljudje, ki prisostvujejo na demonstracijah (v Egiptu), so bili sistematično mučeni, tudi mnogi intelektualci, dosegli pa so nekaj zgodovinskega.

Egipt je najštevilnejša arabska država, ima pomembno zgodovinsko ozadje, je sosed okupirane Palestine. Seveda bo to vplivalo na celotno regijo in treba bo omejiti vlogo »kolonialnih sil«. Spomnim se dne, ko je padel Hosni Mubarak ... Čutila sem, da bom zelo kmalu obiskala Bagdad, občutek je bil zelo močan, fizičen. Na Tahrirju se vidijo palestinske, sirijske, libijske, iraške zastave, tu poteka panarabsko dogajanje – ne v smislu nacionalne, temveč geopolitične situacije.

Sami: Ali je potemtakem nujno med temi arabskimi državami ustvariti skupen arabski blok na ekonomsko-politični ravni?

Hana: Vedno ko arabski narodi skušajo ustvariti medsebojno sodelovanje, je percipirano kot fašizem, zato bi bilo pametno začeti graditi na sodelovanju v smislu pomoči. Egipt ima izredno velik potencial človeške moči, a mu primanjkuje pšenice, Irak ima ogromno nafte, a premalo ljudi. Potreben je beneficalen sistem brez strahu za izgubo identitete, kulturnih razlik. Če so Evropejci, ki ne

govorijo istega jezika in si mnogi ne delijo iste zgodovinske izkušnje – kot da je Evropa homogena tvorba – ustvarili skupen sistem in tržišče, ne vidim razloga, zakaj bi bilo to na vzhodu percipirano kot kriminalno dejanje. Arabski blok ne bi pomenil grožnje drugim državam. Če gledamo na svet kot multipolaren, ne imperialističen, potem so regionalni bloki, ki sodelujejo med seboj, povsem možni. So le drugačna vizija človeške družbe.

Sami: Danes je v Egiptu veliko novih političnih strank, demonstracije se nadaljujejo na Tahrirju skoraj vsak petek, v letu 2011 smo bili priča tudi t. i. medverskemu nasilju med kopti in muslimani. Vseeno pa narod zahteva enotnost in želi ubraniti miren prehod oblasti v času tranzicijske vlade.

Hana: Razmere so nevarne. Sektaški aspekt ne obstaja, je pretiran in ne odraža realnosti na ulici. Ne pravim, da se ga mora zapostaviti, nasprotno, neprestano se ga poskuša implementirati – obstajal je pred revolucijo in po njej. Dokazano je, da je bil vsak sektaški napad do zdaj organiziran v imenu Mubarakovega režima oz. tajne policije. Notranje ministrstvo je obtoženo orkestriranja teh napadov proti koptom. Seveda težava obstaja, tudi kar se tiče diskriminacije, a v egiptovski družbi ni konfrontacij med muslimani in kopti, kakor se jih prikazuje v medijih.

Sami: Ne glede na to, kar se je maja 2011 zgodilo v koptski soseski Imbaba v Kairu, ko so bili salafiji obtoženi napada na egiptovske kopte?

Hana: Moj zelo dober prijatelj, ki je dan po napadu osebno šel tja, v samo središče dogajanja, je poročal, da so muslimani in kopti v intervjuju zatrdili, da so to zakrivil t. i. »baltagijki«, plačanci s ceste, ki so izvedli napad. To so plačani napadi, sektaškost ne obstaja. Je pa res, da del družbe želi radikalno spremembo zdaj, drugi del, ki je zaskrbljen, pa zagovarja počasen prehod v novo obdobje. In potem je tu še tretji del družbe, ki je izrabljen, da provocira napade in konfrontacije med prvima dvema.

Sami: Organiziran s strani bivšega režima ali začasne vlade?

Hana: Nimam dokazov, a prek mojih analiz, oboje. To imenujemo kontrarevolucija (counter-revolution), ki skuša konfrontirati med tema dvema skupinama. Prvi del predstavlja jo mali poslovneži, ki morajo zavarovati svoj posel, in vedo, da reforme zahtevajo čas, druga skupina pa zahteva spremembo nemudoma in ni pripravljena čakati. Demonstracije ne spremenijo svetonazora nemudoma. Mislim, da so oboji uporabni; druga skupina pritiska na konservativce, ki so do nedavnega predstavljal mehanizem države, medtem ko prva skupina umirja revolucijo, da ne postane kaotična.

Potem je tu še izredno velik ekonomski problem. Ene tretjina državnega dohodka je odvisna od turizma. Revolucija je proces in zato obstaja grožnja primanjkljaja sredstev. In bodoči vodja Egipta se tega dobro zaveda. Poleg tega letna denarna pomoč ZDA Egiptu narekuje posebne pogoje: da revolucija pomeni tudi svobodno tržišče, liberalizacijo trga, kar nasprotuje ideji egiptovske revolucije.

Sami: Je bila pomoč ZDA Egiptu odobrena tudi po revoluciji?

Hana: Da. Ali bo implementirana ali ne, je odvisno od tega, kdo bo novi voditelj, a za zdaj so pripravljeni preplaviti Egipt z milijardami. Egipt potrebuje sredstva, a mora se zavedati pogojev teh posojil – da želi ubraniti svojo suverenost. Egipt se ne želi osamiti kakor Severna Koreja, hkrati pa fondi za razvoj ekonomije ne pomenijo dolgoročne samooskrbe.

Sami: Obstaja torej recept za ekonomsko prosperiteto in ohranitev suverenosti v Egiptu? V čem je lahko politična scena Egipta drugačna od ostalih v regiji in celo širše? Kaj nam lahko egiptovska politika ponudi v bližnji prihodnosti?

Hana: Odstranitev avtokratskih režimov ne bo spremenila mehanizma države, ki je prekrival endemično korupcijo. Potrebujemo mehanizme, ki bi to preprečevali, in to seveda traja. Zakon ni problem, težava je implementacija novega zakona, zato sem jezna na tiste, ki obsojajo dejanja vojaških sil. Da ne bo pomote, obsojam vsakršno mučenje protestnikov, a kazati s prstom na nepravilnosti ni dovolj. Treba se je boriti za mehanizme, ki bi to preprečili. Egiptu je 30 let vladal nasilen sistem; CIA je prenašala metode mučenja egiptovskim silam. Potrebno je vodstvo, militantneži, borci za človekove pravice, ki bi raziskovali nepravilnosti sistema. Egipt je bil pod vojaškim zakonom v času revolucije. Egiptovska vojska je najstarejša institucija v arabskem svetu, ki je bojevala vojne z Izraelom, in ima izobražene kadre, kar pa seveda ne pomeni, da ne obsojam njihovih dejanj v času tranzicije.

Politične stranke danes rastejo. Ljudski upor je zavrnil stari režim in vojska je prevzela začasno oblast. Vojska je v katerikoli državi konservativna sila. Ta institucija je zagotovila prehod v novo obdobje in tisti ljudje, ki so ji podali to pravico, zahtevajo od vojske, da postane anarhistično gibanje. To se nikdar ne bo zgodilo. Kdo postavlja največ predlogov? Liberalci, seveda. Medtem ko se levičarji pritožujejo, a ne ustvarjajo progresivnega gibanja za dobrobit naroda. Na tak način ne bodo zmagali na volitvah – intervju je bil opravljen pred volitvami, op. - kar pomeni, da stara stranka NDP še zmeraj lahko igra določeno vlogo, predvsem v ruralnem področju, ker poseduje sredstva. Po drugi strani pa je muslimanska bratovščina, ki ima zdaj večino, morda moralno primerna za večino Egipčanov, a je ekonomsko dokaj liberalna in lahko doživi iste kompromise kot stari režim. Muslimanska bratovščina operira s politiko na način morale, to pa v današnjem svetu politike morda ne pomeni nujno rešitve. ♡

Opomba avtorice ilustracij:

Serija Razglednice predstavlja območje nekdanje Jugoslavije in njene vojne. Slike temeljijo na primerjavi in kompozicijskem kreiranju neštetih internetnih podob joguslovske vojne in prikazovanju "resnice" v vsakodnevnih množičnih medijih. Ti so vse prevečkrat modificirani s strani oblasti, ki nas polni z neresničnimi in nepomembnimi informacijami.

Včasih je kramp samo kramp piše Simon Smole riše Miha Kosmač

Predstavljajte si, da bi Svetlana Makarovič namesto izjave, da je njena državljanska dolžnost sovražiti RKC, Štuhecu zabrusila, da mu bo s krampom razčesnila betico. Na Makarovičevo bi se najbrž spravili vsaj mediji in sodstvo, saj bi Štuhecu kršila temeljne človekove pravice in ogrožala njegovo zdravje. Namen pričujočega teksta ni razpravljanje o svobodi govora, verbalnem deliktu ali S. Makarovič. Zgornji hipotetični primer grožnje z nasiljem nam bo služil kot navdih za razmislek o današnji medij-sko-znanstveni (de)legitimaciji nasilja. Nasilje je večslojen fenomen, zato je v družboslovni literaturi obravnavan z več vidikov. Multiperspektivni pristop analizira vpletene v nasilno dejanje: storilce, žrtve in opazovalce. Mikro- in makrosociologija razlikujeta številnost in družbeni obseg nasilja: od mikroravni (umori, posilstva, samopoškodovanja) prek družinskega nasilja do nasilja držav (polijski aparat, vojne). Potem so tukaj različni konteksti, v katerih lahko izkusimo nasilje: javni prostori, »varno zavetje« družine, bojno polje itd. Tudi opredelitve samega pojma nasilja poskušajo zajeti njegovo raznolikost in multidimenzionalnost, v strokovnem in javnem diskurzu obstaja prava inflacija pridevnikov: politično, ekonomsko, fizično, psihično, filmsko in celo poetično nasilje (dvoboje med Joejem Frasierjem in Muhamedom Alijem so opisovali kot poetično nasilje). Indikativna je tudi zelo ohlapna in raztegljiva uporaba pojma nasilja, ki poleg fizičnega nasilja vsebuje ustrahovanje, diskriminacijo, ekonomski in družbeni nadzor nad posamezniki, t. i. psihološko nasilje pa lahko pomeni skoraj vsak negativen vpliv na posameznikovo psihično blagostanje.

V nadaljevanju se bomo osredotočili na medijsko-znanstveno posredovano percepcijo nasilja, ki sprejema državno nasilje kot neizogibno nujnost, vse ostalo nasilje pa kot patološko. Nasilje je neposredno povezano s pravom, kar je razvidno v angleškem jeziku, kjer se termina *violence* (nasilje) in *violation* (kršitev) uporabljata skoraj sinonimno. Tako opredeljeno nasilje pomeni kršenje določenih pravic ali zakonov. Nasilje v tej luči postane predvsem pravna materija in tako dobi videz objektivne določenosti. Prav to naj bi nepristransko sankcioniralo intrinzično nemoralna dejanja. Seveda vsa nasilna dejanja niso intrinzično nemoralna in tudi moralni kriteriji niso nadzgodovinski in nespremenljivi. Nasilje je v zakonodaji večine držav v glavnem del kazenskega zakonika, ki razume nasilno dejanje kot kršenje dolo-

Glavni vprašanji nista, kdaj je nasilje moralno dopustno in če je nasilje imanentno človeški vrsti, ampak, katera in kakšna moč stoji za nasiljem. To pa ne pomeni, da nasilje pomeni moč in obratno, saj, kot pravi Hannah Arendt, je zatekanje k letemu simptom upadanja moči.

čenih skupnih norm skupnosti, to pa zahteva retribucijo te skupnosti in resocializacijo nasilnika. Vloga prava je torej legalizirati in legitimirati uporabo državnega nasilja proti ekscesnim posameznikom in skupinam, ki ogrožajo stabilnost skupnosti, zgrajene na domnevnem vrednostnem konsenzu. O povezanosti prava s politično oblastjo in o tem, kaj je minimalni skupni imenovalček obeh, je lepo govoril že John Locke v *Dveh razpravah o oblasti*: »S politično oblastjo mislim pravico do postavljanja zakonov, ki jih spremlja smrtna kazen in torej tudi vse manjše kazni, da bi regulirali in ohranili lastnino, in pravico do uporabe moči skupnosti za izvrševanje teh zakonov in za varovanje politične skupnosti pred tujimi napadi – kar vse ima za cilj le javno dobro.« Takšna legitimacija državnega nasilja se prepleta in dopolnjuje z nasiljem, razumljenim v okvirih zdravja in medicine.

Države v imenu zdravja (individualnega ali zdravja nacije) izvajajo represivne ukrepe: prisilne hospitalizacije, preseljevanja določenega dela populacije, evgeniko ... Seveda v imenu javnega dobrega. Zato ni presenetljivo, da je eno najbolj citiranih opredelitev nasilja podala Svetovna zdravstvena organizacija, ki poleg uporabe fizične sile (in grožnje z njeno uporabo) govori predvsem o zdravstvenih vidikih nasilja: njegovem vplivu na psihično blagostanje in mentalno zdravje ter o tegobah, povezanih z nerazvitostjo, kot je podhranjenost. Zaradi tako razširjenih opredelitev nasilja, ki vključujejo skoraj vsakršno škodljivo in destruktivno dejanje, so se v ZDA lotili problema nasilja z vidika »javnega zdravja« (*public health*). V Sloveniji so po vzoru ZDA ustanovili Direktorat za javno zdravje, ki v opisu svojih dejavnosti posega praktično na vsako področje posameznikovega življenja in skriva v sebi potencial velikega regulatorja, ki bo v imenu javnega dobrega posegal v najbolj osebne izbire in odločitve posameznika. Za ilustracijo: izvajanje javnozdravstvenih politik na populacijski ravni obsega alkoholno in tobačno politiko, politike na področju prehrane in telesne dejavnosti, prepovedanih drog, duševnega zdravja ...

Naslednji, medijem najljubši, legitimacijski diskurz je policijsko-kriminalistični, ki zaradi svoje statistične narave nosi avro nezmotljivosti in ekzaktnosti. Statistično beleženje kriminala (medijsko izstopa predvsem prikaz stopnje raziskanosti kaznivih dejanj, ki služi kot nekakšen koeficient varnosti državljanov) reducira imanentno nasilnost obstoječega državnoekonomskega sistema na številčno izražena pravno opredeljena kazniva dejanja, ki upravičujejo intervencije represivnih aparatov države. A prav slednja – najbolj neuporabna obravnava nasilja – pri prebivalcih zbuja največji občutek varnosti. Padeč stopnje umorov ali terorističnih dejanj daje posamezniku občutek, da živi v varni državi, kjer so njegove pravice spoštovane in svoboda neokrnjena (pravni vidik), njegovo zdravje pa nedotaknjeno (zdravstveni vidik). Absurdnost takšnih podatkov je jasna, če imamo v vidu zelo majhno možnost, da smo v obdobju svojega življenja žrtev umora ali terorističnega napada, a smo po drugi strani neprekinjeno izpostavljeni strukturnemu nasilju.

Nasilje v družboslovni literaturi zelo radi povezujejo z identitetnimi kategorijami, tako raziskovanje kriminalitete vključuje spolne, rasne in etnične spremenljivke: večina storilcev kaznivih dejanj je moških, prevlada črnske populacije v zaporih (ZDA), domnevna visoka stopnja kriminala med priseljenci. Na ta način se ustvarja vtis, da je nasilje mogoče izkoreniniti, če navedene skupine kontroliramo oziroma jih zapremo ali izženemo. Raziskovalci, akademiki in no-

vinarji si delijo enako socialno-psihološko terminologijo: deviantnost, odklonskost, sociopatija, neprištevnost. Tipičen medijsko prezentiran nasilnik je torej črn moški, po možnosti priseljenec, ki se ni vključil v večinsko družbo (odklonskost) in je storil, kar je v njegovi divji, barbarski naravi (deviantnost) – nasilno dejanje.

Država je tista, ki ima monopol nad legitimno uporabo nasilja (Max Weber), kar implicira, da je nasilje legitimno, kadar ga država usmeri v ekscesne posameznike in skupine ali proti drugim državam (v anglosaksonskem svetu tako popularna sintagma »*just war*«). Medijska legitimacija tega monopola sega od poplave detektivsko-policijsko-forenzičarskih nanizank, ki nam vsakodnevno prikazujejo herojske uslužbence države, ki na vsakem koraku ščitijo in varujejo ogrožene državljane, do večernih poročil, ki so polna zgoščenega prikazovanja ekstremnega nasilja. Mediji kultivirajo strah in paranojo, ki domnevno nemočnega posameznika silita, da se odreče svojim pravicam in v imenu varnosti svojih otrok podpira tako znotrajdržavno represijo kot tudi vojne podvige lastne države. George Gerbner je takšno medijsko prikazovanje vsesplošne ogroženosti današnjih družb imenoval »*Mean World Syndrome*«.

Takšna legitimacija državnega nasilja se prepleta in dopolnjuje z nasiljem, razumljenim v okvirih zdravja in medicine. Države v imenu zdravja (individualnega ali zdravja nacije) izvajajo represivne ukrepe: prisilne hospitalizacije, preseljevanja določenega dela populacije, evgeniko ... Seveda v imenu javnega dobrega.

Enačba je torej sledeča: nasilje države = dobro, nedržavno nasilje = slabo. Vsi zgoraj omenjeni vidiki razumevanja nasilja prispevajo k tej enačbi in njeni »rešitvi«, to je k brutalnem zatiranju kakršnegakoli (nasilnega ali nenasilnega) nasprotovanja državi, ki bi eventuelno delegitimiralo državno nasilje in posledično celoten politično-ekonomski sistem, življenjsko vezan na ekskluzivno uporabo nasilja.

Glavni vprašanji nista, kdaj je nasilje moralno dopustno in če je nasilje imanentno človeški vrsti, ampak, katera in kakšna moč stoji za nasiljem. To pa ne pomeni, da nasilje pomeni moč in obratno, saj, kot pravi Hannah Arendt, je zatekanje k letemu simptom upadanja moči: Sistem si legitimnost zagotavlja na tisoč načinov in zatekanje k nasilju pomeni, da totalizirajoča konfiguracija moči pušča na vseh koncih. Nasilje nima konstitutivne moči, je le indikator globljih razmerij moči. V tekstu smo želeli opozoriti na prevladujoče diskurze o nasilju, ki maskirajo strukturno nasilje države in legitimirajo vse večjo represivnost v imenu varnosti, zdravja in blaginje večine. V takšni konfiguraciji je vsakršno nasilje, ki ne prihaja s strani države, moralno nesprejemljivo in celo nedoumljivo.

»Was that as good for you as it was for me?« mr. Blond policistu, potem ko mu je odrezal uho (*Reservoir Dogs*). ☹

Mein Kapital. Das Kampf.

Ob zadnjem albumu Damirja Avdića

piše Muanis Sinanović

Mein Kapital, zadnji posnet in objavljen produkt Damirja Avdića, je razdelil poslušalsko javnost. Njegov naslov je samo najprej opazen vrh ledene gore. Jasno – referira se na dve pomembni deli nemške metafizike, svetovne politike, politične ekonomije, Mein Kampf in Das Kapital. To jima je skupno. Kaj še? Obe temeljita globoko v tehničnosti nemškega duha in globoko zakoreninjeni kulturi delavstva, ki ima v Nemčiji bržkone globalno gledano najdlje ukoreninjeno tradicijo. Obe predstavljata temelj dveh revolucij.

Včem se razlikujeta – v vsem drugem. Kvantitativno gledano pa se najbolj razlikujeta v percepciji, iz katere danes nanju gledamo. Mein Kampf je ponekod v »demokratični Evropi« prepovedano čtivo. Njegov status je, razen v nekaterih predelih neonacističnih izpeljank in med razmišljenimi poetičnimi duhovi, splošen status Satanove Biblije. Das Kapital vedno bolj pridobiva status postmoderne nove Biblije (in ne, to ni paradoks), v civilizacijskem kano-nu pa velja za pomembno delo zahodne filozofije, kultno klasiko prodorne misli ne glede na ideološke predznake, ki ga obkrožajo. Kvalitativno se razlikujeta po jasnosti argumentacije, čistosti sistema, moči metode in, kar je zelo pomembno, po virtuoznosti literarnega sloga. Po domače rečeno – Das Kapital je kult, Mein Kampf pa samo drek. Znana je navedba Milana Kundere, da je kič odsotnost dreka. Na-na-vezavi-na Mein Kampf bi bilo vsebinski kontekst te izjave, ki je večini neznan, smiselno raziskati.

S spustom po ledeni gori Avdićevega Mein Kapitala se v marsičem razpira neujemljiva snov. Ko se ozremo nazaj na njeno ime, se nam razpirajo neslutene možnosti interpretacij.

Damir Avdić – Novi trubadur desnice?

Podnaslov tega članka je naslov članka avtorja Vuka Bačanovića, ki je v obliki kolumne objavljen na spletni strani bosanske radijske postaje Radijo Sarajevo. Omenjeni članek je boter polemik, ki so se predvsem zunaj medijskega prostora, znotraj poslušalskih krogov kmalu po njegovi objavi razvile. Naslov je senzacionalističen in pomeni kvazivprašanje. Zakaj kvazivprašanje? Ker se s principom metodologije, po kateri je članek razraščен, njegovi udi ne morejo zadovoljivo dotikati naslovnika, ki ga naslov naslavlja. Senzacionalističen pa zato, ker je kvazivprašanje. Kot takšnega ga je mogoče hitro odpraviti. Trubadurska izpoved zahteva v umetniškem nagovoru popolno predanost objektu nagovora, kadar nagovarja subjekt kot objekt. Avdić v komadu Bakunjin, ki je sicer citiran tudi v Bačanovićevelem članku, poje: »Zato između marksističkih smradova i kapitalističkih svinja uzet ću pare od ovih drugih (ionako su oni prvi njihove sponzoriše).« Popolna

Mein Kapital je v času nemogočnosti strastne vere v ideale, ne da bi bila tej veri pripisana substance farse, izjemno radikalen album. Je album, ki ne verjame v nobeno obstoječo idejno paradigmo in ki lahko to svojo pozicijo brez pretresov obdrži.

predanost desničarski ekonomski paradigmi? Nemogoče. Predanost čemu drugemu desničarskemu je mogoče pri Avdiću sploh začeti misliti?

Vuk Bačanović na začetku svoje kolumne tudi navede: »Avtor te kolumne ni niti pesnik niti pisec niti kitarist niti performer.« Z drugimi besedami, ne ukvarja se z analizo umetniškega izraza ter se tako ne more in ne bo ukvarjal z vrednostjo Avdićevega književnega in glasbenega opusa. Nadalje: »Tisto, s čimer se bo avtor vseeno v svoji kolumni pozabaval, so politična sporočila zadnjega Avdićevega albuma, začenši s samim naslovom, pa do tekstov pesmi: /.../«

Avtor našteje, kaj ni, zaradi česa se ne more ukvarjati z analizo Avdićevega umetniškega izraza, njegovega opusa. Nič od naštetega pa v poklicnem smislu ni del zahteve po legitimnosti za obravnavo umetnosti. Dovolj je biti njen poznavalec, pogojno recimo – umetnostni kritik. Ravno za predočeno umetniško delo pa pri Mein Kapitalu gre. Teksti Damirja Avdića so vgrajeni v glasbeno podobo, oboje v skladbe, vse skladbe pa v album, ki se predstavlja kot

umetniški produkt. Avdić se skozenj ne predstavlja niti v političnih televizijskih debatah niti v časopisnih konverzacijah, temveč koncertira in prodaja svoj album.

Zakaj je to pomembno? Ker skozi zgodovino umetnosti poznamo dolgo tradicijo raznovrstnih tehnik, ki ves čas uhajajo znanstvenemu, analitskemu diskurzu, ki snov »realnega« ves čas preoblikujejo, se iz njegovega konteksta umikajo, da bi ga po svoje nagovorile, ne pa tudi postale to »realno«. Od njega vzamejo, kar potrebujejo, in »realno« je šele pogoj za njihov obstoj. Recimo, da imamo na mizi jabolka, banano in pomarančo. Umetnik vzame kos jabolka, kos banane in kos pomaranče ter iz njih sestavi novo obliko. Kaj bi bilo misliti o biologu, ki bi umetniku očital, da nova oblika ne predstavlja jabolka? Prepričan sem, da z lahkoto tudi to, da je neposredno podoben likom v teatru absurda.

Ker Vuk Bačanović v svojem članku v Avdićevi umetnini išče jabolko, kakršno se kaže v prvotni obliki, v njej ne more zaobjeti niti nje same niti samega jabolka, kakršnega si predstavlja. Ali morda Damir Avdić na kakšen način vara javnost, da so njegove umetnine prvotna jabolka? Kako le, saj vendar prodaja albume in koncertira. Torej ne more bolj zavajati kot predočati dejstev.

V tem oziru si je težko misliti, od kod potreba po striktnem poznavanju Bakuninevega odnosa do Marxa, katerega odsotnost Bačanović Avdiću očita. Tudi ne, od kot izvira njegovo videnje Avdića kot avtorja, ki je kritičen do najosnovnejšega preživljanja z denarjem. Še posebej, ker Avdić, kot tudi Bačanović navaja, poje, prav nič paradoksalno, da bi na Bakuninovem liku tudi sam zaslužil. Govora je predvsem o osmišljenosti »jemanja denarja.« Še bolj pa so nenavadni očitki po očitnosti Avdićevega fanovstva do Angele Merkel in navdušenju nad stereotipi o južnjakih. Stereotip je orodje številnih kvalitetnih umetniških stvaritev, nikoli pa njihovo bistvo. Paradigmatska os tukaj Bačanoviću konkretno umanjka.

Pa bi lahko rekli, da ima Avdić nekakšno skoraj absolutno odgovornost do zaletavih biologov, ki opazujejo njegovo umetnino? Vzemimo, da bi lahko. V tem primeru njegova umetnina ne bi bila več takšna, kot je, kar bi izšlo iz zahteve, da takšna ne bi bila, torej je ne bi bilo.

Damir Avdić – punk poet

Bolj kot kdajkoli prej se zdi, da etiketa punk poeta po izidu Mein Kapitala pristaja Damirju Avdiću. Prej smo ga večidel dojemali kot punkerja in poeta – ločeno, prepletajoče se, pa vendar nikoli harmonično združeno.

K našem novemu videnju v veliki meri prispeva glasbena produkcija pričujočega albuma. Hrup je zglašen in usmerjen iz druge smeri. Težkoartiljerijski zvok ne uide besedi. Tudi melodika Avdićevih rifov je bolj konceptualizirana. Melanholičnost, oponašanje nekaterih glasbenih arhetipov, mestoma ta hip že zloglasna ambientalnost ... Avdićeva kitara je ves čas v dialogu z njegovo besedo, ki jo drži na verigi kot pobesnelega psa. Če je pes pobesnel, kdo s kom prek verige upravlja? Na pričujočo zvočno konstrukcijo tako kot na vse ostalo lahko pogledamo s kateregakoli zornega kota, in ko smo bliže psu, lahko uživamo v čisto punkerskem, noiserskem okolju, kakršno je za Avdića skozi vso diskografijo značilno. Ostrina produkcije zvoka okoli sebe pušča večpomenske tišine in se po analogiji povezuje z vzdušjem kakšnega kabareta, pa nikakor ne tudi po čisto muzikološki podobi tega žanra – kar že vzbuja asociacije na obdobje neke druge velike finančne krize iz tridesetih dvajsetega.

Na nek tuj način je vokal presenetljivo človeški, kot da tudi psiho v svojem nagovarjanju »svega i svačega« zadrhti.

To pa po našem videnju ne bi bilo mogoče, če Avdić tudi dobesedneje ne bi nagovarjal »svega i svačega.« Drhtenje se pojavi šele po odgovoru le-tega. Lirično gledano gre za, menimo, zelo koherenten album, ki svojo snov sistemsko dobro zaokroža. Umetnik govori o dveh obrazilih trenutnega ekonomsko-političnega prepada in ju spelje

na skupno linijo. Veliki časi prav tako vedno dajejo veliko erotiko, pri kateri Avdić lahko ostane najbolj brezkompromisen: »Pičko, postani žena, vrijeme ti je.« Gre samo za hieratično masko velikega kurca, v katerem smo se znašli ... To je slišati v Avdićevem glasu.

Kakšen je ta veliki falus? Na eni strani so kapitalistične svinje, na drugi strani so marksistični smradi. Prvi so že ustrelili, drugi streljajo nazaj s tipkovnicami. Tipkovnica je naprednejši naslednik peresa v naprednejšem sistemu komunikacije. S pomočjo tipkovnice in interneta se lahko udeležujemo velikega približka takšnega sveta, kot za internetom stoji in katerega praktično udejanjanje je od njega odvisno. Pa nam je zaradi »manjše mere« njegove oddaljenosti kaj bližji? Ali nam je še dlje kot nam je bil pred, recimo, petsto leti? Ali nam je ves čas enako oddaljen?

Leta dve nič ena dve se bodo gostili črvi. 2012 je eden najbolj osmišljenih uvodnih komadov, kar smo jih slišali v zadnjih dveh letih. Napove, da nas v aktualnem letu

Avdićeva kitara je ves čas v dialogu z njegovo besedo, ki jo drži na verigi kot pobesnelega psa. Če je pes pobesnel, kdo s kom prek verige upravlja?

pričakuje dodatno vsestransko opustošenje človeškega, od katerega bodo imeli korist ješčni črvi. Prizori, ki nam jih Avdić predoči, so apokaliptični. Vendar so ti prizori skoraj vsi v isti meri tako novi kot so stari. Vse, od »trade centrov nacional«, nacionalnih držav, ki so paradoksalno vse po vrsti »Dojčland«, z vsemi himnami kot eno samo, »Uber Alles«, do sovraštva življenja, ki ga živimo, in »sli-njenja za onim prije«, že imamo. Šele od tu pride do po našem mnenju večkrat spregledane, z ostrimi besedami začrtane, vendar subtilno skrite napovedi revolucije. Letošnje torej. Zakaj je ta revolucija le še en v nizu istovnenih dogodkov? Ker po Avdiću sam akt revolucije, kakršna se po njegovem napoveduje, in njen iztek nista nič novega in kot taka iz žive rane sveta ne moreta iztisniti živega soka. Gre še za en konceptualno zaokrožen dogodek v nizu večnega vračanja istega na način, kot se vrača v svoji najgloblji stopnji istosti.

Mein Kapital – poslušanka generacije?

V preteklosti so se vzpostavili komadi, albumi in bandi, ki so obveljali za generacijske. V preteklosti, ko je bilo še mogoče brez nadiha farse igrati gotovost v karkoli – verjeti v ideale, videti ravno pot pred seboj. Ko se je bilo prijetno prepuščati manipulacijam glasbene industrije, ki se je dosti obsežneje kot danes trudila zadovoljevati okus poslušalstva kot dober okus. Medtem se je tudi pomen dobrega okusa za pop glasbo zrelativiziral in na številnih področjih obstaja izenačen z dobrim filtriranjem tisoč in tisoč izvajalcev, ki niso več tako pogosto »žmohtniki«, »polni erotičnega naboja«, »jezni«, »poetični«, »žanrski«, »transcendentalni«. Zdi se, da je najpomembnejši kriterij v presoji filtriranja ta, da so »zanimivi«. Zanimivost pa se išče v iskanju večnih izhodov v sami glasbi, prodiranju v samomožnosti zvočnih slik. Skoraj nihče v sobi ne ostane tako dolgo, da bi nekomu »spremenil življenje.« Skoraj vsi so samo spremljevalci po principu one night stand. Eno zadnjih možnosti generacijskega albuma vidimo v Oracular Spectacular ameriških »indietronikov« MGMT, ki je izšel leta 2007, in ta možnost je v veliki meri s strani drugih neopažena. Tudi MGMT pa sta že z drugim in zaenkrat zadnjim albumskim produktom Congratulations izgubila velik del subverzivne sile, ki se je pojavila na prvencu.

Te stvari bo vsekakor treba bolje premisliti, vključno s simptomatičnimi prehodi »v postžanrovsko« in, paradoksalno, nazaj v (zgolj) žanrovsko (analogno seveda tudi z naše strani). Hoteli smo zgolj nakazati razredčeni okvir,

A ona bo pa sam' solatko al' kaj?

Ali o zdravizmu in hipohondrični kulturi

piše Zala Razpotnik

Pojeste vsaj pet enot sadja in zelenjave dnevno? Različnih barv? Si privoščite vsaj enega glavonožca ali ribo na teden? Hodite na preventivne zdravniške preglede? Se izogibate soncu? Uporabljate stopnice namesto dvigal? Si redno pregledujete dojke? Čutite le veselje in nepotrlost? Ne kadite in ne popivate? Telovadite? Stojite vsaj meter stran od prižgane mikrovalovne pečice? Sicer ne gre raznašati strahu, ker je stres slab za zdravje, ampak če pri odgovorih prevladujejo nikalnice, obstaja velika nevarnost, da bo vaše življenje drastično skrajšano, pa tudi obsojati ni primerno, ampak opozorilo, da živite v smrtnem grehu, morda ne bo odveč.

Zdravje je zelo pomembna **sodobna vrednota**. **Misi**zjonarji **zdravja**, kot so **množični mediji**, **tržno oglaševanje** in seveda **medicina**, dobrodušno opozarjajo in **narekujejo, kako izboljšati svoje zdravje** ter kako najhitreje in preprosto **prepoznati potencialno patologijo**. Preštevanje simptomov psevdomedicinskih diskurzov na trenutke po svoji zanesljivosti in splošnosti spominja na horoskop, v katerem vsakdo najde nekaj zase. Razlogov za opreznost in skrb ni težko postreči, **dober državljan** oz. **dobra državljanka** jih vzame na znanje in **se prepusti neskončnemu samoopazovanju za vsak slučaj**, kajti danes je vsakdo, ki je zdrav, potencialno vselej že lahko bolan.

Svetovna zdravstvena organizacija **zdravje** opredeljuje kot **stanje popolne telesne, duševne in socialne blaginje** – pojmovanja zdravja se tako vse bolj odmikajo od definicij, ki zdravje opredeljujejo kot odsotnost bolezni. Zdravja vsekakor ne gre razumeti kot fiksne kategorije, temveč kot **družbeno-kulturni proizvod, ki je odvisen od dominantnih diskurzivnih praks**. Slednje predstavljajo **biopolitičen aspekt in služijo nadzorovanju in upravljanju populacije**. Bolj so razpršene ter **vsiljene v vsakodnevne prakse**, bolj so učinkovite. V sklopu tega je danes mogoče **govoriti o t. i. zdravizmu**, kot je **visoko stopnjo medikalizacije in splošno družbeno obremenjenost z zdravjem** poimenoval Robert Crawford.

Nadzor se odvija **prek namnoženosti govora**, ki včasih **meji že na grožnje in zadeva promocijo zdravja**, priporočila glede **preventivnih oblik vedenja ter izogibanje različnim faktorjem tveganja**. Tanja Kamin, ki se v našem prostoru s to problematiko poglobljeno ukvarja, izpostavlja **tveganje** kot **pomemben moment za razumevanje ideologije zdravja**, ki prežema celotno življenje. Discipliniranje teles poteka v skladu z zdravstvenimi normami, **osrednja točka nadzora** in regulacije pa je **življenjski stil**. Usmerjanje tega v **skupek zdravih telesnih režimov**, med katerimi so najpopularnejši **športno udejstvovanje in pravilna** oz. uravnotežena **prehrana, nekajenje, abstinenca** od alkohola ter **izogibanje stresu**, je naravnano na preprečevanje za sodoben čas značilnih kroničnih obolenj. Pri vršenju nadzora in discipliniranja pa je ključno, da se **posameznik** ali **posameznica** z **normami** poistoveti in jih **ponotranji** do te mere, da je lahko sam svoj **foucaultovski panoptikum**.

Tako je **učinkovitost discipliniranja** telesa ravno v **individualizaciji**. Skrb za **zdravje** je prikazana kot **individualizirana odgovornost do sebe** in do **družbe**, družbena odgovornost pa se tako izvaja znotraj zasebnih praks. Zdravje postaja **dolžnost**, kajti **pomanjkanje samodiscipline**, močne **volje** in **samoomejevanja** za doseganje

standardov zdravega življenja je družbeno **nezaželeno**. Najmanj, kar zdravju **škodljive** in **neodgovorne prakse doleti**, je obsojanje ter **stigmatiziranje**, lahko pa tudi bolj drastični ukrepi, kot je kadalce in kadalke postaviti na hladno ter jim celo preprečiti zaposlitev na določenih delovnih mestih.

Skrb za zdravje in izogibanje potencialnim nezdravim praksam, katerih posledice so v obliki verjetnostnih računov prestavljene v neko prihodnost, je, skladno z **neoliberalnim pogledom**, razumljeno kot dobra **investicija**. Zdravje je tako **oblika kapitala**, ki **zagotavlja aktivno državljanstvo** (na trgu dela), **varčevanje** pri nepotrebnih izdatkih za **javno zdravje** in **maksimiziranje** izkoristka časa ter **produktivnosti**. **Dober državljan** je **produktiven** in okolju prilagodljiv državljan, dobra **državljanka** je **zdrava** državljanka. Vsi ostali nekoristni **bolehnježi** pa so le **breme** in **strošek**.

Epidemija zdravja se odraža tudi v pogosto izraženi skepsi do uradne medicine, saj **kopičenje tveganja** in **groženj posameznika** ali posameznico v svoji **potrošniški svobodi žene v prevzemanje odgovornosti v svoje roke**. Tako je mogoče zaslediti razširjenost različnih zdravstvenih dejavnosti, ki niso pod okriljem uradne medicine, a nudijo različne možnosti za samozdravljenje, pri čemer učinkovitost in legitimnost le-teh puščamo ob strani. Za ilustracijo zdravizma lahko navedem primer kandidate, kvasovke, živeče v človeških prebavilih (sicer bolj znane kot povzročiteljice kandidiaze pri ženskah), ki naj bi ob prekomerni namnoženosti povzročala kronično zakisanost organizma. Ta skrivnostna reč, ki jo bojda še uradna medicina pogosto spregleda, je pisana na kožo sodobni, z zdravjem preobremenjeni kulturi. Pomembna je informacija, da jo je težko odkriti ter da se kaže skozi pester nabor simptomov, kot so hladne okončine, utrujenost, trebušni krči in mnogi drugi, kot so tresavica ob občutku lakote, napadi joka, težko sprejemanje odločitev in poslabšanje stanja ob vlažnem vremenu. Pomembno je tudi dejstvo, da jo lahko povzročajo nekateri ukrepi uradne medicine, kot sta jemanje antibiotikov ali kemoterapija. **Izrazi zdravizma** so tudi **priporočila** za **samodiagnosticiranje** in **samozdravljenje**, kar je seveda sila preprosto – opazovanje svojega jutranjega pljunka v kozarcu vode. Če se pljunek obnaša skladno z diagnozo razmnožene kandidate, je vsekakor čas za strogo dieto, za katero pa je bolje, da postane način življenja, saj se ob prekinitvi namnoženost kandidate zopet pojavi.

V **imenu zdravja** se vršijo tudi telesni **režimi**, ki stremijo k **doseganju lepotnih idealov**, kot sta vitkost in mišičavost, kar se zdi bolj **legitimno**, celo **odgovorno**. Tako **debelo** ni sprejemljivo **ne le** zato, ker je **predpostavljeno kot grdo**, ampak zato, ker je **tudi nezdravo** ter posledično **družbeno nezaželeno**. Izvajanje različnih telesnih praks, ki zagotavljajo zdravje in lepoto, je **neskončen proces manipulacije telesa**, ki je percipirano kot embalaža, kreirana z **obilico truda** in osebnega **angažmaja**, česar **cilj** je **doseganje** zdravstvenih in estetskih **norm**. **Zdravje**, ki je vse bolj **stvar osebne skrbi**, sposobnosti samonadzorovanja in discipline, je **razumljeno** kot **uspeh**. Ta **konformistična** in **individualistična** drža z doživljenjskim projektom ugajanja je skladna z družbeno formo subjektivnosti, ki jo **uteleša patološki narcis**. Kot pravi Slavoj Žižek, je dejavnost, kot je *jogging*, narcisistična dejavnost *par excellence*. **Skrb zase**, ki obsega raznolike režime telesnih in prehranjevalnih praks, v resnici žene patološka **obremenjenost z odobravanjem** in **strah** pred **neuspehom**. In **bolezen** je **znotraj narcisistične kulture** prav to – **spodletela skrb** in neuspeh zaradi nesposobnosti samonadzorovanja. Kajti **telo** je **točka**, ki nudi **vršenje nadzora**, kar zagotavlja občutek varnosti, ki jo družba tveganja jemlje na vsakem koraku.

Obsedeno čaščenje zdravja postaja dolžnost in moralni imperativ, ki ga **podpira vera** v **učinkovitost** različnih **telesnih režimov** pri zagotavljanju zdravja in osebnega zadovoljstva, s čimer pa se **približuje religioznemu**. Sodobnemu **grešniku** ali **grešnici**, ki ne upošteva zdravju posvečenih omejitev, je prisojena **kazen** v obliki **slabe vesti** in **etikete** nemoralnega in **odklonskega** ravnanja. Vsakdo, ki želi biti **vzoren državljan** ali **državljanka**, se mora odpovedati grehom in skušnjavam ter se **podrediti etiki zdravega življenja**, ta pa prinaša neskončno delo na sebi v obliki mnoštva telesnih praks, ki predstavljajo **sodobno obliko askeze**. ☹

v katerem vidimo Avdičev Mein kapital kot možni generacijski izdelek. Pri tem je vsekakor treba upoštevati tudi specifičnost lokalnega glasbenega tržišča, pri čemer imamo v tem primeru v mislih tržišče nekdanjih republik (vsaj v nekaterih formalnih ozirih) skupne države Jugoslavije, ki ga Avdič, predvsem z jezikom svoje izpovedi, nagovarja. Obenem želimo te okvire začasno odmisлити, saj menimo, da se bodo v ne tako oddaljeni prihodnosti prevrtili (kot se bo po številnih indikatorjih tudi v takšni ali drugačni meri in obliki družbeni sistem).

Mein Kapital je v času nemogočnosti strastne vere v ideale, ne da bi bila tej veri pripisana substance farse, izjemno radikalen album. Je album, ki ne verjame v nobeno obstoječo idejno paradigmo in ki lahko to svojo pozicijo brez pretresov obdrži. Da pa bi ravno tako uspeval in stal na tej poziciji, mora odpirati pogled na novo opcijo, na kateri že stoji in ki posledično v času pojave še ne more biti popolnoma razumljena. Trenutni, hipni človek je v zadnjem obdobju slonel na teh in onih idealih, ne da bi se mogel nanje povzpeti. Ko bi se ali se je od njih premaknil, je padel na tla. Včasih se je splazil do drugega ideala. Avdič si je izbil dno in se povzpел na sebi lasten piedestal.

Sam album odlično zajema tudi stanje poglobitnega sodobnega duhovnega toka in faktografijo sodobne kolektivne misli. Jeza je osvobojena tujih ideoloških predznakov. Kot človek, ki stoji na svojem (anti)idealu, ki je anti samo v odnosu do drugih izpostavljenih idealov, si je nenadoma izgotovil širši diapazon gibanja. In ker si Avdič kot umetnik in iz umetnika mislec želi gibanja, je njegova pot grenka, kot je grenka vsaka na novo utrta pot, ki se sooča z nerazumevanjem. Mein Kapital je grenak album, ni pa za-grenjen iz sebe samega. Kdor si po svoji volji želi sprejeti grenkobo vase, jo lahko obvlada in ni soočen z njenim neposrednim vdorom.

Pomen albuma v družbenem kontekstu je torej nemogoče natančno predvideti. Jasno nam bo, kakšen bo, šele ko se vzpostavi. Vendar nam pomen nobene stvaritve v družbenem kontekstu ne more biti absolutno jasen. K večji preciznosti prihajamo šele s historičnim drobljenjem družbenega konteksta na posamezne faze, pri tem pa vseskozi zahajamo v številne omejene krajine ter se tega ne zavedamo dobro.

Sedanost je pomembna v nekem drugem smislu, in sicer ravno v tistem, po katerem lahko v njenih dogodkih prepoznavamo v njej in iz nje izhajajočo možnost razvoja novih dogodkov.

Čigav in kakšen boj?

Moj kapital, moj Kapital, Moj boj, boj, Boj. Koliko nasprotujočih si silnic! Fašistoidni boj enih za kapital. Z druge strani boj odpornikov za kapital – koliko in kje fašistoidni boj?

Iz zadnjega vprašanja izhaja vznemirljivo novo vprašanje, kakšen boj še lahko iščemo zunaj oblik boja na relaciji kapitalizem – forme boja proti kapitalizmu, skratka, kakšen boj bije Avdič na svojem najnovejšem albumu. Pomemben je njegov temelj, boj za vzvode avtonomnega mišljenja. Samoten boj za svojo osebnost, šele iz tega pa izhajajoč boj z drugimi za skupni cilj. Vse to pa se lahko in se kot tako po začetku mora odvijati simultano. Nenazadnje je tudi Avdičev boj boj za skupen cilj in iz samega albuma je nemogoče določiti, kater boj je predhoden drugemu.

V Mein kapitalu ni teorije kot take in izpovedanih ter tako ponujenih orodij za karkoli. Je izraz različnih bojev. Mein kapital ni predvsem politično umetniško sporočilo. Mein Kapital je glasbeni album, fluidna izpoved, morda še posnetek sodelovanja poezije in glasbe, morda generacijski glasbeni album. Takšen boj je naš kapital. ☹

Multikulturalizem, tradicionalne vrednote in druga mitološka bitja

V čem je keč, ki ga liberalizem ne dojame

piše Sergej Harlamov

ilustracija Matija Medved

Zaključni prizori filma *Circus Fantasticus* ... Vdovec, ki mu je vojna vzela ženo, si najde novo partnerko, njegova hči svojo prvo simpatijo in njegov sin kompanjona v igri. Pridruženi cirkusu zapuščajo mesto bolečega spomina. Sledi panoramski prizor, t. i. *žizkovski božji pogled* na odhajajoče. Prizor, ki implicira: vse se je povrnilo v svojo harmonično enotno celovitost, v *telos* oziroma izvorno homeostazo oziroma v nirvano oziroma v že zdavnaj izgubljeni raj oziroma ... Ob odjavni špici tradicionalist plane po robčku, si obriše rosne učke in nostalgično zavzdihne, spominjajoč se svojih klenih prednikov, ki so živeli v tesnem solidarnem & medsosodskem prepletu, v času, ko so vrednote še nekaj veljale ...

Medtem v sosednjem stanovanju ... TV predvaja španski celovečerec Jaz bi tudi (Yo, también), zgodbo o posamezniku z downovim sindromom, ki hrepeni po seksualnem stiku s svojo sodelavko, s katero se je bil zbližal. Ne, na koncu se ne poročita, kakor v kakem moralističnem holivudskem filmu, a ob zaključku filma junak le ni več devičnik ... čeprav je scena samega seksualnega akta v filmu po domače povedano krneki, v primerjavi z bolj naturalističnimi prikazi seksualnosti v tem istem filmu, kjer, kakopak, nastopajo normalni pripadniki naše družbe ... Ob odjavni špici liberalec zavzdihne in si čestita za svoj subverzivni okus. Končno je videl film, ki ne podleže naivnemu pozitivizmu (hej, saj ženska tipu z downovim sindromom pove, da ni šanse, da bi kdaj pristala skupaj!) in ki hkrati tudi oza-vesti povsem človeške potrebe nekega marginaliziranega subjekta.

Seveda gre v obeh primerih za popolnoma simptomsitično interpretacijo dveh karikiranih posameznikov, ki jima bolj ali manj resno primanjkuje miselne telovadbe.

Ključni vprašanji, ki se tukaj pojavljata, sta torej: *So tradicionalne vrednote res nekaj, k čemur je treba ponovno težiti oziroma ali so zares najboljše vezivo družbe, kar si ga lahko zamislimo? in pa Kaj dandanes resnično pomeni koncept multikulturalizma in kakšno vlogo dejansko igra v naši kvaziodprti družbi?*

Odgovor na prvo izmed teh vprašanj se glasi: ne, t. i. tradicionalne vrednote so po svoji naravi skorajda zmeraj ekskluzivistične, patriarhalne in težijo k popolni reteritorializaciji družbenega prostora (tj. k nepredušni zaprtosti za karkoli, kar je dojeto kot tuje). Ni ga večjega užitka, kot s prstom in z dobršno mero sarkazma pokazati na obsceno plat teh t. i. *vrednot*, kadar mi kdo pri-diga o kataklizmični pokvarjenosti modernega sveta (in posebej mladine): v tradicionalnosti namreč ni prostora ne za emancipacijo, feminizem, individualizem, starše samohranilce, ne za zunajzakonske otroke in skupnosti, homoseksualce (kajneda, stric Primc?), emancipacijo ali ženske v politiki (gospa Ljudmila Novak, veste, če bi zavzeto sledili svoji tradicionalistični *logiki*, bi že zdavnaj morali emigrirati iz politike nazaj za šporget) itd. Če še nekoliko bolj cinično pripomnimo: ali ni ironija, da so ravno generacije, ki so bile deležne klene tradicionalne vzgoje, zakuhale dve svetovni vojni in razne totalitarne -izme? Tradicionalizem je torej neke vrste teror ideala, zlati čas tradicionalnih vrednot, ki naj bi bil nekakšen *telos* družbe, pa mit.

Na nasprotni strani družbeno-političnega ringa imamo liberalizem, ki pa naivno negira posameznikovo kakršnokoli navezanost oziroma, bolje rečeno, prepletenost z družbo, njenim splošnim okoljem in partikularnimi družbenimi skupinami. Z drugimi besedami, če tradicionalizem do komičnega poudarja neko partikularno vez, ki preči prostor določene skupnosti (heteroseksualnost, katoliška vera, narodnost itd.) in s tem duši njeno pluralnost, liberalizem popolnoma spregleda ekstimen, tj. družbeni, izvor individualnosti oziroma ne opazi, da je individualnost zgolj *output* družbeno-ekonomskih razmerij, samoizpolnitev in pisana pahljača različnih življenjskih stilov pa zgolj rezultat diferencirane produkcije ter razširjene ponudbe! Ergo: povej mi, kaj in koliko si kupil, pa ti povem, kdo si – povedano s Karatanijevimi besedami: postati subjekt pomeni biti potrošnik! Kaj ima omenjeno s strpnostjo in multikulturalizmom?

Konservativni diskurz glede omenjene tematike je znan: priseljenci se zaradi specifičnih kulturnih korenin ne zmorejo integrirati v našo zahodno družbo, so brezposelni in delikventni. Liberalci jim odgovarjajo: vse to že mogoče drži, pa vendar gre večinoma za stereotipne predstave. In v čem je keč? Priseljenci seveda niso delikventni in brezposelni, ker bi bil to del njihove specifične kulture, hkrati pa tudi so krepko podvrženi delikventnosti in brezposelnosti. V tem primeru je stereotip na nek način v *resnici* odsev dejanskosti!

Vendar je treba te specifične probleme multikulturalizma videti predvsem kot latentno prisotnost razrednega boja. Če je stopnja posameznikove individualizacije premosorazmerna s subjektovo vključitvijo v produkcijski proces in akt potrošnje (kakor je ugotovil že nemški sociolog Ullrich Beck), potem je jasno, da tisti, ki ga trg dela izvrže, zanjo (individualizacijo) nima praktično nobene možnosti. Tisti *del*, *ki ni del* trga dela, pa je seveda ponavadi populacija neizobraženih priseljencev in enako tudi spodnji sloj domačinskega prebivalstva, ki navadno šovinistično odreagira na tujo konkurenco na trgu dela. Zato prav nič ne preseneča, če na spletnih forumih kdaj zasledimo liberalne komentarje v smislu: *Saj vsi Romi niso takšni, nekateri imajo službe in plačujejo davke!* itd. Kar takšni stavki pravzaprav implicirajo, je, da je z Romi vse v redu, dokler so pripadniki (izobraženega) srednjega razreda. Enako velja seveda tudi za tuje iskalce zaposlitve in boljšega življenja. Najbolje pa se ta razredni antagonizem kaže v odnosu tako liberalno kot tradicionalno usmerjenih političnih predstavnikov srednjega ali višjega sloja do teh (domačih in tujih) (lumpen)proletarskih množic; prvi so polni predsodkov do domačih, šovinističnih in nestrpnih pripadnikov spodnjega sloja, medtem ko so drugi polni predsodkov do neintegriranih in neciviliziranih priseljencev. Tu pa nastopi paradoks; tako eni kot drugi se namreč obregajo ob isto kategorijo

državljanov; državljanov, ki nimajo možnosti postati individuumi krasnega potrošniškega sveta, zato je edino, s čimer se lahko identificirajo, njihova specifična in izključujoča nacionalna identiteta, ki nase veže takšne in drugačne pozive k tradicionalnosti. Ali kot zapiše Slavoj Žižek v svojem delu *Paralaksa*: *»/.../ obstaja en antagonizem (razredni boj), ki naddoloča vse ostale in ki je kot tak »konkretna občost« celotnega polja. Besedo »naddoločēnost« tu uporabljamo v njenem natančnem althusserjanskem pomenu: ne pomeni, da je razredni boj ultimativen referent ali horizont pomena vseh drugih bojev; pomeni, da je razredni boj strukturajoče načelo, ki nam omogoča razložiti samo »nekonsistentno« množstvo načinov, kako so lahko drugi antagonizmi artikulirani v »verigo ekvivalenc«. Na primer: feministični boj je lahko artikuliran v verigo skupaj s progresivnim bojem za emancipacijo, lahko pa tudi (in to se vsekakor dogaja) deluje kot ideološko orodje zgornjega srednjega razreda, s katerim ta zatruje svojo superiornost nad »patriarhalnimi in netolerantnimi« nižjimi razredi.«*

Ali ni mogoče isto kot za feminizem trditi tudi za multikulturalizem? Kar liberalizmu uhaja, je dejstvo, da njegova lastna logika brezobzirnega pehanja za dobiček, nenehne ekspanzije in s tem eksploatacije proletariata spodjeda njegovo lastno ideološko nadzidavo osebne svobode in izbire. Liberalizem, ki sam sebe vidi kot zavetnika človekovih pravic, je namreč spregledal, da je sam talec svoje obscene hrbtne strani, tj. tržnega (neo) liberalizma. Pravzaprav je njegova vloga hipokritična in naravnost perverzna: v imenu svobodne trgovine vam bomo klestili delavske pravice, privatizirali javno sfero in naravne vi-re, izvedli pobeg možganov v naše naročje, onemogočali delovanje sindikatov in vam tedaj, ko bo vse skupaj že začelo ogrožati vašo eksistenco in vas poslalo s trebuhom za kruhom, še servirali kakšno striktno priseljsko politiko, da se ne bi tudi vi oplajali z bogastvom, ki ga sami pomagate producirati. Skratka, tako kot film Yo, también tudi liberalizem ni pripravljen iti do konca in se soočiti s tem, da je sam tisti, ki generira antagonizme, te pa naj bi nevtraliziral. Sama reteritorializacija je tako v bistvu nasilna plat, reakcija na deteritorializacijo, ki je inherentna kapitalističnemu načinu produkcije.

Seveda *multikulturalizem*, kot ga poznamo, ki dejansko ne združuje različnih kultur v sožitju, pač pa jih ekonomsko pa tudi v urbanističnem smislu marginalizira in getoizira v deprivilegirana blokovska naselja (skupaj z domačim proletariatom), odgovarja obstoječemu establishmentu. Če namreč obstaja kakršnakoli funkcionalnost marginaliziranih skupnosti (funkcionalnost v smislu obče, globalne potrošniške družbe), je ta nedvomno v tem, da so le-te pripraven grešni kozel oziroma provizorično projekcijsko platno za vse nezadovoljstvo, ki bi ga razjarjene množice morale nasloviti na institucije oblasti in predvsem na (v lacanovskem pomenu besede) realno kapitala, ki stoji za solipsističnim privatiziranjem javnega dobrega. In tako smo prišli do naravnost srhljivega zaključka: Kaj je poanta čiščenja vsega tujega in podobnih ekstremov ravnanja z manjšinami? To, da pogrom nad problematično populacijo dejansko je rešitev, a rešitev, podobna amputaciji uda, ne pa diagnozi dejanske bolezni, ki je do nje privedla. Klica bolezní zmeraj obstaja, vprašanje je zgolj, kdo bo naslednji, ki bo odžagan s telesa družbe, oziroma kdo bo tisti, ki bo izgubil sleherni vir samouveljavljanja v družbi. ☹ In za zaključek še dve hudomušni kvartini:

*ne ta ne drug te tantadruj
buržuj norosti bo dolžil
bodi ploden prežvekuj
parole repo in krompir*

*naj vsem galjotom vile v vamp
zbobna vkup uboge gmajne
tako pač je in es muss sein
ti homo sacer homo sucker*

Videast med *sholastično filmarijo, obscenostjo države in avtonomnimi tvorbami*

intervju z Nevenom Kordo

sprašujeta Sonja Zlobko in Natalija Majsova

portret Klemen Ilovar

Cigaretni dim iz škatle rde-
čih Marlboro cigaret, vonj
po mandarinah, nasmehi,
podobe presnemavajočega
se videa in britje polarnega
mraza – vse to je ustvarilo
ožji kontekst širokopote-
znega pogovora v ateljeju
nad Alkatrazom ali – po
besedah sogovornika – naj-
bolj medijskem prostoru
na Metelkovi. Ciničnost
zadnjega stavka morda
ubesedi mnenje videasta o
avtonomnem prostoru, ki
se ruši sam vase, kritičnost
njegovih performansov pa
orje še globlje – v globine
čutnega. Uvide v preteklo
in sedanjo klubsko sceno,
umetnost in video tokrat
predoči Neven Korda, vide-
ast, intermedijski umetnik,
performer. Njegovo potova-
nje od FV-ja do Metelkove,
od videa do »*pure videa*«, v
sondažno mrežo ujame ob-
scenosti na sceni in potem v
poplavi prikazanih videopo-
dob utihne ... kot to napravi
Barbato Kanak (anagram
njegovega imena), mogoče
njegov alter ego, čigar redke
besede so: »*No communica-
tion. Just presentation.*«

Sonja & Natalija: Z videom si se začel ukvar-
jati že pri FV-ju in Borghesii. Kako se je torej
skozi čas razvijal tvoj odnos do videa? Kaj je
(zate) video?

Korda: Pri FV-ju sem imel vodilno funkcijo, ki
se je vlekla iz FV-gledališča. Bil sem tip gle-
dališkega režiserja, ki je svojo funkcijo želel
ustvarjati drugače od nekaterih gledaliških
režiserjev. Se pravi, neko zadevo preprosto
spraviti v tek, kar je bistvo režiserja. To po-
udarjajo tudi filmski in gledališki režiserji
velikega kova, ko delajo na predpripravah,
a se jo kasneje, ko stvar steče, trudijo samo
obdržati. In to je zelo kontemplativen način
gledanja. Tako je tudi pri videu; ko v raznih
programih dogajanje med seboj povežeš, ko
poznaš postopke in jih udejanjiš, lahko šele
opazuješ, kaj se dogaja.

Sčasoma so se pri FV-ju povsem učvrstila
določena področja in jaz sem bil ključen pri
videu. Logično je torej, da sem se še naprej

ukvarjal s tistim, kar sem znal, in svojo kon-
templacijo o tem poglobil. Moje udejstvovanje
v 80. letih je bilo dvojno. Bilo je produkcijsko,
a to je bila produkcija zunaj studiev, produk-
cija do it yourself, skratka, popolnoma zunaj
institucij, na svoji opremi. Imel si nacionalno
televizijo in imel si FV. Take situacije so zelo
redke. FV-produkcija ni bila enaka posnetkom
na televiziji, ki jih danes delajo reporterji: ma-
terializacijski proces je bil bistveno drugačen.
Naše delovanje in nakup opreme je omogočal
dotok denarja iz kluba. V tem smislu je šlo za
ekonomsko-kulturno produkcijo. Druga raz-
sežnost mojega udejstvovanja pri FV-videu pa
je bila avtorska, a ta zgodba FV-videa zaradi
manka ustreznih obravnav in nepoznavanja
videopostopkov nikoli ni bila ustrezno zgodo-
vinjena, saj veličina del ni prišla do izraza,
kar pa onemogoča pravilno kontekstualiza-
cijo: razen zgodbe posameznika nima več kaj
navdušiti. Do enakega problema prihaja tudi
pri zgodovinenju delovanja Borghesie. To je
bila avdio-vizualna skupina. Naš namen je bil
ves čas ustvarjati spektakle. Danes pa se jo
neupravičeno obravnava predvsem kot band.

V devetdesetih sva kar nekaj stvari ustva-
rila z Zemiro Alajbegović, recimo filme Staro
in Novo, Med štirimi stenami, Rezine časa.
Najino delo je bilo precej plodno, ampak tisto,
kar je Zemira v nekaterih filmih napravila,
mi ni bilo ravno blizu. Zgodbo FV-ja je pred-
stavljala skozi svoje tekste, jaz pa sem jo želel
tudi skozi teksturo videa. Motiti me je začelo,
da se videa ne obravnava ločeno, kot glasbo.

Meni moj najljubši video je Staro in
novo, kjer so zbrani arhivski posnetki, ki pa
niso obdelani. Do danes nisem videl videa, ki
bi informacije pretvarjal v estetiko na način,
kot jih ta. Ravno ta video predstavlja pre-
skok, saj uporabim izključno informacijski
arhiv FV-ja in ga pretvorim v estetiko. Podal
pa sem se tudi v neavtorsko sceno na televi-
ziji, brez žive podobe videa, s katerim sem
se prej ukvarjal pri Borghesii, potem pa sem
vstopil v »pure video«.

Leta 2000 sem se začel z videom ukvarja-
ti načrtno: zasnoval sem dogodek Zbogom,
video. Leta 2001 pa sem v Menzi pri koritu
in Gromki dogodek Zbogom, video izpeljal,
kar je bil začetek mojega govora o videu, saj
sem takrat začel čutiti manko videogovorice. V
Menzi sem naredil popoln pregled vsega, kar
je delal FV-video, in Gromki pa sem pripravil
dogodek Novi, novi filmi (Verujem, Ena se-
kunda mojega življenja, Nomađ), filme sem
takrat predstavil prvič. Gre za konceptualne
videe: Verujem je denimo 20-sekundno izme-
njavanje hrupa in tišine, bele in črne slike, kot
sukcesiven Malevič. Uporabil sem tudi slogan
No communication, just presentation, s ka-
terim sem umetnost skušal predstaviti ne kot
komunikacijo, ampak kot neke vrste daritev, a
seveda nereligiozno. Uporabljal sem začel ge-
sla, kot so »Pozoren na sekundne prebliske,
na vedno novo obujanje lepega, na globoka
čutenja, na štiri letne čase, na OFF, na eks-
periment.« Še danes sem v tem konceptual-
nem ciklu. Nekaj krajših konceptualnih filmov
sem nato razvil v performanse in instalacije. Iz
tega se je razvil koncept 100 % (pure video).

Sonja & Natalija: S tem smo se približali
odgovoru na vprašanje, kaj pravzaprav je
video – zate.

Korda: Pripravil sem shemo, ki prikazuje, kaj
video v resnici je. Sistematično sem se lotil
vprašanja, ki me intrigira še danes. Če dobro
premislim, se zadnjih 10 let nenehno sučem
okoli istih stavkov. Kar sam pojmem kot vi-
deo, je pravzaprav omenjena shema. Začne se
s svetlobno energijo, ki se pretvori v optični
in nato v električni signal, ta pa je potem proce-
siran. Videokamera sproducira videosignal, ki
se lahko razpozna kot televizija, pri čemer gre

za direkten oziroma sočasen prenos na večje
razdalje. Dolga leta je bil video natanko to,
vse do šestdesetih, ko se je pojavil video art.
Na kratko gre za proces, v katerem iz svetlob-
ne energije dobiš svetlobno energijo.

Sonja & Natalija: Zanima naju predvsem,
kakšna je pri vseh teh različnih zapisih in
možnostih razlika v zaznavi. So kontinuirane
razlike, razlike med zapisovalci bistvene
za tvoj odnos do videa?

Korda: En aspekt tega, kaj je video, je zapis,
drugi pa, kako delaš z videom. Slednje je kot
delo slikarja s čopičem. Delo z videom je lažje
primerjati z ustvarjanjem potez na platnu kot
z delom režiserjev pri snemanju filma. T. i. fil-
marji nikoli zares niso delali z medijem, ker
delajo na zgodbi, tekstualne podobe so njihov
dogmatičen okvir, a preko tega jih večina ne
gre. Redkokateri poznajo medij, postopke,
s katerimi delajo. Pri videastih je drugače.
Videozapis je zame pomemben kot orodje, šteje
tudi, kako nekaj nastane, ne samo tekstual-
nost. Pri tem teksturo videa vidim kot možno-
sti videa za prepoznavanje mehanizmov sveta
in ne kot literarno, vsebinsko dogmatičnost.
V tem oziru filmarji zastopajo nek svet indu-
strije, sholastike, videoumetnik pa predstavlja
svet raziskovanja in prepuščanja svetu. Jaz se
torej poglobljam v procesualnost strukture. Ne
želim kritizirati (filmarjev), ampak nakazujem
na praznino, kot jo sam vidim. Nekatera polja
v umetnosti so se izpraznila in sam zagovar-
jam neko intelektualnost, ki je čutna. Nekateri
umetniki, ki jih producira filmska akademija,
na primer Živadinov in Peljhan, so vstopili v
tisto polje, ki se trudi zaničevati čutnost, pove-
ličuje pa znanstveno. Gre za umetnike, ki vsto-
pajo v polje umetnosti, ki zame funkcionira kot
nekaj, kar umetnost le povratno razbija.

Sonja & Natalija: V nasprotju s t. i. umetniki
– znanstveniki ti zagovarjaš drugačen, ču-
tno-intelektualen pristop. Je videodiskurz, ki
ni več zgolj diskurz o videu, tisti, ki premosti
praznino oz. odpira novo, še ne videno polje?

Korda: Video vidim kot kontemplativen medij,
ker lahko z njim neomejenokrat brišeš in se-
stavljáš. Video, za razliko od filma, omogoča
zapiske, pri nastajanju katerih nisi odvisen
od zunanjega dogajanja, se pravi scenarija
in drugih ljudi. K videu me je pritegnila tudi
neka notranja sila, ravno zaradi tega, ker lah-
ko toliko spreminjaš, vrvišaš.

Kot primer lahko navedem svoje prve vi-
dee pri FV-ju, nastajanje katerih je bilo teh-
nično sicer zelo zamudno, a hkrati je proces
zahteval veliko premisleka. Obvladanje orod-
ja je prineslo kontemplacijo vsebine.

Sonja & Natalija: Vprašanje konkretno o
tvojem videu: v videih, v performansih vedno
govoriš o metaforah, ki se zdijo ključnega po-
mena. V čem je srž teh metafor?

Korda: Metafora je izrazno sredstvo, tehnika.
Meni se zdi zanimiva, ker menim, da velik
del umetnosti – čeprav bi znal to marsikdo
zanikati – poteka ravno prek metafore, sploh

*Video vidim kot kontempla-
tiven medij, ker lahko z njim
neomejenokrat brišeš in
sestavljáš. Video, za razliko
od filma, omogoča zapiske,
pri nastajanju katerih nisi
odvisen od zunanjega doga-
janja, se pravi scenarija in
drugih ljudi.*

takrat, ko pravijo, da umetnost govori o neiz-
rekljivem – kar bi tudi lahko zanikali. Lahko
se sliši mistično, ampak izrekljivo je – dobes-
edno – tisto, kar se pove z besedami. V tem smi-
slu je bog zares v sedmih dneh ustvaril svet,
kot bi rekel Aljoša Kolenc. In v tem smislu se
mi zdi, da je umetnost na področju izdelovanja
neizrekljivega. V tem dobesednem pomenu: z
besedami ne moreš v celoti konceptualizirati
neke stvari na način, kot jo lahko v umetniški
izjavi. Zato gre za metaforo. Mogoče je pa na
delu tudi nekaj lenobe: z uporabo metafore ta-
koj poveš, da je tu zadaj v bistvu nekaj več, kar
se težko pove. Konec koncev tudi recipientu,
gledalcu puščaš neko večjo širino glede tistega,
kar proizvajaš, je manj avtoritarno.

Sonja & Natalija: Deluje metafora bolj kot
neke vrste sprožilec, ki lahko proizvede raz-
lične učinke, (lahko pa jih sploh ne)?

Korda: Ja, tako je. Za to gre pri procesni ume-
tnosti: nekaj nastaviš in opazuješ rezultate.
Zato je video kontemplativen medij. Znotraj
sebe, v svojem bistvu ne zahteva dokončnosti.
Dokončnost ustvarimo mi. Rečemo: sem reži-
ser in naredil sem film, v katerem nočem, da
bi spreminjali zaporedje kadrov. Ni pa to bi-
stvo te tehnologije. Bistvo je v nedokončnosti.
Tako sem vedno dojemal tehnologijo. Glede
oblike (tehnologije) sem se odločil za video, to
je »kos cegla«, ki ga nosim, s katerim skušam
nekaj pokazati. Ne gre za neke velike resnice,
temveč za vsakodnevno življenje. Filozofske
teme, okoli katerih se vrtim, pa so v bistvu ves
čas iste. Tako je najbrž pri vsakem človeku.

Sonja & Natalija: Katere konkretne teme sku-
šaš prek metafor zapopasti?

Korda: Še danes pogosto uporabljam
Žiškovo definicijo obscenosti. Obscen si, ko
trdiš, da počneš nekaj drugega od tistega,
kar v resnici počneš. Tudi če ne veš, da si
obsцен, si nekako kriv, ker se nočeš reflekti-
rati. Danes je tovrstne obscenosti ogromno.
Naj omenim le dogajanje v zvezi z Muzejem
sodobne umetnosti (MSUM). Ni se pojavil,
da bi zgodbo širil t. i. nesodobnim instituci-
jam, kakor trdijo, temveč so oblasti vse sku-
paj zastavile tako, da so v bistvu okupirale
Metelkovo, ukradle zgodovino, ki je sploh
ni bilo, kaj šele, da bi zagovarjale t. i. sa-
moproduktivnost. Tako nereflektirano to
trdijo ... Takoj so se postavili v pozicijo na-
sprotnika, ki te hoče požreti, ne pa v pozici-
jo posrednika, ki naj bi te nekam pripeljal.

Sonja & Natalija: Doživel si čase FV-ja, teda-
njo klubsko sceno, alternativo. Dobro poznaš
tudi dogajanje na Metelkovi. Se ti zdi, da je v
različnih obdobjih obscenost s strani države do
»avtonomnih tvorb« konstanta? Gre v prime-
rih FV-ja in Metelkove za različni situaciji, je
tu umestno iskanje kakršnihkoli vzporednic?

Korda: FV je dolga zgodba, ki nikoli ni imela
dobrega zgodovinenja, posebej na ključnem
področju ideološko-nacionalnih aparatov oz.
izstopa iz njih ne. Pojem alternativa se je
namreč v času obstoja FV-ja izredno izrabil.
Alternativa so si naredili ime Vidmar (Novi rock)
in Tomc (Pankrti), pa tudi Gržinič s celotnim
kompletom galerije Škuc, in to je bilo shema-
tično prikazano bojišče med vrednostma 0 in
1 oz. kdo zares vodi kulturni program. FV pa
je bil na drugi strani na vseh področjih av-
tonomen, to je šele tista prava in konkretna
alternativa, ki jo hkrati zagovarjam tudi za
Metelkovo, a se nikakor ni več sposobna ude-
janjiti. Se pravi nevladna in zunajvladna, med
seboj pa bi se vse organizacije morale podpira-
ti v skupnem interesu. FV je bil preširok zanje.

Kar pa se tiče Metelkove, je prva stvar v
tem, da je osnovno nasprotje, osnovni boj
na Metelkovi, ne zunaj nje, kot dogajanje
vidim sam. To ni slaba praksa, ni nekaj, kar

bi Metelkovo napadalo, temveč je osnovni problem nezavedanje o tem, kaj Metelkova je. Znotraj tega je prišlo potem do političnega razbitja na komercialni del (Gala Hala, Channel Zero), pri čemer komercialno ni negativen pojem, a nekako je treba stvari označiti, in strokovni del, kjer imaš dvorane, se vključiš v glasbeno industrijo in ni važno, kako se imenuje tvoja niša, alter ali kako drugače, koliko publike ima ... V vsakem primeru gre za profesionalizacijo. Šanker je za šankom, promoter je promoter, folk ne prihaja v klub, temveč na imena ustvarjalcev. To ni klubska situacija, ko klub obstaja, ima publiko in se vodstvo trudi publiki ponuditi program, pri čemer prihaja do sovplivanja. Na Metelkovi trenutno ni tako. Nekateri metelkovci recimo razmišljajo o tem, da bi vse skupaj legalizirali: to so t. i. praktične ideje o tem, kako organizirati kapital. Kot BTC: kako vse narediti varno, da te nihče ne more obtožiti, da si je po tvoji krivdi zlomil nogo, kako urediti plačevanje davkov ... Tam (BTC) imaš nek trg, brezgotovinski ali z gotovino, ki je tu nastal na drugačen način ... To je prvi problem: nezavedanje družbe, javnosti, kritične družbe o tem, kaj se na Metelkovi sploh dogaja in zakaj.

Druga stvarnost Metelkove pa je njena popolna nesodobnost. Tu ne morem mimo svojih izkušenj, če primerjam FV-klub, še preden je prerasel v neke vrste institucijo, njegove začetke. Mi smo prišli v nek klub, ki je funkcioniral kot Gala Hala. Imel je raznolik tedenski program, FV je prišel v tak klub, pri čemer ni izpodrinil ostalih. Te ideologije danes ni, kar je problem.

Tehnično gledano je pa problem v tem, da ti (današnji) klubi ne proizvajajo nobenega znanja. Za silo obvladajo produkcijo zvoka, ki ni tako slaba, in light show. Tu se pa tudi neha. Če prideš z navadnim videokablom, so izgubljeni: če se že opremijo v videosmeri, imajo zgolj nek navaden nosilec, projektor, to je vse. V tem smislu je Metelkova že desetletja popolnoma nesodobna. Ni videa, ni računalništva,

Pojem alternativa se je namreč v času obstoja FV-ja izredno izrabil. Alternativa so si nadeli ime Vidmar (Novi rock) in Tomc (Pankrti), pa tudi Gržinič s celotnim kompletom galerije Škuc, in to je bilo shematično prikazano bojišče med vrednostma 0 in 1 oz. kdo zares vodi kulturni program. FV pa je bil na drugi strani na vseh področjih avtonomen, to je šele tista prava in konkretna alternativa, ki jo hkrati zagovarjam tudi za Metelkovo, a se nikakor ni več sposobna udejanjiti.

ničesar ni. V izhodišču pa naj bi bil ta prostor namenjen praksam, ki se ne morejo uveljaviti drugje, kjer vladajo ideološki aparati države – kar je normalno, nacionalna televizija ne more biti tako razpuščena. Skratka, na stvari je treba gledati afirmativno, obenem pa braniti svoj teritorij. Za Metelkovo so najbolj nevarni ravno ti metelkovci, ne država, ne mesto.

Sonja & Natalija: Gre za primer splošnejšega problema, vladavine površ(in)skosti? Danes, ko je vse instant – od juhe do kritike, konec koncev. **Korda:** Ja, seveda. Jokati je seveda brez zveze.

Vse skupaj bo verjetno proizvedlo neko drugo kvaliteto. Ampak ta hip je grozno, duhamorno. Pravzaprav to traja že vse od devetdesetih: ena popolna izpraznitev, umaknitev iz vseh sidrišč. Rezultati pa niso materialni, da bi jih imeli pred očmi in rekli: tako je. V bistvu gre za eno hudo apologijo. Bolj ko se neka ideja želi vzpostaviti kot kritična, bolj je vpletena v igro kapitala. Prav hecno, v bistvu gre za afirmiranje industrijskih in oblastniških procesov.

Mislím, da gre za problem lenobe duha, ki ne reflektira svoje pozicije. Čeprav je vse znano, tudi v sociologiji. Jaz bi temu rekel trenutek kapitala. Drugih besed nimam. Situacija v svetu danes onemogoča znanje, ponuja neke vrste anestezijo, prepričuje, da tega znanja ne rabimo. Poteka borba za neko subjektivnost, neko svobodo, ki je pač drugačna kot v preteklosti, in nam nič ne pomaga, če je bila že stokrat izbojevana.

Sonja & Natalija: Na kakšen način se ti pa zdi, da bi neke vrste svoboda lahko bila izbojevana? Da bi lahko Metelkova in nenazadnje tudi umetnost funkcionirali kot neka kritična instanca, distanca?

Korda: Prvič, rečeno na splošno, vse stvari sočasne. V bistvu prav dobesedno zagovarjam to, da se končne rešitve v primeru Metelkove ne naredi. Končna rešitev namreč pomeni, da se organizacija zapre. Mogoče je tako ključ do rešitve ravno v konceptih začasnosti, pravic javnosti, pravice do uporabe javnih dobrin, dokler jih dejansko uporabljaj; dolžnosti, ki izvirajo iz tvoje odločitve, da postane nekaj tvoja trajna last. Ne gre za doseganje končnega cilja. V tem je t. i. alternativa, po načelu 0 : 1, zgrešena. Gre za to, da živiš, da udejanjaš. Torej ko govorim o Metelkovi, ne govorim o končnih stanjih, marveč o tem, da se v sedanjosti omogočajo, zavarujejo določeni tipi produkcije.

V primeru privatizacij določenih klubov bi najverjetneje prišlo do nesmisla, ki se pojavlja pri večini privatizacij: vse svoboščine in

socialno varnost garantira država z državnimi zakoni še iz 19. stoletja. Svoboščine po slednjih niso bile vezane na upravitelja lastnine, ampak na državo, kakor je bilo samoumevno. Vosemdesetih pa je začelo prihajati do prodaj državnega premoženja, pri čemer novi lastniki niso »podedovali« nobenih dolžnosti, ker so slednje ostale vezane na državo. Če bi tisti, ki se borijo za zemljišče, ki prinese velik dohodek, zemljišče na nek način morali plačati, potem to zemljišče ne bi bilo tako poceni. Poceni je, ker nič ne plačajo.

Problem pa je v primeru Metelkove še bolj daljnosežen: gre tudi zato, da kritiki, tudi alternativni, ki pišejo o klubski sceni, tega sploh ne razumejo. O glasbi govorijo samo z vidika glasbenega okusa. Ne načenjajo vprašanj denimo strukturne pozicije Gala Hale, torej kako je prisotna v javnosti z vidika marketinga, kaj sploh širi – potrošništvo, druge ideje ...

Sonja & Natalija: Bi bilo treba torej spremeniti gledišče, izstopiti iz pozicije, kjer se borita afirmacija in kritika in nobena ne pride do konsistentnega, odgovornega pogleda?

Korda: Ja. To pa poskušam početi tudi v svoji videopraksi. Vprašanje, kam umeščaš svojo umetnost, je tudi vprašanje političnega stališča. Doslednost slednjega skušam dokazovati prek obvladanja konkretne umetniške prakse – videa. To se mi zdi zelo pomembno. V performansih, ki sem jih začel delati od leta 2000, vedno nastopam kot videast. Naredim strukture, govorim o avtorskih, izpovednih performansih, a pri samem delu, pripravi, izvedbi sem jaz vedno samo »eden od«: imaš plesalca, videasta, (v Generatorju stranskih vej) tudi teoretika. Jaz sem videast. Videja ne obravnavam, kot da je »veliki« ali »mali«, nanj gledam kot na predmet, ki ga obdelujem. Seveda v povezavi s svojimi političnimi stališči, tudi do Metelkove. To je, kot bi Michelangelo kocko marmorja privlekel do Vatikana. Enak princip. ∞

Inkognito

Raziskovalni novinar Günter Wallraff

piše Gregor Inkret

Menjava! je življenja, identitete, preobleke, celo barvo kože. Günter Wallraff (1942), legendarni nemški raziskovalni novinar, že od nekdaj dela pod krinko, potem pa o tem piše in snema filme. Stvari se je pač treba lotiti od blizu.

Svoja novinarska načela je še vedno zelo delaven gospod izbrusil na terenu, proslavil pa z dvema podvigoma. Leta 1977 se je pod imenom Hans Esser vtihotapil v hanovrsko redakcijo tabloida *Bild* in obelodanil sprevržene metode dela tega največjega in najvplivnejšega nemškega časnika, ki že dolgo odločilno oblikuje tamkajšnje javno mnenje. V osemdesetih pa je, predružačen v Turka Alija Leventa, raziskoval težko življenje in kruto izkoriščanje zahodnonemških gastarbajterjev, tedaj večinoma prišlekov iz Turčije, ki so bili kot poceni delovna sila izjemnega pomena za nemško gospodarstvo. Wallraff je zmeraj prese-nečal, šokiral in si nabral vsaj toliko nasprotnikov kot ob-čudovalcev. Še danes, ko ima kot uveljavljeno in izkušeno novinarsko ime zagotovljen prostor in publiko, se svojim postopkom raziskovanja ni odrekel. Meja med dovolje-nim in prepovedanim, sprejemljivim in nesprejemljivim, etičnim in neetičnim tako pri njem ostaja tanka. Toda najpomembnejša so njegova dognanja (članki, knjige, fil-mi), ki delujejo kot svojevrsten dokument časa in kažejo vso kompleksnost (zahodno)nemške, evropske moderne družbe ter napore ljudi, ki v njej poskušajo preživeti.

Wallraff se je rodil ter odrasel na zahodu Nemčije, v Burscheidu blizu Kölna, pozneje pa se je izšolal za knjigo-tržca. Leta 1963 se je obveznemu služenju vojaškega roka želel z ugovorom vesti izogniti, vendar so ga zavrnili. Na-posled je zaradi lažje poškodbe glave končal na opazova-nju na oddelku za nevrologijo in psihiatrijo vojaške bolni-šnice. Da bi v takem okolju lažje preživel, je pisal dnevnik (ki je pozneje izšel v knjižni obliki) ter skrbno beležil stva-ri okoli sebe. Po nekaj mesecih so ga – uradno nesposob-nega za opravljanje vojaške obveznosti – odpustili, ome-njena izkušnja pa je močno vplivala na njegovo poznejše novinarsko delo. V naslednjih letih je prek najrazličnejših zaposlitev dodobra spoznal razmere v zahodnonemških industrijskih obratih, nato pa začel bolj konkretno pisati.

V Wallraffovih dokumentarjih
Bei AnrufAbzocke (2007, ZDF) in
WoArbeittutweh (2008, WDR) – v prvem
pod krinko dela v kölnskih klicnih cen-
trih, v drugem pa prav tako inkognito
sopiha v manjši pekarni, ki Lidlu do-
bavlja poceni kruh – se tako pojavljajo
znani vzorci. Dobičkonosne dejavnosti,
ki ne potrebujejo mladih, izobraženih
intelektualcev, temveč marljive kimav-
ce brez izbire.

Prve reportaže in poročila so mu objavili v manjših, lokal-nih časopisih in revijah, veliko gradiva pa je pozneje izšlo tudi v knjigah (npr. v 13 *unerwünschteReportagen* (1969), *Industriereportagen* (1970). Potem se je začel več posvečati raziskovanju pod krinko, inkognito, si v ta namen izbral številne vloge (bil je alkoholik v bolnišnici, študent, ki išče sobo, brezdomec itd.), potoval ... Spoprijateljil se je s svojim vzornikom, slavnim pisateljem in nobelovcem Hei-nrichom Böllom, in postal član Pen kluba. Leta 1974 ga je v Grčiji pri protestu proti kršenju človekovih pravic v času vladavine tamkajšnje vojaške hunte zaprla tajna policija, doma pa se je moral kasneje zaradi uporabe lažne identi-tete pri enem od svojih »primerov« zagovarjati na sodišču.

Kmalu zatem je pod krinko za štiri mesece odšel k *Bild* ...

Bolj kot vrhunski stilist je Wallraff pripovedovalec iz prve roke, bolj kot težka teorija ga zanima stvarnost na terenu, pri tem pa ne skriva svojih nazorov. Kadar dela za televizijo, ima praviloma s sabo skrito kamero ali pa mu na skrivaj sledi njegova filmska ekipa. Televizijski medij seveda prinaša določene omejitve, toda realnost ostaja ti-sta, ki ji je treba zlesti pod kožo.

I.
V Ganzunten (Čisto na dnu, MK, 1986), svoj čas veliki pro-dajni uspešnici, je Wallraff raziskoval življenje (turških) priseljencev v Nemčiji in učinkovito podelil glas takrat zapostavljeni manjšini. Tekst je zbirka trpkih impresij z roba družbe, napisana v natančnem, jedrnatem jeziku, v njej pa se Wallraff premika prek številnih slabo plačanih, nevarnih priložnostnih del (npr. v topilnici August-Thys-sen, v jedrski elektrarni) do prostovoljnega sodelovanja pri preizkušanju izdelkov za farmacevtsko industrijo, kar omogoča malo boljši zaslužek. Obenem pa v ospredju ne ostanejo zgolj grenke izkušnje gastarbajterjev pri prizade-vanju za ekonomsko samostojnost, temveč tudi rasizem domačinov. Tako se na primer Wallraff kot Turek Ali znaj-de na zborovanju konservativne bavarske stranke *Christli-ch-Soziale Union in Bayern* (CSU), kjer je najprej deležen mnogih neprijaznih pogledov, žaljivk in odkritega neodo-bravanja. Ko pa si izmisli, da je odposlanec turškega fa-šističnega vodje, se mu nemudoma odpre pot do samega Franza Josefa Straussa, zdaj že pokojne ikone bavarske politične scene.

Generacije turških priseljencev so danes nepogrešljivi del sodobne nemške družbe in ne glede na to, kaj za po-trebe nabiranja političnih točk trdi uradna politika, so se bolj ali manj uspešno integrirale. Seveda pri tem ne gre za enoznačne, lahke in neboleče procese, ki bi mahoma razrešili vse probleme, toda dejstvo je, da lahko v Nemčiji brez problema najdemo posameznike turškega porekla, ki aktivno in uspešno delujejo v politiki, umetnosti, špor-tu itn. S spremembami delovnopravne zakonodaje, prek javnih debat ter tudi odmevov na Wallraffovo knjigo (v Nemčiji in v Turčiji) so se stvari v veliki meri spremenile na bolje. V zadnjih letih pa se »turški Nemci« v čedalje večjem številu vračajo v domovino svojih (starih) staršev, ki postaja vedno pomembnejša globalna sila.

Wallraff je v novejšem dokumentarcu *Schwarzaufwe-iß* (2009), s katerim je spet pritegnil veliko pozornosti, na podobni misiji: tokrat se potika po Nemčiji, zamaski-ran v temnopoltega moškega, fiktivnega Somalca Kwa-mija Ogonna (!), da bi se prepričal o (ne)strpnosti svojih sonarodnjakov. Sam v novi preobleki deluje komično, kot Jago, ki je ušel z vaje za Shakespearovega Othella, in govori predobro nemščino, da bi bil zares prepričljiv v svoji vlogi, vseeno pa je deležen pričakovanih odzivov: sumničavih pogledov mimoidočih, predvsem starejših, zmerljivk nogometnih navijačev, neuspeha pri iskanju stanovanja itd. Razkrije tisto, kar že vemo, in sicer da ob-staja več Nemčij. Obstaja velika razlika med revnejšimi, deindustrializiranimi, zaprtimi predeli na vzhodu države in med urbanimi, raznolikimi pejsaži Berlina, Hamburga, Kölna ... Na vzhodu se nacionalistične politične stranke, ki so uspešne bolj na deželni ravni, in skrajno desne sku-pine že dolgo zavedajo npr. pomena učinkovite social-ne politike, namesto da bi zgolj s »pestmi« nadzorovale družbo. Toda bolj kot refleksne reakcije, ki jih je dele-žen temnopolti Wallraff, je pomembno, kje in kako se dejansko vzpostavljajo rasistični sentimenti. Zato lahko razumemo kritike, ki so opozorile, da je film preveč povr-šen, poenostavljajoč ter da ignorira širšo sliko. Rasizem in nestrpnost domovinsko pravico pač dobivata v govoru uradne politike, vrednotah družbenih elit, mastnih ča-sopisnih naslovih, izboru televizijskih gostov, zgodovin-skih učbenikih ipd. in se producira prek prevladujočih kulturnih vzorcev, zakoreninjenih diskurzov, razkazova-nja statusnih simbolov ... *Omenjene kompleksnosti seveda Schwarzaufweiß ne zajame*, toda Wallraff se tega zaveda in v svojih javnih nastopih govori brez dlake na jeziku. Zanj je simptomatičen primer finančnika Thila Sarrazina, ki je Nemčijo razburkal s *svojo sporno knjigo Deutschlan-dschafftsichab (2010)*, v kateri nastopi proti nemški po-litiki priseljavanja, multikulturalizmu itd. Sarrazin si je kot vpliven posameznik hitro zagotovil pozornost javno-sti. Kot nekdo, ki se veliko ukvarja s statistiko, je svojim stališčem zagotovil nekakšno psevdostrokovno podlago,

čeprav sam osebno nima – in to mirno prizna – nobenih stvarnih, neposrednih izkušenj s priseljenci.

II.
Vzhodnjaki (Poljaki, Romuni, Bolgari ...), ki danes opravlja-jo umazana dela, so cenejši kot nekdaj Turki, trdi Wallraff. Tudi za Nemčijo so kljub močnemu gospodarstvu in že opravljenim t. i. nujnim reformam značilne vse večje soci-alne razlike; pojav prekeriata z začasnimi, mini službami (brez zagotovljene minimalne plače), ki pogosto ne zado-ščajo za preživetje. Tako je še zmeraj pomembno organizira-nje v sindikate in pritisk na delodajalce, dejansko pa gre za procese atomiziranja družbe, ko se socialne razlike v veliki meri iz generacije v generacijo obnavljajo. V Wallraffovih dokumentarcih *Bei AnrufAbzocke* (2007, ZDF) in *WoArbeit-tutweh* (2008, WDR) – v prvem pod krinko dela v kölnskih klicnih centrih, v drugem pa prav tako inkognito sopiha v manjši pekarni, ki Lidlu dobavlja poceni kruh – se tako po-javljajo znani vzorci. Dobičkonosne dejavnosti, ki ne potre-bujejo mladih, izobraženih intelektualcev, temveč marljive kimavce brez izbire. *Outsourcana* proizvodnja oz. storitve s slabo plačanimi, nezaščitenimi delavci brez osnovnih pravic (zdravstvenega zavarovanja, plačane bolniške odso-tnosti), ki so podvrženi nenehnemu nadzoru nadrejenih in pritisku, naj se vendar podvizajo pred konkurenco. Kar obe-nem jasno kaže na to, kako prosto delovno mesto samo po

V Ganzunten (Čisto na dnu, MK, 1986),
svoj čas veliki prodajni uspešnici, je
Wallraff raziskoval življenje (turških)
priseljencev v Nemčiji in učinkovito po-
delil glas takrat zapostavljeni manjšini.
Tekst je zbirka trpkih impresij z roba
družbe, napisana v natančnem, jedrna-
tem jeziku, v njej pa se Wallraff premika
prek številnih slabo plačanih, nevarnih
priložnostnih del (npr. v topilnici August-
Thyssen, v jedrski elektrarni) do prosto-
voljnega sodelovanja pri preizkušanju
izdelkov za farmacevtsko industrijo, kar
omogoča malo boljši zaslužek.

sebi ne pomeni nič, če ne zagotavlja zaslužka, potrebnega za preživetje, in dostojnih delovnih razmer. Delovno mesto pač ne pomeni veliko, če družba nima vizije ali vsaj pame-tnega konsenza o tem, kam usmeriti svoje potenciale. Po-ceni izdelki pa zahtevajo poceni proizvodnjo, kar velja tudi za vrečke z desetimi žemljami po 1,05 evra, ki jih v svojih trgovinah ponuja Lidl (ki naj bi bil znan po tem, da pritiska na dobavitelje), potrošniki pa mečejo v vozičke.

III.
In Bild? Wallraff je na podlagi svoje izkušnje napisal tri knjige. V najbolj znani DerAufmacher. Der Mann, der bei »Bild« Hans Esserwar (Operacija »Bild«, Otokar Keršovani – Rijeka, 1978) je z mikroskopsko natančnostjo in s pov-sem konkretnimi primeri (imeni, članki) razkril Bildovo sprevrčanje dejstev, potvarjanje resnice, agresivno retori-ko in omejeno črno-belo razumevanje sveta. Zraven pa je v besedilo vključil tudi interno analizo Bildovega lastnika, založniškega giganta Axla Springerja Verлага, ki nazorno pokaže, kako vlogo časopisa razume njegova uprava. Tako se na enem bregu znajde vplivni tabloid v službi točno določene politične opcije, s svojim praznim in površnim pisanjem varuh starega, okostenelega, nazadnjaškega, po-predalčkanega sveta, ki brani svoje privilegije. Na drugem bregu pa osamljeni jezdec, zmeraj na strani šibkejših in izkoriščanih, ki postane eden od sinonimov za raziskoval-no novinarstvo. Dva različna načina dela; reciklaža hitro potrošnih vesti in daljše, temeljito raziskovanje, ki je v in-dustriji novic že bolj ali manj pasé. Vmes pa krut, komple-ksen svet, ki bi mu bilo treba priti do dna. ∞

Kategorično potentne Tribune novice.

Izbor nerafiniranih

Izbirala Katja Šircelj

Gruden '11, prosinec inu svečan '12

Dostopnost šolstva

New York, ZDA

Newyorški župan Bloomberg je kot eno ključnih prioritet svoje adimistracije taktično napovedal sistematizacijo in modernizacijo šolskega sistema, ki pa je v resnici pomenila predvsem njegovo birokratizacijo, ergo, nižjo dostopnost šolstva in manj kvalitetne pedagoške dejavnosti v korist lo-bijev in finančnih interesov. V zadnjem desetletju je bilo v New Yorku zaprtih približno sto javnih, odprtih pa več kot petsto profitnih alias privatnih izobraževalnih ustanov. Na prvi februarški dan je, v znak protesta in nestrinjanja z neo-liberalistično filozofijo modernega šolstva, ulice New Yorka preplavilo na stotine srednješolcev, ki so z argumentiranim javnim pozivom ostro obsodili aktualno zapiranje javnih šol, nasilno sistematiziranje, ukinjanje šolskih programov ter nerazumne finančne redukcije. Opeharjeni najstniki zahtevajo enakopravno obravnavo, pravico do znanja in priložnost za sigurno prihodnost, ki se z nenadzorovanim ukinjanjem javnega šolstva zanje razblinja. Protestnikom so se pridružila nekatera *grassroots* gibanja, ki Bloomberga obtožujejo podcenjevanja potenciala javnega šolstva in zahtevajo alternativne predloge za reformacijo javnega šolstva. Finančni deficit in programsko prestrukturiranje nista doletela vseh enako, oklestila sta predvsem šole v problematičnih in etnično mešanih predelih, torej revnejših in deprivilegiranih okrožjih, ki jih naseljuje pretežno latino in temnopolta populacija. Finančni rezi v šolstvu, ki so v prizadetih območjih kar trikrat višji kot v premožnejših, so občutno ogrozili proces, kvaliteto in produkcijo izobraževalne dejavnosti. Število profesorjev in osebja se je ponekod celo zdesetkalo, zaprte so nekatere šolske smeri, kar rezultira v banalnih premeščanjih dijakov iz denimo ukinjenih tehničnih na poslovne in upravne šolske programe. Reformirane javne šole pač nimajo izbire; ali (enostransko) predlagane ureditve sprejmejo ali pa je njihovo financiranje v celoti prekinjeno. Podobno vprašanje kvalitete bivanja in intelektualnega razvoja je sicer doletelo tudi šolarje, vendar se ti, vsaj zaenkrat, še niso pripravljene sprijazniti s ponujenim jalovim kompromisom.

Ayotzinapa, Mehika

S podobnim problemom omejevanja javnega šolstva se ukvarjajo tudi mehiški srednješolci. Scenarij: v zadnjih letih je bila v revnejših in ruralnih predelih Mehike zaprta več kot polovica javnih šol, preostalim je država zmanjšala finančne transferje in posledično ostro omejila izvajanje kurikulumuma. Večina šol nima urejenih sanitarnih prostorov, ne zagotavlja hrane in ne razpolaga s primernimi izobraževalnimi pripomočki. Zaradi nevzdržnih razmer se je decembra na jugu države, kjer so razmere v izobraževanju še posebej zaskrbljujoče, odvil protest, ki ga je z nepotrebnim dvajsetminutnim obstreljevanjem prekinila policija. Brutalna obvlada protestnikov po zgledu totalitarizma in ne opevanega uvoženega pojma demokracije je terjala dve smrtni žrtvi, dvajset ranjenih in več aretiranih. Represija oblasti tokrat ni služila svojemu namenu, nasprotno, dodatno je potenciala bes in afirmirala pogum protestnikov, ki so januarja v karavani s petnajstimi zasedenimi avtobusi odpotovali v prestolnico. Po tednu dni so se domov vrnili moralno opravnomočeni, s podporo tisočih intelektualcev, študentov, delavcev, kmetov, upokojencev in nekaterih socialnih gibanj, s katerimi so v sosednjem mestu Chipalcingo organizirali protestni shod, v namene obveščanja zasedli tri radijske postaje in ponovno zahtevali sicer potrebno, vendar razumno in neizključujočo reformacijo javnega šolstva ter kazensko preganjanje policistov, krivih za smrt somišljenikov. Možnost predaje izključujejo.

Occupy vs. TUJA LASTNINA

Oakland, Kalifornija

Gibanje *occupay Oakland* je 28. januarja s ponovnim protestnim shodom želelo zasedati že več let nezasedeno in popolnoma neizrabljeno zgradbo, s ciljem trans-

formirati jo v nekakšen socialni center, ki bi postal avtonomni substitut nedelujočih državnih socialnih institucij. Njihovo akcijo je, jasno, prekinila policija, ki je protestnike pozvala k takojšnji razpustitvi, kasneje pa je med neagresivno množico intervenirala s solzivcem in vdornimi granatami. Nekaj udeležencev zasedbe je bilo poškodovanih, približno štiristo pa zaradi ilegalnega poskusa zasedbe TUJE lastnine aretiranih in kazensko obravnavanih. Poskus zasedbe je bil torej neuspešen, vendar gibanje neomajno vztraja pri ideji osvoboditve prostora ter zanikanja elitističnega lastnjenja in napoveduje nove zasedbe, ki bi omogočile vzpostavitev platforme socialnih storitev, namenjenih skupnosti, predvsem brezposelnim, brezdomnim in drugače deprivilegiranim. Gibanje *occupay Oakland* je sicer že uspelo zasedati nekaj prostorov, ki jih uspešno izrablja v skupnostno koristne namene.

Privatizacija vs. človek

Islamabad, Pakistan

Zdravstveni delavci zvezne bolnišnice v Islamabadu so v začetku februarja pričeli protestno akcijo zoper predsedniški odlok za strukturno ureditev zdravstva, ki najavlja privatizacijo zdravstvenega sektorja in odmik v njegovo netransparentnost. Legalizacija ureditve bi absolutno odpravila zdravstvene privilegije upokojencev, revnih in delavcev, brez službe bi ostalo približno 7.000 zaposlenih v zdravstvu, ostali pa bi izgubili večino pravic in socialno varstvo. Stroški vzdrževanja bolniških objektov bi nemudoma narasli, prav tako stroški zdravstvenega zavarovanja, nenazadnje bi nove ureditve omogočile (še) višjo koruptivnost in porast kriminala belih ovratnikov, ki bi bolnišnice spremenili v rigidne avtonomne institucije pod privatnim nadzorom. Organizirani zdravstveni delavci so tako konec januarja pričeli z dvournimi dnevnimi štrajki, ki so se razvili v mirno zasedbo enega mestnih trgov, kjer so se zdravstvenim delavcem v znak podpore in solidarnosti pridružili številni sindikati in aktivisti. Kljub policijskemu ustrahovanju z aretacijami in mučenjem v primeru nadaljevanja akcije so protestniki, dokler ne bodo izpolnjene njihove zahteve, razglasili popolno stavko, z izjemo urgentnih oddelkov, in javnost pozvali k enotnosti in podpori. Rana enega je namreč rana vseh.

Razredni boj

Nizozemska

Primer inventivne in pogumne prakse, ki naj (nam) bo za vzgled. Po devettedenski stavki leta 2010 – mimogrede, gre za najdlje trajajočo stavko na Nizozemskem po letu 1930 – so tam že več kot mesec dni priča militantnemu uporu najbolj podcenjenega in degradiranega delavskega sektorja čistilk in čistilcev, ki se zavzemajo za dostojanstvo in pravičnejše mezde. Kakršenkoli protest čistilcev je bil pred leti povsem nezamisljiv, sektor čistilnih delavcev je bil namreč popolnoma neorganiziran del delavskega razreda in kot tak nezmožen usklajenega revolta. Razmere so se spremenile s porastom storitvenega sektorja, ki je sicer čistilce vsaj približno stanovsko poenotil, vendar jih je hkrati izpostavil večjim pritiskom delodajalcev, izgubi pravic in bolniškega nadomestila. V ključnem momentu je odgovorno odreagirala delavski sindikat, ki je pod krinko izpeljal nadvse inteligen ten in efektiven eksperiment; v različna čistilna podjetja je namreč pošiljal zaposlovat nastavljene »čistilce«, ti pa so sindikatu poročali o mizernih delovnih razmerah in nehumanih pogojih zaposlenih. Sledil je, rečeno povsem upravičeno, revolucionaren upor čistilcev, ki se je po triinšestdesetih dneh zaključil z zmago nižjega razreda in prilagoditvijo (ob) lastnikov. Jasno, učinek štrajka ni bil absoluten, česar so se zavedali tudi lastniki podjetij, ki so ob prvi priložnosti izničili pridobljene pravice delavcev. Čistilci so

bili nemudoma pripravljeni na ponovno stavko. Januarja letos je delavska celica, ki jo označuje visoka stopnja razredne zavesti in samozavedanja, vnovič izvedla stavko, izhajajočo iz preproste in skromne zahteve, čistilci namreč zahtevajo dvig plače za le borih 50 centov in plačilo bolniškega nadomestila. Stavko, ki traja več kot mesec dni, je s številnimi solidarnostnimi marši jeze in spoštovanja aktivno podprla tudi nizozemska javnost. Ti jo lahko podpreš na www.labourstart.org.

Mimobežnice

Akademiki in študentje univerze v Tel Avivu so javno obsodili institucije za varnostne zadeve, ki s svojimi podaljški v civilu vohunijo po kampusih in izvajajo pritisk na predavatelje in študente.

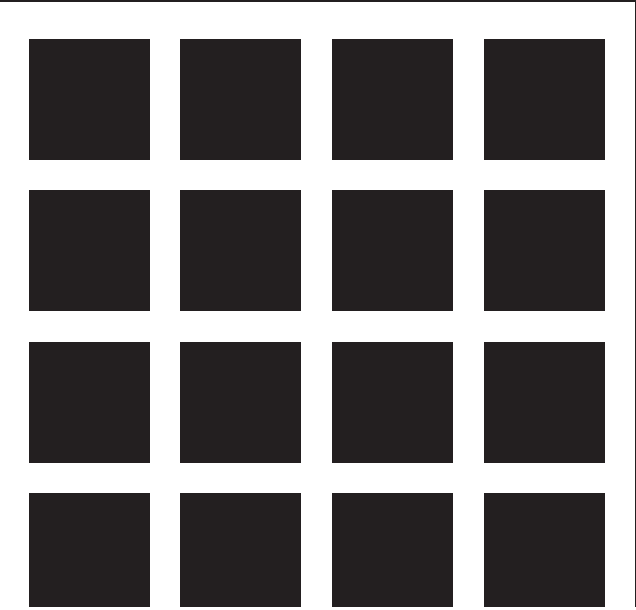
Miroljubni študentski protesti po vsem Sudanu so bili nasilno zatrti s strani represivnih organov.

Na Šrilanki množični protesti študentov proti zapiranju dveh večjih univerz in elitiziranju znanja.

Univerzam in visokošolskim zavodom v Grčiji, ki niso uspeli pravočasno sestaviti novih izvršilnih svetov, grozi izguba državne finančne podpore.

V primeru, da vlada ne ratificira sedmih danih predlogov za izboljšanje razmer v šolstvu, pakistanski učitelji napovedujejo gladovno stavko in zasedbo trga v Islamabadu.

∞

Kaj vidiš na sliki?

- a. Svet ni črno-bel
- b. 16 Malevičevih Črnih kvadratov
- c. Falos

Redakcija za kulturo in humanistične vede Radia Študent išče nove sile! Vabljeni vsi, ki vas zanima pisanje, recenziranje, intervjuvanje, zvočno eksperimentiranje ... Pošlji svoj CV (ne Europass) in 1 tekst v Wordu (do 5000 znakov s presledki) - poročilo, recenzijo ali komentar razstave, predstave, predavanja, knjige, filma, dogodka, procesa ... na avdicija.rkhv@radiostudent.si. (dodatna pojasnila na 01/2428818 vsak delavnik med 12. in 14. uro.) Zaželjeno je, da prispevki že nekoliko upoštevajo "radijskost".

Rok: 29. 2. 2012 (naslednji bo šele čez 4 leta:!!)

Resitev 1
Resitev 2
Če misliš, da kateri od odgovorov ni pravilen, napiši pritrjen kandidat
Če misliš, da nobeden od odgovorov ni pravilen, si napiši pritrjen kandidat

**Self-improvement is masturbation.
On the other hand, self-destruction ...**
piše Lana Durjava
ilustracija Michaela Selmani

Tyler licks his lips until they're gleaming wet. He takes Jack's hands and kisses the back of it. The saliva shines in the shape of the kiss. Tyler pours a bit of the flaked lye onto Jack's hand.

*»Without sacrifice, without death, we would have nothing.«
Jack's whole body jerks. Tyler holds tight to Jack's hand and arm. Tears well in Jack's eyes; his face tightens.*

»This is a chemical burn. It will hurt more than you've ever been burned and you will have a scar.«

Jack looks - the burn is swollen, glossy, in the shape of Tyler's kiss. Jack's face spasms. Tyler looks at Jack's glazed and detached eyes.

*»Come back to the pain. Don't shut this out.«
Jack, snapping back, tries to jerk his hand away. Tyler keeps hold of it and their arms knock utensils off the table.*

»This is your pain – your burning hand. It's right here. Look at it. Don't deal with this the way those dead people do. Deal with it the way a living person does.«

Jack tries to pull his hand free. Tyler won't let go. Jack's eyes glaze over again. Jack speaks, whiny from pain: »I... I think I understand. I think I get it ...«

*»No, what you're feeling is premature enlightenment.«
Tyler slaps Jack's face, regaining his attention.*

»This is the greatest moment of your life and you're off somewhere, missing it.«

Jack looks at Tyler - they lock eyes. Jack does his best to stifle his spasms of pain, his body a quivering, coiled knot. He bolts toward the sink, but Tyler holds on.

»You can go to the sink and run water over your hand. Look at me. Or you can use vinegar to neutralize the burn, but first you have to give up. First, you have to know that someday, you are going to die. Until you know that, you will be useless.«

*Jack spasms with a shiver of pain.
»You ... you don't know what this feels like, Tyler.«
Tyler shows Jack a lye-burned kiss scar on his own hand. Tears begin to drip from Jack's eyes. Tyler grabs a bottle of vinegar and pours it over Jack's wound. Jack closes his eyes, holds his hand and slumps to the floor.*

»Congratulations. You're a step closer to hitting bottom.«

Naj bo fizična ali psihološka, brutalna ali sofisticirana, zavestna ali nezavedna, tematizirana ali zanikana, samodestrukcija v takšni ali drugačni obliki obstaja že od nekdaj. Prvi kos mesa je po Lacanu izrezan z vstopom v simbolni svet, samo nagnjenje k destrukciji pa je človeku bolj ali manj vpisano v strukturo. Freud je že lep čas nazaj pokazal, da človeku vladata dva gona (Eros in Thanatos), ki predstavljata temeljna izvora biološke energije in za katera je značilno, da sta si hkratna in obenem konfliktna. Medtem ko Eros predstavlja gon seksualnosti, življenja, kreativnosti in ljubezni, je na drugi strani Thanatos opredeljen kot gon smrti, agresije, destruktivnosti, nasilja in sadizma. Freud je gon smrti – v odgovoru na številne dvome psihoanalitikov o njegovem obstoju – utemeljeval z gorečno nujo organskega življenja, da bi vzpostavilo zgodnejše stanje stvari – anorgansko stanje, iz katerega je vzniknilo življenje. Gon smrti se v posameznikih manifestira kot težnja po negaciji, destrukciji, homeostazi, razbitju in propadu, skratka, udejanja se v obliki sile, ki skrbi za to, da organizem sledi svoji poti v smrt. Kot je rekel Peter Amalietti: končni cilj je popolno izničenje.

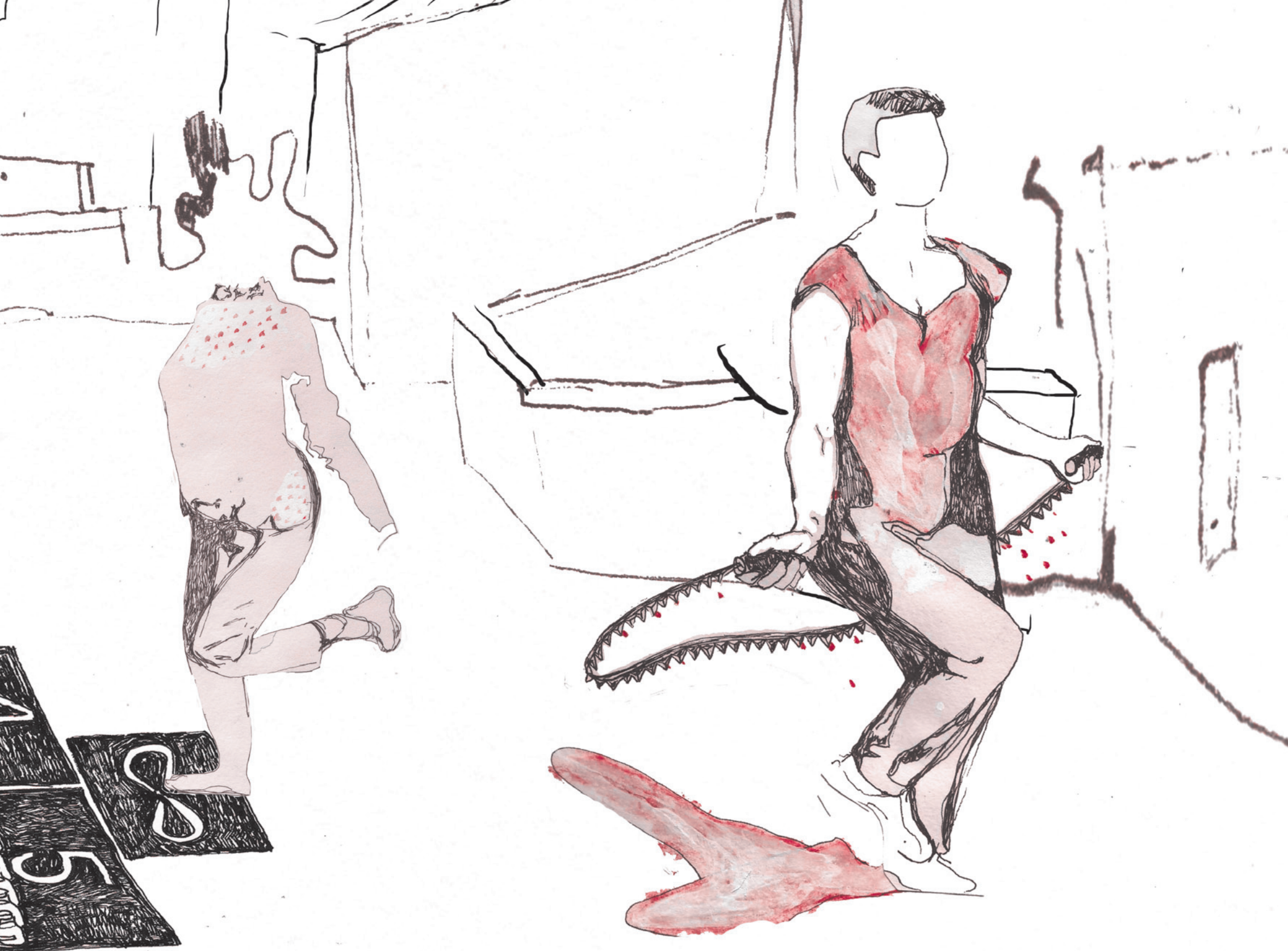
***I have made the big decision
I'm gonna try to nullify my life ...***

Postmoderni subjekt je v skladu s svojim nagnjenjem k razbijanju in razcepljanju lastne identitete prav posebej fasciniiran nad samodestrukcijo in vzpostavljanjem sebstva skozi le-to: mutilacija telesa, anorexia nervosa, samomor in drogiranje so samo najočitnejše oblike samouničevanja, teh pa se poslužujejo akterji, ki težijo k razgraditvi, razjedi, brazgotinjenju, razbitju, izničenju in ireverzibilni anihilaciji. Ena izmed v javnosti najopaznejših načinov samouničevanja je politično motivirana samodestrukcija v obliki gladovne stavke in samorazstrelitvi z baziranih terorističnih akcij. Ne pretirano izvirna, vendar relativno pogosta, je tudi samodestrukcija v Drugem oziroma, precizneje rečeno, prek iluzije o obstoju Drugega kot takega. Spomnimo se melanholika, ki ga bistveno konstituirata vztrajanje v samodestruktivni lojalnosti izgubljenemu objektu ter sistematična internalizacija potrebe po razklanosti, skozi katero se akter, če pri njej vztraja, v končni fazi uniči. Melanholik napačno tolmači manko kot izgubo in med svojim travmiranjem o

izgubi Drugega (do katere dejansko nikoli ni prišlo, ker je bil Drugi že od nekdaj izgubljen) osiromaši, izgubi in izniči svoje sebstvo, katerega ekonomija postane postranska zadeva v razmerju do odgovornosti do izgubljenega objekta.

Skozi zgodovino, tako literarno kot dejansko, se naklonjenost samodestrukciji med drugim kaže tudi skozi specifičen odnos do bolezni, ki je antiteza klasičnemu pojmovanju zdravja kot ultimativne vrednote, nekoč še pravice, danes že dolžnosti. Zdravi ljudje so skrajno neinteresantni, to je ugotovil že Drieu La Rochelle. Burroughs je v *Golem obedu* že dolgo nazaj fantaziral o spolno prenosljivi bolezni, ki se je kasneje s pojavom HIV-a tudi uresničila, medtem ko se Hervé Guibert v svojem romanu *Prijatelju, ki mi ni rešil življenja* (ki, mimogrede, med drugim popisuje zadnje dneve Michela Foucaulta) navdušuje nad neverjetno perspektivo inteligence, ki je spustila aids v njegovo življenje, in obljublja, da bo poljubil roke tistemu, ki mu bo povedal za njegovo prekletstvo. Guibertova prva misel ob diagnozi: morda končno dosegam svoj cilj? Drugi akterji romana ne zaostajajo kaj dosti za njim, za enega izmed njih je na določeni točki

Izrazito navdušenje nad samodestrukcijo, predvsem v obliki samomora, pa so pokazali francoski surrealisti in dadaisti, ki so samouničenje pričeli pojmovati kot gesto avantgardne umetnosti. Jacques Rigaut, eden izmed šesterice najbolj slavnih samomorilcev iz omenjenega kolektiva (ostali so bili Cravan, Crevel, Vaché, Poplavsky in Torma), je bil s samomorom obseden do te mere, da je odprl samomorilni biro, obenem pa splaniral svojo smrt do minute natančno.

rečeno, da se bo na dan, ko bodo odkrili zdravilo za aids, prav gotovo obesil od žalosti. Fritz Zorn medtem v *Marsu* obravnava to, da je dobil raka, kot daleč najboljšo stvar, ki jo je naredil v svojem življenju. Raje rak kot harmonija, pravi v svoji antijobovski in camusjevsko-sizifovski drži. In Zeno Cosini, protagonist *Zenovih izpovedi* italijanskega avtorja Itala Sveva (slednji je predstavljal model za Leopolda Blooma v Joycejevi klasiki *Ulikses*), ki je neizmerno očaran nad odpovedovanjem svojih organov ter vidno navdušen nad dejstvom, da ne bo nikoli ozdravel, na nekem meštu reče: »Bolezen je prepričanje in jaz sem se že rodil s tem prepričanjem. Nad sladkorno boleznijo, priznam, sem se zelo raznežil. Svojo bolezen sem skrbno varoval. Bolezen je pravzaprav zelo preprosta: dovolj je že, da človek pusti, da ga odnese. Prav res, ko sem v neki medicinski knjigi prebral opis sladkorne bolezni, sem v njem odkril namero življenja, ne pravim namero smrti, ampak življenja. Zbogom revolucije, zbogom načrti! Od takrat mi ni bilo več treba posegati vmes: bil sem svoboden.«

Farmakologiji gre zahvala za odprtje novega spektra možnih metod samodestrukcije. Prelomno točko je predstavljalo odkritje morfija v začetku 19. stoletja ter Woodov izum hipodermične igle približno petdeset let pozneje (*by the way*, njegova žena je imela čast, da se je v zgodovino vpisala kot prvi intravenozni odvisnik od morfija). Z morfiem se je za razliko od po zgradbi sorodnega opija pojavila čisto nova dimenzija polimorfnega kolapsa in ultimativnega propada. Z nekaj vztrajnosti se je sicer dalo uničiti tudi z opijem (De Quincey in Coleridge bi znala povedati kaj več o tem), toda pri kajenju opija je šlo vedno bolj ali manj zgolj za užitek, medtem ko je bil potencialni propad percipiran predvsem v smislu kolateralne škode, veliki večini konzumentov pa je bilo z njim prizaneseno. Opij je bil droga bohemsko orientiranih moških višjega sloja, preferenca dandyjev, ki je omogočala beg iz buržoaznega življenja v svet estetske avtonomije, ne da bi ob tem terjala dokončno destrukcijo individuuma na dolgi rok. Z odkritjem morfija se je zadeva korenito spremenila: prvi iz opija izoliran alkaloid, ki je svoje ime dobil po Morfeju, grškem bogu sanj, je že od vsega začetka užival status sredstva za zavestno, načrtno in sistematično samouničenje, in to je bil tudi eden od bistvenih razlogov za fascinacijo nad njim. Od De Guaita, ultimativnega posterboya dekadence, pa do poetičnega genija Gilbert-Lecomta in suicidalno orientiranega Trakla,

Prelomno točko je predstavljalo odkritje morfija v začetku 19. stoletja ter Woodov izum hipodermične igle približno petdeset let pozneje (by the way, njegova žena je imela čast, da se je v zgodovino vpisala kot prvi intravenozni odvisnik od morfija).

ki drog sicer ni maral diskriminirati in je zato na veliko konzumiral vse od kloroforma in etra do veronala in opija, vendar pa je bil prav posebej naklonjen morfijskim injekcijam (za samomor leta 1914 je sicer izbral metodo *overdose* kokaina) – vsi so v prefinjenem aktu samodestrukcije s pomočjo narkotikov odkrili tisto, čemur je Foucault kasneje rekel tehnologije sebstva. Sčasoma se je morfijski preselil na klinike zdravljenja rakavih pacientov, njegovo vlogo pa je prevzel diacetilmorfin (za laike heroin). Sid Vicious, Dee Dee Ramone, Kurt Cobain, Hillel Slovak, vsem je uspelo pomreti zaradi *overdose* heroina. The Only Ones so svojo kemično romanco sicer preživeli, so pa nekoč v komadu *Another girl, another planet*, za katerega velja zmotno mnenje, da naziva specifično osebo, medtem ko dejansko govori o specifični drogi, uspeli ubesediti temeljno naravnost akterjev samodestrukcije: *I always flirt with death, I look ill, but I don't care about it, I can face your threats and stand up straight and tall and shout about it ...*

Samodestrukcija je bila prvič zavestno estetizirana pri Baudelaireju, izrazito navdušenje zanjo, predvsem v obliki samomora, pa so pokazali francoski surrealisti in dadaisti, ki so samouničenje pričeli pojmovati kot gesto avantgardne umetnosti. Jacques Rigaut, eden izmed šesterice najbolj slavnih samomorilcev iz omenjenega kolektiva (ostali so bili Cravan, Crevel, Vaché, Poplavsky in Torma), je bil s samomorom obseden do te mere, da je odprl samomorilni biro, obenem pa splaniral svojo smrt do minute natančno. Nekoliko kontradiktorno temu je sicer poudarjal, da je samomor občudovanja vredna oblika samouničenja samo ob predpogoju, da je popolnoma samovoljen in neupravičen,

torej če je spontan in nemotiviran. Na splošno je veliko surrealističnih umetnikov preživljalo svoje dneve v nestrpnem pričakovanju navdiha za spontan samomor oziroma v stanju permanentnega teoretičnega samomora, ki je sčasoma dobil skorajda status dolžnosti. Kot je o samozadani smrti Majakovskega rekel Breton: ubil se je, ker je bil umetnik avantgarde, le-ta pa je samomor pojmovala kot temeljni akt samoaktualizacije ter socialne in metafizične transcendence, pravzaprav kot umetniški tekst, ki je lahko bran podobno kot literarni. Samomor je bil stalen motiv v surrealistični misli – prva številka avantgardne revije *Le Disque Vert* mu je bila posvečena skorajda v celoti, svet pa je seznanila s Crevelovo teorijo provizoričnega samomora, ki je, naslanjajoč se na Artaudov »samomor v poteku« in Rigautov »samomorilski dar«, ustvarila kult samodestrukcije kot ultimativnega udejanjanja umetniške in eksistencialne transcendence. Crevel se je sicer leta 1935 odločil za relativno konvencionalno s plinom inducirano smrt, že deset let pred samomorom pa je na Bretonov esej, objavljen v *La Révolution Surrealiste* pod naslovom *Samomor – je to rešitev?*, odgovoril: »Vsekakor – in najverjetneje gre za najpravilnejšo rešitev.«

Moral of the story:

Samouničenje je človeku inherentno, razlika je v končni fazi zgolj metodološka.

Da iz lastne samodestrukcije naredimo ultimativni *work of art*, je potrebnega vsaj malo talenta in domišljije.

Samouničenja se je treba lotiti načrtno, sistematično in temeljito. Samodestrukcija po pomoti ali v smislu kolateralne škode je vrednostno rangirana nižje od tiste, ki je izvedena zavestno ter ki ima svoj *raison d'être* sama v sebi. Skozi samodestrukcijo se individuum samoaktualizira. Samouničenje je lahko sprakticirano v avtotelični maniri, vendar je bilo v času zgodovine povečini izvedeno v imenu višjih političnih, artistskih ali metafizičnih ciljev. Ključno pri vsej zadevi je, da je samodestrukcija tematizirana. Neozaveščeno samouničenje v smislu propada sebstva skozi podređitev zlaganosti in sterilnosti meščanskega življenja in skozi pristanek na prevlado maksime dostojnosti nad maksimo avtentičnosti ni vredno drugega kot prezira in omalovaževanja. Najvišja umetnost življenja je pohaba. In, nenazadnje, uničiti se je treba z *attitudom*. ♡

